

EGYHÁZfórum

Keresztény közéleti – kulturális folyóirat

Csángó magyarok
A jezsuiták Kálváriája
Női érzékenység – a vallásban
Választások: Jobbra át? – Balra át?

Tartalom

EGYHÁZFORUM

SÚLYPONT

- Bárdosy Éva:*
Új evangelizálás inkluzív nyelven 3
- Buday Kornélia:*
Az alma és a fája 6

EURÓPAI KÖZÖSSÉG

- Ernst Christoph Suttner:*
Az „egyháznemzetektől” a
nemzeti egyházakig II. rész 10

KÖRNYEZET ÉS FELELŐSSÉG

- Oikosz és Egyház – közös házunk 13
- Válaszd az életet...! 13
- Böjthe Csaba:*
Hol van Nikaragua? 14

FÓRUM

- Horvát Ciprián O.S.B.:*
Lucerna Hungarorum 16

EGYHÁZ – TÁRSADALOM

- Mihályi Gilbert O. Praem.:*
Az egyház társadalmi tanítása V. 19
- Ádám János S.J.:*
Nomen est omen 22
- Dergezné Fazekas Orsolya:*
A moldvai csángók anyanyelvi kérdései 25

KULTÚRA

- Di Blasio Barbara:*
Sík Sándor: A magyar
költők Isten-élménye 28

LELKISÉG

- Midling Andrea:*
Élettörténet mint hittörténet
a lelkigyakorlatok metszéspontjában 29

AKI ÜZEN: NYÍRI TAMÁS

- Szabadság, egyenlőség, testvériség 31

Keresztény közéleti-kulturális folyóirat

Megjelenik évente hatszor

Egy szám ára: 300 Ft

Évi előfizetési díj: 1 500 Ft

A folyóirat megrendelhető a kiadó címén, vagy
megvásárolható a hírlapárusoknál

Alapítók:

Paul M. Zulehner és Wildmann János

Kiadó:

Egyházforum Alapítvány

Elnök: Gyulay Endre

szegec-cesanádi megyéspüspök

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

7635 Pécs, Súlyom dűlő 13.

Telefon: (72) 213-454

Honlap: www.egyhazforum.hu

A szerkesztőbizottság tagjai:

Buday Kornélia

Deme Tamás

Dergezné Fazekas Orsolya (felelős szerkesztő)

Rippl Dóra

Wildmann János (főszerkesztő)

E-mail: wildmann@elender.hu

Wolf Judit

Bankszámla:

OTP Bank Rt. Budapest, József körút 33.

11708001-20523716

Nyomdai munkák:

Molnár Nyomda és Kiadó Kft.

Pécs, Légszeszgyár u. 28.

ISSN 1215-0630

Olvasóink leveleit a szerkesztőség címére kérjük.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül
a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Nem kért kéziratokat nem őrünk meg
és csak kérésre küldünk vissza.

Címlap: Champlin: Szentháromság

Bárdosy Éva

Új evangelizálás inkluzív nyelven¹

Az evangélium hirdetésére kapott feladat mindig új kihívások elé állítja az Egyházat: a „minden teremtmény” sorába feltétlenül beletartoznak a szegények, a más valláshoz, más kultúrához tartozó felnövekvő vagy felnőtt emberek, akik azonos kultúrába tartozva is kétneműek (nem csak örökletes tulajdonságaikban, hanem neveltségükben is különbözőek), és az egymást követő nemzedékek tagjai. Ahogyan az európai ember hajlamos (volt) kultúrán első hallásra szinte mindig saját kultúráját érteni, belénk gyökerezették azt is, hogy kultúrán az emberemlékezet óta Isten akarata szerintinek vélt patriarkális kultúrát értsünk. Az Egyház egyes tagjai évezredek óta ráéreztek ezekre a hátrányos megkülönböztetésekre és előítéletekre. Ezeknek a keresztény „prófétáknak” fájt, hogy Jézus követőinek magatartása sokszor nem igazodott a Mesteréhez. A változások tempója nagyon lassú, és még éppen csak megkezdődött a helytelen struktúrák föltérképezése. Isten eredeti elgondolása az volt, hogy a nő és a férfi kapcsolatát a kölcsönös szeretet, tisztelet és az egyenrangúság jellemezze, de a valóság ebben a tekintetben nagyon elmarad a kívánatostól. Az Európán kívüli missziós munka tanulságait időben és térben egyaránt közelebből tanulmányozhatjuk, ha ki-kísérletképpen egy adott időszakon át megpróbálja a nők szemével nézni, fülével hallgatni keresztény szertartásainkat. Erre azért volna szükség, mert a nőkkel szemben tanúsított előítéletek a különböző kultúrákban különböző módon jelentkeznek, ám az mégis szinte az egész világra jellemző, hogy a férfiak nehezen fogadják el a nők *emberi* mivoltát. Ha szembesítik őket ezzel a ténnyel, a válasz jó esetben csodálkozás és értetlenség. A nők hátrányos megkülönböztetése mégis egyetemes tény. Létezik olyan szegénység és elnyomás, ami speciálisan csak a nőket sújtja. Mindezeket a megállapításokat egy tisztán férfiakból álló testület, *Jézus Társaságának 34. általános rendgyűlése* foglalta írásba, külön fejezetet szentelve ennek a tárgynak.²

A patriarkális kultúra, bennfoglaltan az inkulturációt előkészítő teológia is akkor tenné meg a maga kopernikuszi fordulatát, ha elkezdene figyelni a nők tapasztalataira. Ahogyan lassacskán világossá vált és válik, hogy a távoli kultúrájú népek alanyi jogon illetékesek saját kultúrájuk fennmaradásában és az evangélium inkulturációjában, az sem várható tovább magára, hogy az egyes kultúrákon belül a kultúra minden rétegében a nők is hallassák hangjukat, érvényesítsék érdekeiket, vessék be „talentumaikat”. Csak ezen a módon érhető el a férfiak jóindulatú, de leereszkedő magatartásának, uralkodási tendenciáinak a megfékezése,

annak a tévedésnek a leleplezése, amely szerint férfiak illetékesek annak eldöntésében is, mi hiányzik a nőknek, mi segíti elő igazán az ő helyzetüket.

II. János Pál pápa szintén fölismerte ezt az ellentmondást, több buzdításában és levelében (MD, FC, CL stb.) foglalkozott a nők helyzetével, és olyan igazságokra is rámutatott, amelyekkel kapcsolatban meg kellett jegyeznie, hogy azok csak lassan és nehezen találnak majd utat az emberek – férfiak és nők – szívébe (MD 25).

A feminista teológia létjogosultságát ma már nehéz kétségbe vonni. Egyfajta inkulturációs igyekezetnek is felfoghatjuk azzal a céllal, hogy az Istenről való beszéd (írás) a kétnemű ember szájából „sztereóban” valóságosabban visszhangozza, illetve írja le az ember Istenre adott reflexióit. A női szemmel szemügyre vett valóságok a kultúra vagy többek között a teológia területén a nemi különbségek-ből adódó hátrányok földolgozására sürgetnek. Isten nem csak a férfiaké, hiszen Isten sem férfi, sem nő; a nők nem csupán gyermekek szülése által üdvözülhetnek, ahogyan századokon át leegyszerűsítve interpretálták az 1Tim 2,13-15-öt. A Pápai Biblikus Bizottság is elismeri (lábjegyzetben részletezve, hány pozitív, hány negatív és hány tartózkodó szavazat mellett), hogy „a feminista egzegézisnek számos pozitív mellékhatása van. Létrejötté óta a nők aktívabban vesznek részt az egzegétikai kutatásban. Gyakran a férfiaknál jobban sikerült észrevenniük a nők jelenlétét, jelentőségét és szerepét a Szentírásban, a kereszténység kezdeti történetében és az Egyházban. Annak a modern kulturális látókörnek alapján, amely nagyobb figyelmet szentel a nő méltóságának és szerepének mind a társadalomban, mind az Egyházban, új kérdéseket teszünk fel a bibliai szövegnek. Ezek új felfedezésekre adnak alkalmat. A női érzékenység talál és kijavít olyan elterjedt értelmezéseket, amelyek célzatosak és arra irányulnak, hogy igazolják a férfiak uralmát a nők felett.

Fra Angelico: A feltámadt Krisztus és Mária Magdolna találkozása – Visszaadni a nők méltóságát

Ami az Ószövetséget illeti, különféle tanulmányok fáradoztak azon, hogy a benne meglévő istenképet jobban megértsük. A Biblia Istene nem valamilyen patriarkális gondolkodásmód vetülete. „Isten Atya, de egyúttal a gyengédség és az anyai szeretet Istene is.”³ Isten ábrázolásaiban ez az igazság azonban igen ritkán jelenik meg, tekintettel arra is, hogy a megfoghatatlan, a láthatatlan ábrázolása amúgy is problematikus. Mégsem akadályozta meg ez a művészeket abban, hogy Istent szinte kivétel nélkül mindig férfinak, férfiasnak ábrázolják. Ennek ellensúlyozására a feminista teológusok közül néhányan, például *Teresa Berger*⁴

¹ A szerző, a *Szív* című folyóirat szerkesztője. Részlet a szerző *Az inkulturáció és nyelvi dimenziója, az inkluzív nyelv című [2001] szakdolgozatából.*

² *Küldetésünk, A Jézus Társasága 34. Általános Rendgyűlésének dokumentumai, 1996, 150-155.*

³ *Szentírásmagyarázat az Egyházban, 40.*

⁴ *Berger, T., Vom Christumädchen in der Krippe und der Frau am Kreuz oder Die Historizität des Heiligeschens und die Inkulturation des Evangeliums in Stimmen der Zeit 213. (1995) 251-260.*

azt igyekeznek kimutatni, hogy például az ázsiai, afrikai emberekként ábrázolt Szent Család, keresztre feszített filippinó-Krisztus stb. min-tájára nem számítana szentségtörésnek a jászolba helyezett lánycse-csemő, keresztre feszített női Krisztus-ábrázolás sem. Mivel Jézus-nak vagy édesanyjának történetiségét a legelszántabb ateisták sem vonhatják kétségbe, ezek a törekvések nem szerencsések. Nem azál-tal lesz a kereszténység vagy az evangélium egy-egy egzotikus kultúra saját kincsévé, ha Jézus Krisztust vagy Szűz Máriát ázsia-inak, észak- vagy dél-amerikai, esetleg afrikai bennszülöttnak ábrázolják, mert ennél sokkal valóságosabb és megalapozottabb joga van hozzá. Az ilyen idézőjelbe kényszerített inkulturáció nem tesz jó szolgálatot a nők számára „honosított” evangéliumnak vagy evangelizálásnak sem. Sokkal elemibb, ősbibb és természetesebb ennél a nők joga a teljes evangélium minden igazságához.

Az apai és anyai szeretettel szerető Isten ábrázolását mégis sokkal inkább szorgalmazni kellene. A mai technika és művészet számára nem jelenthet ez problémát. Helyes kiindulású és a maga nemében forradalmian új erre vonatkozóan például Rembrandt egyik kísérlete: festményén az „atya” elé boruló téko-zló fiút szülőjének két keze öleli magához. A két kéz, amely a kép előterében sajátos hang-súlyt kap, szemmel láthatóan különbözik egymástól: az egyik olyan, mint egy férfié, a másik pedig női kézre hasonlít.

Az inkluzív nyelv az inkulturáció sajátos nyelvi dimenziója

A dolgozat címé-ben szereplő „inkluzív” jelző a feminista teo-lógiából való. Értel-mezését a szakterület egyik nagyjának, Elisa-beth Schüssler-Fiorenzának egy, az Egyházfórumban is megjelent prágai beszédét felhasználva kísérlem meg. A legtöbb (európai) nyelvnek még a nyelvtana is „hímnemű” (személyes névmások stb.). Az anyanyelvüket tanuló nők hamar hozzászoknak, hogy magukat másodrangú teremtményeknek tekintsék, hiszen a beszédben csakis mellékszereplők lehetnek. Ha egy társaságban nők között akár egyetlen férfi is akad, lengyelül például többes szám alanyesetben már nem használható a nőnemű verzió. (Ezer nő között van tehát egy férfi, és úgy kell őket nevezni, hogy „az urak”). Ezt a „kyriocent-rikus” nyelvet kísérli meg elemezni a feminista nyelvtudomány és a hermeneutika egy inkluzív nyelv születése érdekében. Nem pusztán leírja ennek a beszédmódnak a sajátosságait, hanem értékelésére, egyúttal megváltoztatására is törekszik.⁵

Nők minden korban és minden emberi kultúrában jelen voltak és vannak, magától értetődően, mint a levegő. A világ számos ré-szén különféle intenzitással és hangerővel hallatják a hangjukat az emberi kultúrának a másneműekkel egyenértékű alkotóiként és hasznélvezőiként. Ez azonban nem mindenki számára egyértelmű. A zsidó-keresztény kultúra egyeduralmához hasonlóan sokan a patriarkális kultúrát is a másik nem számára eleve adottnak és fogyaszthatónak tartják, ám ebben éppen annyira tévednek, mint az európai kultúrát a gyarmatokra exportálók. Az inkluzív nyelv az

Rembrandt: A tékozló fiú hazatérése –
Apai és anyai szeretet

inkulturáció egyik dimenziója. Nyelvi mivoltában azokat a kife-jezéseket keresi meg a mondanivaló kifejtéséhez, amelyek lehetőleg egyetlen befogadóból sem váltják ki azt a fájdalmasan kirekesztő érzést, hogy „ez a jó dolog sem vonatkozik rám”. Az inkulturáció természetesen nem csupán a nyelv síkján zajlik, a jelen dolgozat szándéka mégis az, hogy kibontakozzék belőle az, hogy a nyelvi jelenségeken mindenesetre nagyon sok múlik. Isten Igéje olyan módon lépett a világba, hogy mindenkire vonatkozó üzenetet közvetített, senkit sem utalt a kítaszítottak, a nem meghívottak cso-portjába. Megtudhattuk tőle egész bizonyossággal, hogy Isten Országának „ajtáján” nincsen semmiféle, általában igen udvariasan megfogalmazott, kirekesztő felirat, mint amilyenek például az *exkluzív* klubok bejáratán olvashatók. Az emberré lett Ige ismerősen hangzó szavakat használt, mégis egészen sajátos és meghökkenítően új kihívást jelentett. Jézus nagyon jól ismerte és használta az Írá-sokat, de a helyzetek, amelyekben és ahogyan idézett belőlük, mindig az Írás eredeti szellemére vonatkoztak és semmi közük sem volt az olyan értelmezésekhez, amelyeket ma fundamentalistának nevezünk.

Mind a *Dei Verbum*, mind a Biblia egyházi magyarázatáról már idézett dokumentum egyetértene abban, hogy a Szentírás Istennek olyan szava, amely a két-három ezer évvel ezelőtti emberek nyelvén szólal meg. Vagyis olyan korszak nyelvén, amely sokban különbözött a miénktől, és amelyre jellemző, hogy patriarkális volt. A Biblia a nőkkel kapcsolatban leírt információit joggal tehetjük ezért a történet-kritikai módszer, illetve más módszerek vagy megközelítési irányok mérlegére. Kevesen ismerik az *etiológia* fogalmát, de még ismerői sem elég bátrak alkalmazni például a bűnbeesés történetének értelmezésekor. Sokan egyszerűen történelmi ténynek tekintik a Teremtés könyvében olvasható információt, hogy a bűn és a halál Éva tettének következménye. „Asszonytól indult el útjára a véték, az ő bűne miatt halunk meg” – olvassuk Sirák fiának könyvében (Sir 25,24), és az ószövetségi szerzőtől igazán nem várhatjuk el, hogy tudja, mi az az etiológia. A mai igehirdetőknek azonban sokkal járatosabbnak kellene lenniük a bűnbeesést kommentáló ó- és új-szövetségi helyek helyes magyarázataiban.

Hogy a Teremtés könyve az ember igazi tragédiáját, a bűnbe-esést ilyen nagyvonalúan a nő „nyakába varrja”, a szent könyvek sorrendjében csak az első példa arra, hogyan kezdődik a nő hátrá-nyos megkülönböztetése, és főként a fundamentalizmus követke-zésében hogyan betonozódik be egy-egy igazságtalan kitétel a hívő, bibliaolvasó emberek gondolkodásába is. Olyan részletei is vannak azonban a Bibliának, amelyekből kilálglik, hogy az „ember” (ez az *elvonatkoztatás*, amely létezni ugyan csupán *vagy nőként vagy férfiként* képes, de ezúttal mégis csak férfít értünk rajta) Isten eredeti akaratának megfelelően is tud viselkedni, vagyis nem mindig és minden tekintetben rendeli alá magának az Isten képére és hasonla-tosságára alkotott nőt, az egyetlen, aki partnereként számításba jöhet a teremtet világban. Sok nagyszerű nőt is megismerhetünk a Biblia lapjain, és az az igazság is kibontakozik olykor egy-egy költői szépségű prófétai műben, hogy a nő lényegét tekintve minden más teremtménytől különbözik, valamint, hogy az anyai szeretet Isten jó-ságának kifejezésére nagyon alkalmas, talán a legalkalmasabb hasonlat.

A nagyobbbrészt férfiak köré szerveződött társadalmi életben általában mégis alsóbbrendű teremtményként kezelték a nőt, aminek megfelelően például a törvény rendelkezései vagy tudomást sem vesznek róla, vagy még hátrányosabb helyzetbe hozzák. A házasság jogi szabályozásában a nő a férfi tulajdonának számított, a válólevél is a férfi oldaláról tette csupán lehetővé a házasság fölbon-tását. A tisztulási törvények sora nehezítette a nők nyilvános szerepvállalását (Lev 12;15,19-30). Jogerősen soha sem tanúskodhattak a bíróságon

⁵ Schüssler-Fiorenza, E., *A feminista teológia. In Egyházfórum 1999. 2-3. 41-51.*

stb. Mindezzel egybecseng az az imádság, amelyet a zsidó férfiak imádkoztak reggelként: „Köszönöm, hogy embernek születtem és nem állatnak, férfinak és nem asszonynak (a görög férfiak még hozzátették: görögnek és nem barbárnak)”. A nők részvétele az istentiszteleten egészen passzív volt. Nagy kivételnek számít a Második Törvénykönyv testvériességen alapuló társadalommodellje, amely szép, de szinte kivételszámba menő példa az ószövetség *inkluzív* nyelvhasználatára, mert az itt használt *testvér* szó (MTörv 15,12) egyértelműen a kétnemű emberre vonatkozik. Üdítő kivétel, ellentétben a férjezett női szentek emléknapjaira javasolt olvasmányok közé tartozó „derék asszony dicséretével”. A bölcsességi irodalomnak ez a szakasza azt a nőt értékeli, aki minden tekintetben megfelel a férfiak elvárásainak. (A szent könyvek szerzői ugyanakkor láthatólag nem voltak érdekelve a „derék férj dicséretének” megénekelésében).

A nők háttérbe szorítása a bibliai időkben nem csak a zsidóság, hanem a környező pogányság köreiben általános jelenség volt, ez is indokolja, hogy a Szentírás általánosságban nem felel meg a mai ún. *politically correctness* kívánalmának.

A tény, hogy Jézus tizenkét férfit választott ki szűk tanítványi körébe, részben a kor vázolt szokásaival magyarázható, és rávilágít Jézus szándékára, aki tudatában volt annak, hogy küldetése Izrael házában tizenkét törzséhez szól, de semmit nem árul el arról, hogy Jézus bármiből is ki akarta volna rekeszteni a nőket.⁶ Talán legbiztosabb bizonyítéka ennek Mária és Márta epizódja, amely Máriát, a jobbik részt választót figyelmes hallgatónak mutatja be, aki az akkori tanítványok szokása szerint Jézus lábához telepedett. Jézus beszélgetése a samariai asszonnyal (Jn 4) jóval a feltámadás utáni szerkesztésű, mégis helyet kapott benne a kortársak csodálkozása miatt, hogy Jézus asszonnyal társalog. Az a természetesség, ahogyan Lázár húgai vagy nővérei viszonyulnak Jézushoz, csöppet nem volt természetes a maga korában. Az újszövetségi iratok között rácsodálkozhatunk a Lukács szerkesztette könyvek igyekezetére, hogy igazságos képet nyújtsanak arról, hogy Isten Országa nem a magát kiváltságosnak képzelő egyik nem képviselőinek készült csupán: az evangélium egy idős papnak, illetve egy fiatal lánynak szóló két angyali híradással kezdődik; a gyermek Jézus bemutatásakor egy férfi és egy asszony prófétai szavait halljuk; a kafarnaumi százados szolgájának meggyógyítása után a naimi özvegy fiát támasztja fel Jézus; a feltámasztott fiú párja egyébként Jairus kislánya; a mustármagot elvető (férfi) után a kovással kenyeret készítő asszony következik; a megtalált báránynak férfi, a megtalált drachmának nő örül; a béna kezű ember párja Ábrahám betegségtől meggörnyedt *leánya* stb. Lukács evangéliumán kívül az Ábrahám *leánya(i)* kifejezéssel legfőljebb nyugati hittankönyvekben és általában a feminista teológiai irodalomban lehet találkozni (bár az utóbbiban inkább *Sára* lányairól van már szó).⁷

A nők hátrányos helyzetével kapcsolatban sokat hivatkozott páli levelek értő olvasása elvárható az egyszerű hívőktől is, de még kevesen jutottak el odáig, mint a fentebb idézett J. Kremer, aki „az asszonyok hallgassanak a gyülekezetben” (1Kor 14,34) kitéllel kapcsolatban így ír: „Tekintettel az Apostol eredendően nőpárti beállítottságára és a mai közösségek merőben megváltozott körülményeire, az intelem napjainkban aligha értelmezhető másként, mint így: a nők nem hallgathatnak az egyházban”.⁸

A nőknek a Bibliára hivatkozó háttérbe szorítása napjainkig meghatározó az egyháztörténelemben. Ráadásul a környező görög-római világ szellemi áramlatainak jelenléte, mint amilyen például a manicheizmus, olyan nagy jelentőségű tanítókat is elítélő állásfoglalásra késztetett, mint Szent Ágoston vagy Aquinói Szent Tamás. A lélektani kutatások kimutatják, hogy a nőkkel kapcsolatos

fenntartásokat a félelem szüli. És ezt a félelmet látták igazoltnak a Szent Páltól, illetve tanítványaitól származó levelek kijelentéseiben, mivel azokat nem a szövegösszefüggéseknek és eredeti szándékuknak megfelelően, hanem betű szerint értendő igeként olvasták és a jelenben is érvényes jogi útmutatásként kezelték. A felvilágosodással kezdődő nagy társadalmi és kulturális átalakulás következtében egyre pontosabb képet alkothatunk a Biblia patriarkális nyelvezetéről és a nők korfüggő hátrányos helyzetéről az egyház történelmében. Az európai (és észak-amerikai) kultúrkör országaiban élő nők többé nem nyugszanak bele a hagyományos korlátozásokba. Világszerte nagy elszántsággal szállnak szembe a nők még mindig semmibe vett jogaiért és ez a küzdelem „begyűrűzik” a katolikus egyházba is.

Inkluzív nyelven imádkozni magyarul. Ennek a küzdelmes munkának része az *inkluzív nyelv* iránti igény, amely számos ellenkező vélemény ellenére nem csupán indogermán nyelvekben jelentkezik, hanem a liturgikus és biblikus *magyar* nyelven is. Sok nő és férfi elmélyült imádságát és az annyira szorgalmazott, liturgiában való aktív részvételét nehezíti a kirekesztő nyelv, amely pedig megfelelő fordítással, néhány egyszerű és figyelmes gesztussal könnyedén orvosolható volna.

A magyarban nincs a főneveknek stb. nemük. Nyelvünknek ez a sajátossága nagyon megkönnyíti az inkluzív nyelvet alkalmazók dolgát, de fölöslegessé nem teszi. A magyar hívő csupán a kifejezetten férfit vagy nőt jelentő szavak hallatán kerül az elé a döntés elé, hogy értelmezheti-e magára is érvényesnek az imádságot, szentírási szöveget vagy sem. Legtöbbször az „Isten fiai”, „Ábrahám, Izrael stb. fiai”, vagy az „atyáink” kitételek okoznak problémát. Az egyik (collecta) könyörgésben például így imádkozik a pap a misét ünneplők nevében: „Istenünk, te megváltottál és gyermekeiddé fogadtál minket. Tekints jóságosan szeretett *fiadra*, és...” Ennek az imádságnak hallatán először az az áhítatos érzés tölti el a pappal együtt imádkozót, hogy milyen jó az irgalmas Isten gyermekeként megszólítani. A második mondat szükségtelenül bizonytalanít el: ugyan mi szükség van a „szeretett fiad” megszorításra, mikor magyarul sokkal egyszerűbb lenne az ismétlés elkerülése érdekében is a pusztán személyes névmás: „*ránk*”. Ha a liturgikus szövegek szerkesztői gondolnának arra, hogy az oly régóta hátrányos helyzetű nőket ezek az imádságok a magyarul egyértelműen hímnemű utódokra, elődökre (vö.: „Atyáinkkal irgalmat gyakorol...”)⁹ korlátozásával valójában Isten szeretetéből rekesztik ki, többször helyettesítsék valószínűleg a fiakat/atyákat egy általánosan érvényes kifejezéssel. A János evangélium eredetileg is semleges nemű alakot használ az istengyermekség fogalmára, míg a páli levelekben a „fiak” kifejezés általános. A „fogadott fiúság” kifejezést tartalmazó szövegekben nem csorbítaná az eredeti üzenet érvényét az az apró változtatás, amely teológiai művekben már elfogadott: a „fogadott fiúság” helyett a „gyermekké fogadás” kifejezés alkalmazása, hiszen eredetije, a „hüiotheszia” nincs ellentétben ezzel. Figyelembe véve azt is, hogy a liturgia nyelvében eredendően a héberből került *fiú* kifejezés többértelmű, és általánosan utódokat is jelöl, a magyar irodalmi nyelvben (nem a népnyelvben) viszont csakis hímnemű utódra gondolhat, aki hallja. Meg lehetne takarítani sok lélekben a törést egy-egy ilyen, eredeti szándéka szerint minden bizonnyal mindkét nembe tartozó keresztényeknek szóló kijelentés hallatán is: „Akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten *fiai*.” Kevesebb panaszra adnának okot így azok a nők, akiket azzal vádolnak, hogy keresztény létükre nem hajlandók elfogadni női mivoltukat. Könnyebb volna elfogadniuk, ha templomba járó, magyar katolikusokként nem szembesülnének léptenyomon azzal az „expressis verbis” állandóan alátámasztott teológiai képtelenséggel, hogy Isten csak a fiait szereti igazán.

6 Vö. Lohfink, G., *Milyenek akarta Jézus a közösséget? In Egyházforum könyvei 4, Budapest, 1990. 92.*

7 Stricher, J., *Die Parallelen zwischen Männern und Frauen*

8 Kremer, J., 34.

Buday Kornélia¹

Az alma és a fája

Nők vallási szocializációja a keresztény egyházakban
- és annak feminista kritikája

Manapság idehaza is egyre gyakrabban hallunk a feminizmusról, a teológiában pedig a feminista megközelítésekről. Úgy gondoljuk azonban, hogy a feminista teológiával kapcsolatban több az előítélet, mint a pontos információ. Ezért is választottunk ki két írást ezzel kapcsolatban. Az első közérthetőbb, a második részletesebb betekintést nyújt a témába.

Félreértések elkerülése végett mindenekelőtt azt kell tisztáznunk, miről *nem* szól e tanulmány: terjedelmi határait figyelembe véve nem ölelheti föl a teljes keresztény hagyományt, tartalmi vonatkozásait tekintve pedig nem a feminizmus behatóbb tanulmányozását célozza, csupán egy – a szélesebb körű magyar keresztény hívő-közösségek számára, de talán még a teológiával foglalkozók szűkebb körében is kevésbé ismert – teológiai rendszer *bevezetőjéül* szolgál a teológia művelésének táguló horizontjában. Nem személyes teológiai állásfoglalásról, nem is a feminizmus kritikai megközelítéséről, csupán a feminista teológia legfontosabb alapelveinek bemutatásáról van szó – amely kritikai érvelések ismerete nélkülözhetetlen a jelenkori teológiai fejlődés szempontjából.

A *feminista kritika*, miközben a keresztény vallás és teológia elfoglalt *androcentrikus* (férfi-központú) *egyoldalúságára* hívja föl a figyelmet, megkísérli újradefiniálni a különböző teológiai témaköröket, újraértelmezni az alapfogalmakat, újra hangsúlyozni mind Istenre, mind az emberi tapasztalatra utaló – a hagyomány szerves részét alkotó – létező, de elfeledett képeket és metaforákat, revideálni teológiai és vallási nyelvhasználatunkat.

Teológiai vonatkozásaiban a keresztény feminizmus teleplezi a férfi és nő, a lélek és test, a szellem és anyag Istenre kivetített *bálványait*, hamis *dualizmusait*, mesterségesen igazolt *hierarchiáit*, föltárja a *patriarchalizmusnak* nőkre és férfiakra egyaránt ártalmas hatásait. Ugyanakkor a legteljesebb mértékben keresi a keresztény tradícióval való *folytonosságot* és e hagyomány *főlszabadító* elemeit.

I. A módszer – A teológiai eljárás természete

A feminista teológia tudományos kutatómódszerében különös hangsúllyal bír *Mary Daly* figyelmeztető észrevétele, mely szerint bármiféle metódus kidolgozása *önmagában* nézve, az általa vizsgált valóságtól *elszigetelve* eredeti funkciójával ellentétben egyfajta *megmerevedéshez*, struktúrák megkérdőjelezhetetlen, szubjektív igazolásához vezethet.²

A keresztény hagyományban, módszertől függően *különböző* teológiai iskolákat ismerünk. Magában a bibliában, a keresztény hit központi jelentőségű dokumentumában is megfigyelhető a teológiai orientáció földrajzi területekhez és történelmi periódusokhoz társuló *változatossága*, egyének és csoportok olyan írásai, melyek *sajátos* forrásokból táplálkozva, *saját* normáikat kialakítva, *sajátos* utakat találtak a közösségi hagyomány folyamába, melynek formáló erejükkel egyúttal újabb irányokat szabtak (szabnak). Ezen értelmezések nem csupán alakítják, de sok esetben *determinálják* is az Istenről szóló és a Jézus Krisztusban föltárló isteni kinyilatkoztatás tartalmát és hangsúlyait. Manapság ezért is válik égetően fontossá magának a *módszernek*, a módszert kialakító körülményeknek, motivációknak a vizsgálata.³

A feminista teológia módszerét tekintve a keresztény hagyomány *kritikai* megközelítését célozza anélkül, hogy megfélemezne arról a *törvényszerűségről*, miszerint *elköteleződése* nem enged teret a *teljes* objektivitásnak és „*érdek-telenség*”-nek, éppen ezért új *ideológiai* irányzattá merevedve magát is érthetik kihívások.⁴ Ez tulajdonképpen azt is jelenti, hogy minden interpretáció⁵ esetében *jelen van az adott interpretáló személy társadalmi helyzete és ebből fakadó előítéletei*.⁶

A feminista teológia másik fontos szempontja a *nők* történelmének mind logikai, mind kronológiai *helyreállítása* a keresztény (és nem-keresztény) hagyományban, vagyis az eddig leginkább a nyugati fehér férfi középosztály tapasztalatára épülő – és ezáltal erősen torzult – keresztény teológia teljessé tétele a más nemű, fajú, osztályú csoportok *ugyanolyan* értékes tapasztalatainak megballásával és befogadásával; mert mindazok, akik elvitatják, kisebbitik vagy eltorzítják bármely személy *teljes* értékű *ember* voltát, a *másság* gazdagító tartalmát, azok *nem* az *egyetemes* megváltást hirdetik.⁷ A feminista teológia célja tehát semmiképpen *nem* lehet a torzítás fonákja: saját rendszerén belül férfiak, bizonyos osztályok, fajok alárendelése.⁸

Ruether megerősíti, hogy e kutatási folyamatban a feminista

1 A szerző, végzős teológus az insbrucki egyetemen, a magyarországi SWTR alapító tagja /ld. a 32. oldalon/.

2 Mary Daly: *Beyond God the Father - Toward a Philosophy of Women's Liberation*, Boston, Beacon Press, 1973., pp. 11-12.

3 Francis Schüssler Fiorenza: *Systematic Theology: Tasks and Methods*, in: *Systematic Theology: Roman Catholic Perspectives*, vol. 1., ed. Francis Schüssler Fiorenza and John P. Galvin, Minneapolis, Fortress Press, 1991., pp. 1-87.

4 Mára a „feminizmus” szó maga is elavulttá vált és revideálásra szorul, amennyiben e kifejezés csupán a nyugati, fehér, középosztályba tartozó nők problémáira irányul(t). Ennek kritikái a „womanist” (=afro-amerikai nők sajátos szempontjai) vagy a „mujerista” (=dél-amerikai nőket érintő társadalmi-teológiai kérdéseket boncolgató) teológiai irányzatok, és legújabbban egyre tudatosabb önértelmezések születnek az ázsiai és közép-kelet európai nők körében is – egyúttal újraértékelve az eddig monopolhelyzetben tetszelgő nyugati feminizmus munkáját.

5 Jelentése: értelmezés

6 Catherine Mowry LaCugna (ed.): *Freeing Theology – The Essentials of Theology in Feminist Perspective*, N. Y., HarperCollins, 1993., p. 9.

7 Rosemary Radford Ruether: *Sexism and God-Talk: Toward a Feminist Theology*, Boston, Beacon Press, 1983., pp. 18-19.

8 Ld. 3. lábjegyzet

teológiának *nincsen* és nem is lehet véglegesen *lezárt* definíciója. Tény, hogy amint a prófétai-főlszabadító hagyományt adott hatalmi erővel, konvenciókkal *azonosítjuk*, egyúttal torzítjuk is a benne rejlő mondanivalót. A prófétai-messianisztikus hagyomány nem a bibliai szövegek egy különleges csoportját jelenti, hanem sokkal inkább azt a *dinamikus* folyamatot, mely által a bibliai hagyomány *folytonosan* újraértékelődik.

A kritikai feminista módszer rámutat a bibliai szövegek *androcenrikus fordításainak, interpretációinak és patriarchális kanonizációjának*, a történelmi (nem csupán egyháztörténelmi!) hagyomány *androcenrikus szelekcióinak és projekcióinak globális méretű veszélyeire és romboló hatásaira*.

A tridenti zsinat – Két forrás

II. Kinyilatkoztatás és/vagy hagyomány?

Az isteni kinyilatkoztatásnak a *szentírásra és hagyományra* visszavezetett „*két-forrás*” teóriáját a *Tridenti Zsinat* dogmaként hangsúlyozta. Ez a definíció ugyan eredendően a protestánsok *sola scriptura* elvét hivatott ellensúlyozni, *de facto* azonban e polemikus inspiráció a *hagyomány szentírást megelőző* gyakorlati elsőbbségét erősítette. A legtöbb katolikus számára a tulajdonképpeni hagyományt az „*egyház tanítása*” jelentette, ami teológiai és pasztorális szempontból többnyire a *Vatikán mindenkori pozíciójával* vált azonososságot sugallta. Az egyházi előljárók úgy nyúltak a bibliához, mint e forrásgyűjtemény *kiváltságos magyarázó*i, akik isteni vezetés és megfelelő képzés által hivatalos tanítás formájában *egyedül* voltak hivatottak az *átlagos hívek* számára föltárni a *szükséges* alapigazságokat.

II.1. Új bibliai hermeneutika: A biblia és a feminizmus

A feminista teológia számára a kinyilatkoztatás helye elsősorban nem egyfajta patriarchális egyház bibliája és hagyománya, hanem egy olyan *ekklesia*, ahol a női és a férfi mivolt megélését *előregyár-*

tott sablonok helyett a nők és férfiak *mindenkori élet-tapasztalata* és arra történő *folyamatos* reflektálása határozza meg. Egy ilyen jellegű *egyház* megerősítést nyújt nők és férfiak *önazonossága* és mindenféle patriarchális elidegenítés és elnyomás alóli *főlszabadulási törekvése* szempontjából egyaránt.⁹

Elisabeth Schüssler Fiorenza segítségével megkíséreljük *főltérképezni* a feminista bibliakutatás nyomvonalait. Munkájában Fiorenza négy hermeneutikai elemet nevez meg és használ:

(1) A *gyanakvás hermeneutikája* a bibliai szövegek *androcentrizmusát* és patriarchális hatásait vizsgálja, majd ideológiává torzult tartalmukat teszi kritika és kérdés tárgyává arra vonatkozóan, hogy adott szövegek kinek vagy kiknek az *érdekeit* voltak (vannak?) hivatva szolgálni.¹⁰

(2) A *megnyilatkozás hermeneutikája* többek közt azt vizsgálja, hogy mely szövegek alkalmasak liturgikus használatra – avagy a liturgia mennyire fejezi ki a kor emberének valóságát.

(3) Az *emlékezet hermeneutikája* kutatja a korakeresztény történelmi periódus női *nyomvonalait*, mely egyúttal a *mai nők bibliai öröksége* lehet. E megközelítés alapján *súlyos hiba* volna a biblia szövegeit „*archetipusok*”-ként azonosítani a kinyilatkoztatással és az egyház időtlen igazságaiként, megváltoztathatatlan sémáiként értelmezni. A *szentírás* inkább jövőre nyitott „*prototipusok*”-at, múlt és jelen *revelációja* közti folytonosságot kínál.¹¹

(4) Végezetül a *kreatív aktualizálás hermeneutikája* segít az elvont kutatási eredmények gyakorlati realizálásában.

II. 2. Komplementaritás¹² és Szentháromság

A Szentháromság tana elvileg lerombol minden olyan emberi politikai egyezkedést, ahol „*egy*” (a felsőbbrendű) „*sok*” (az alárendelt) fölött hatalmaskodik. Amikor a Szentháromság tanát az Isten belső, *zárt* életét hangsúlyozó nézetek uralták el az üdvörténetben *velünk élő* Isten megvallása helyett, könnyű volt olyan isteni monarchia képét megalkotni, ahol Isten mintegy *uralja* a világot, mert az Isten akarátának van *alárendelve*. Ez a minta jelenik meg aztán az *egyházban* (egy Isten és egy *püspök*) és a *társadalomban* (egy Isten és egy *császár*). Az isteni monarchia ilyen jellegű értelmezése különféle (vallási, nemi, politikai) *hierarchiák igazolásául* szolgált. Ez Isten patriarchális értelmezéseinek világos győzelmét jelentette.

A Szentháromság tana olyan patriarchális kultúrában formálódott, mely a férfit tekintette a nemzés aktív principiumának. A kappadókiaiak ugyanakkor elvetettek mindenféle hasonlítatást isteni és emberi nemzés fogalmai között. Nazianzoszi Gergely szerint az Atyának nevezett Isten nem lehet *maszkulin* jellegű.¹³ A kappadókiaiak *ily módon kihívták* jelentettek minden olyan Istenre vonatkoztatott keresztény elképzeléssel szemben, melyek *biológiai, kulturális és egyéb alapokon nyugvó, köztudatban élő apa-fogalmakra* korlátozódtak, mint egyfajta önelégült (önmagának elegendő) apa/atyá patriarchális ideája.

Katolikus, protestáns és ortodox teológusok az Atya és Fiú viszonyát gyakorta a férfi nőhöz való viszonyával azonosították.¹⁴

9 Elisabeth Schüssler Fiorenza: *Bread Not Stone: The Challenge of Feminist Biblical Interpretation*, Boston, Beacon Press, 1985.

10 Elisabeth Schüssler Fiorenza: *Interpreting Patriarchal Traditions*, in: *The Liberating Word*, ed. Letty Russell, Philadelphia, Westminster Press, 1976., p. 52.

11 Elisabeth Schüssler Fiorenza: *In Memory of Her: A Feminist Theological Reconstruction of Christian Origins*, New York, Crossroad, 1983., p. 32.

12 „Kiegészülés” elve: az aktív férfi és a passzív női principiumok kiegészítő jellegét vallja.

13 Nazianzoszi Gergely: *Orat.* 31. 8., *Patrologia Graeca* 36. 142

14 Prudence Allen: *Integral Sex Complementarity and the Theology of Communion*, in: *Communio* 17, 1990., pp. 523-544.; Laura L. Garcia: *Femininity and the Life of Faith*, in: *The Catholic Woman*, ed. Ralph McInerny, San Francisco, Ignatius, 1990., pp. 125-130.; Janet E Smith: *Feminism, Motherhood and the Church*, in: *The Catholic Woman*, ed. McInerny, pp. 41-64.

Champlin: Szentháromság – A férfi a nő forrása?

teológus, Werner Neuer újkéletű munkája, melyben Neuer többek között kifejti, hogy a férfiak erősebb csontozata utal környezetüket praktikus és kreatívan befolyásolni tudó képességükre, míg a nők puha keze inkább a gondoskodás szerepét erősíti. A nők testi felépítése (pl. a méhe) egyértelműen kifejezi a női lét célját: kiteljesedése egyedül az anyaságban gyökereskedhet. A férfi nemi szerv az aktivitás, az adás és az élet megteremtésének jele, míg a nő passzív, befogadó, alárendelt magatartással válnak teljessé.¹⁵ Neuer ilyen és ehhez hasonló megfigyelésekből arra következtet, hogy Isten azért teremtette különbözőnek a férfit és a nőt, mert *különböző a célja* is velük. Neuer a Ter 2-3-t használja érveléséhez: szerinte, mivel a nő a férfi oldalbordájából vétetett, a női élet eredete és célja a férfi, ami viszont *fordítva természetesen már nem igaz*.¹⁶ A nő a férfi segítőtársául lett megalkotva, ezért – mégha ő is Isten képének teljes hordozója – a férfi alárendeltje. A bűnbeesés annak köszönhető, hogy a férfi hallgatott az asszonyra és alávetette magát a női vezetésnek.¹⁷

A továbbiakban Neuer kifejti, hogy Jézus csupán férfiakat hívott meg a tizenkettő körébe; eszerint a lelki vezetést is csak férfiakra bízta. Mégha voltak is Jézusnak női követői, azok tevékenysége gondoskodó háttértámogatásként jellemezhető csupán. Neuer előnyben részesíti a páli (vagy inkább deuteropáli) tanítást (1Kor 11:3; Ef 5:22-24; Kol 3:18; Tit 2:5), mely Krisztus és Isten kapcsolatának analógiájára írja le a nő-férfi kapcsolatot. Werner Meyernek a korinthusi levél megjelölt részéhez fűződő kommentárját idézi, amikor azt írja, hogy a nő férjének való szerető engedelmsége a Fiú Atya iránti kapcsolatának benső, szentháromságos dicsőségét

tükrözi. Majd hozzáfűzi: „*Lehet-e ennél nagyszerűbbet nőről mondani?*”¹⁸

Neuer az Istenről való beszéd megítélésében úgy vélekedik, hogy a Krisztusban történt isteni kinyilatkoztatás alapján első alkalommal tanulhatjuk meg, hogy Isten természete szerint *Atya*. Isten az *apaság modellje*, bár maga a név nem vezethető le az emberi apaságból, csupán annyiban, hogy az apaság magában hordja az *új élet aktív nemzőképességét*, míg az *anyaság* a fogamzásnak, hordozásnak és szülésnek *csupán passzív* tevékenységeit jelenti.¹⁹ Isten nemzése nincsen fogamzáshoz, terhességhez (teher?) vagy szüléshez kötve. Éppen ezért Isten teremtő tevékenységében nincsen *semmiféle* anyai jelleg. Isten atyasága az anyai gyöngédség, biztonság és szeretet minden lehetséges megnyilvánulását magában hordja. Istennek e bibliában föllelhető karaktere tehát szükség-szerűen utal arra, hogy a férfi a *maga* sajátos férfi-mivoltában *különleges* módon tükrözi és reprezentálja *Istent*, míg a nő különleges módon reprezentálja a teremtést és a megváltott *egyházat*.²⁰ Ahogyan a teremtés *alá van vetve* a Teremtőnek és Istenért lett teremtvé, úgy a nő is *alávetettje* a férfinak és a férfi számára lett elgondolva.²¹

Orthodox részről T. Hopko Ádám és Isten Fia, Éva és Isten Lelke között „közvetlen analóg, szimbolikus és epifánikus” kapcsolatot vél fölfedezni.²² Ahogyan a Fiú és a Lélek megváltásban betöltött szerepei nem cserélhetők föl, úgy a férfi és nő teremtésben megkülönböztetett szerepei sem. A nő hivatása, hogy *önkiüresítő* szeretete által a férfi „segítőjeként” annak szolgálatára álljon (Ter 2:18). Evvel az *engedelmes alárendelődéssel* teszi a férfi számára lehetővé, hogy *képessé váljon szolgálata betöltésére* éppúgy, *ahogyan a Lélek erősíti Krisztus hivatását*.²³

Hopko szerint ez az alárendelődés *nem degradálja* a nőket, inkább rámutat *méltóságukra*. A három isteni személy feltételezett hierarchikus rendjéből következtet egy emberek közt fönnálló hierarchiára, mégha vallja is, hogy ez nem semmisíti meg egyenlőségüket. Hopko egész érvelésmenete a *nők pappászentelésének* elutasítására irányul, feminista nézet szerint evvel is megerősítve a gyanút: a nők pappászentelése elleni szokványos érvek háttérben tulajdonképpen a komplementaritás elve húzódik meg, mely alapvetően eltorzult szentháromságtanra épül.

A katolikus teológus, Joyce Little hasonló gondolatmenetet követ.²⁴ Ő ugyan elutasítja a komplementaritás arisztoteliánus modelljét (mely szerint a valóságot egy felsőbbrendű, aktív, maskulin jellegű és egy alsóbbrendű, passzív, feminin jellegű elem határozza meg), úgy látja azonban, hogy a függőség, az egyoldalú befogadás (receptivitás), az alárendelődés és az engedelmség nem föltétlenül jelent inferioritást²⁵. Ez pedig a Szentháromság tanára vonatkozóan annyit tesz, hogy az Atyától függő, az Atya akaratát befogadó, az Atyának alárendelt és engedelmeskedő Fiú képe nem alsóbbrendűsége és passzivitásra utal, hanem jelzi a *rendet*.

Ezek az érvelések mind abból az előfeltevésből indulnak ki,

15 Werner Neuer: *Man and Woman in Christian Perspective*, trans. Gordon Wenham, London, Hodder & Stoughton, 1990., pp. 36-41.

16 Neuer: i. m., p. 73.

17 Neuer: i. m., p. 77.

18 Neuer: i. m., p. 112.

19 Nehezen lehet a szülést passzív élményként leírni...

20 Neuer: i. m., p. 158.

21 Neuer: i. m., p. 159.

22 Thomas Hopko: *On the Male Character of Christian Priesthood*, in: *St Vladimir's Theological Quarterly* 19-20., 1975-1976., p. 155.; Kritikája: Verna Harrison: *Yannaras on Person and Nature*, in: *St. Vladimir's Theological Quarterly* 3, 1989., pp. 287-298.

23 T. Hopko: i. m., p. 159.

24 Joyce Little: *Sexual Equality in the Church: A Theological Resolution to the Anthropological Dilemma*, in: *Heythrop Journal* 28, 1987, pp. 165-178.

25 Jelentése: kisebbség

hogy (1) a nő férfi iránti alárendeltsége a teremtés isteni rendje szerint nem zárja ki a nő férfival való egyenlőségét, és nem csökkenti vagy rontja számára a megváltás esélyeit. A megváltás a nő esetében nem más, mint alárendelt állapotának *elfogadása* és a számára Isten által *kijelölt háziasság szerepének* betöltése. Bármilyen vezető szerep betöltése környezete és a maga számára is *káros és természetellenes* volna. (2) Bizonyos föltételezések szerint a szentháromságtan tehát férfi és nő közötti egyfajta *hierarchikus komplementaritást* alapoz meg.

A továbbiakban megkíséreljük a fenti teológiai érvelésmentek feminista kritikáját szemügyre venni:

A személy rendeltetése a másik személlyel való közösség. Ez a közösség akkor hiteles és „Istentől való”, ha faji, nemi, osztálybeli stb. determinációktól²⁶ és előítéletektől mentes nyitottságot biztosít. Azok a teológusok, akik a komplementaritás elve alapján érvelnek, nem realizálják aényt, hogy érvelésük tulajdonképpen olyan komoly *eretnek* tanokon nyugszik, amelyet az egyház *határozottan elutasított* az arianizmus²⁷ (és minden egyéb szubordinacionista²⁸ elképzelés) formájában, és a *személyek teljes egyenlőségét vallotta*. Ez az autentikus egyházi tanítás ellentétes a komplementaritás elvével: ténylegesen nem csupán a férfi és nő egyenlőségét támasztja alá, hanem tulajdonképpen megkérdőjelez minden olyan gondolatmenetet, mely az Atyát a férfival, a Fiút a nővel (vagy a Fiút a férfival, az egyházat a nővel) asszociálja.

Ugyanilyen jellegű probléma vetődött fel az annak idején lezajló zsidó-pogány vitában (ApCsel 15:1-35). A korai kereszténység egyik legsúlyosabb krízisét jelentette a megtért pogányoknak a Jézus Krisztus körül összpontosuló vallási mozgalomban betöltött helye. Amit fontos látnunk, hogy a Krisztus-követő zsidók nem mondhatták a pogányoknak: „Szívesen látunk titeket a *mi* egyházunkban; van hely számotokra is, ha elfogadjátok a *mi* utunkat, beleértve a körülmétkedést is.” A zsidók nem gondolhatták, hogy az ő útjuk az *egyetlen igaz út* Jézus követésében, míg a megtért pogányoké kevésbé helyes irány. A zsidók és a pogányok *együtt* váltak valami *mássá*, nevezetesen *keresztényekké*. Ebben az újraértelmezett közösségben a pogányok *nem* voltak a zsidók *alárendeltjei*. Hasonlóan, férfi és nő *egyen-rangúan* hivatott Isten *kép-másává* válni.

II. 3. Jézus, a „képromboló”

A feminista teológia művelői közül néhányan nem annak magyarázatát keresik, miért hívta Jézus Istent Atyjának, hanem ehelyett

Jézust mint *protofeministát* szemlélik, aki mintegy prófétaként és „*képrombolóként*” áttörte az adott kor férfiról és nőről alkotott kulturális és politikai *sztereotípiáit*.

Sandra Schneiders úgy véli, Jézus kultúrájában az *apa-fiú* metafora volt az egyetlen alkalmas kép Isten integráló és megváltó művének kifejezésére. Jézus „*Abba*”-ja és a tékozló fiú apja olyan apa-képet prezentálnak, melyek által Jézus képes (és kép-es) volt a patriarchális *istenképet transzformálni*. Szeretete által *gyógyította* az emberi hatalmi struktúrák által patriarchalizált apa-képet és visszavezette azt az isteni eredete szerinti jelentéséhez. Ezáltal *delegitimizálta*²⁹ az emberi patriarchalizmust, mivel *érvénytelenítette annak isteni alapításra történő hivatkozásait*.³⁰ E megközelítésnek az a legfőbb érdeme, hogy *konstruktív* módon alkalmazza a bibliai tartalmat, számol Jézus *történelmi és kulturális* körülményeivel, és eszkatológikus reményt jelent az apa- és férfi-mivolt szempontjából, amikor a patriarchalizmusból való gyógyulás lehetőségéről beszél.³¹

Schneiders különös hangsúlyt fektet arra a tényre, hogy Jézus Atyja *nem* biológiai vagy patriarchális értelemben vett apa. A Jézus által kinyilatkoztatott Isten *lényege* (és nem neme!) szerint gondoskodik a marginalizáltakról³², pártfogásába veszi, támogatja őket, és nem burkolózik tartózkodó, távolságtartó tekintély-szerepekbe. Jézus Isten-képének himnemű értelmezése ezért az új szövetség tanúságának *elferdítése*.³³ A kulturális sztereotípiák fonalát továbbgombolyítva Jézus Atyja akár *anya* is lehetne, aki nem hagyja el gyermekeit, hanem gondoskodik róluk, akár még az életét is föláldozza értük. Ez az azonosítás azonban hamar ismét egyoldalúan a hamisan önfeláldozó és hamisan alázatos, személyiségétől megfosztott nő képéhez vezethet – tévesen!

A keresztény feminizmus korai szakaszát azon *szír* írárok lelkes újrafelfedezése jellemezte, melyekben a Szentlélek feminin jellegű leírása kerül előtérbe.³⁴ A Szentlélekkel gyakran társított Bölcsesség (Sophia, Sapientia) képe Isten női megismerésének. Ugyanakkor a Lélek tevékenysége sem sztereotipizálható vagy determinálható nemileg. Már csak azért sem, mert a szubordinacionista szentháromságtani felfogás szerint a Lélek³⁵ mint *harmadik* személy (feminin jelleggel társítva) könnyen ismét a nők társadalmi és egyházi alárendeltségének megerősítéséül szolgálhat.

Meg kellene szabadulnunk rögeszméinktől, rögzült káros képzetektől anélkül, hogy ez hagyományunk elhagyására, feladására kényszerítene minket. A 11. Toledói Zsinat (675) egyik megjegyzése példaértékű: a Fiú „*de utero Patris*” (az Atya méhéből), vagyis az Atya *lényegéből* keletkezett.³⁶

26 Jelentése: behatároltság, meghatározottság

27 Az Arius tanáiból kinőtt teológiai rendszer gyűjtőneve

28 Jelentése kb.: isteni személyek egymásnak való alárendelése

29 Jelentése: törvénytelenítette

30 Sandra Schneiders: *Women and the Word: The Gender of God in the New Testament and the Spiritualitz of Women*, New York, Paulist Press, 1986., p. 48; Bernard Cooke: *Non-Patriarchal Salvation*, in: *Horizons* 10, 1983., pp. 22-31.

31 Rosemary Radford Ruether: *Sexism and God-Talk*, pp. 61-71., 137.; Elisabeth Schüssler Fiorenza: *You Are Not to Be Called Father*, in: *Cross Currents* 29, 1979., pp. 301-323.

32 Jelentése kb.: a társadalom peremére szorultak

33 Schneiders: i. m., p. 49.

34 Robert Murray: *Symbols of Church and Kingdom: A Study in Early Syriac Tradition*, London, Cambridge University Press, 1975., pp. 312-320.; Yves Congar: *Motherhood in God and the Femininity of the Holy Spirit*, in: *I Believe in the Holy Spirit*, New York, Seabury Press, 1983., 3:155-164.; Jürgen Moltmann – Elisabeth Moltmann-Wendel: *Becoming Human in New Community*, in: *The Community of Women and Men in the Church: The Sheffield Report*, ed. Constance F. Parvey, Geneva, World Council of Churches, 1983., p. 36.; Mary Grey: *Where Does the Wild Goose Fly To? Seeking a New Theology of Spirit for Feminist Theology*, in: *New Blackfriars*, 1991., pp. 89-96.

35 Lélek, amely ott fű, ahol akar: ruah (a bibliai héberben nőnemű alak)

36 LaCugna (ed.): *Freeing Theology* p.106.;

és vö.: „*reham*” (a bibliai héberben): anyaméh > „*rahšmîm*”: szeretet, könyörület, szánakozás

Ernst Christoph Suttner

Az „egyháznemzetektől” a nemzeti egyházakig II. rész

Megfigyelések a Délkelet-Európában történt súlyos következményekkel járó paradigmaváltásokkal kapcsolatban¹

I. „Egyháznemzetek” az oszmán hatás alá tartozó Erdélyben és a Habsburg Monarchiában

Az oszmán hatás alá tartozó Erdélyben a luteránus szászok az „egyháznemzet”² egyik klasszikus példája voltak. Ők egy jogképes, a rendekhez tartozó testületet képeztek egy bizonyos hitvallás hívőiből, egy erősen vallásos szokásrenddel, és egy rájuk jellemző istentiszteletet és hivatali nyelvet gyakoroltak. A valláson, a szokásokon és a nyelvükön észrevehető volt, hogy ki tartozott hozzájuk, grémiumaikban lehetőségük volt akaratauk kinyilvánítására társadalmi ügyekben. Mivel joguk volt képviselőket küldeni a parlamentbe, politikai befolyással is bírtak.

Egyháznemzetekkel találkozhatunk éppúgy ott is, ahol Ausztria a délkelet felé való terjeszkedése során az oszmán idők történelmi előírásait továbbvitte. A magyar örökös tartományokban például az ortodox szerbek kaptak egy ilyen pozíciót. Az osztrák seregnek a délkeletre történő előrenyomulása a nagy török uralom után 1863-tól a Balkán-félszigeten sok keresztényt nagy várakozással töltött el. I. Leopold császár kiáltványokat adott ki, amelyek a török uralom alóli felszabadulás reményét tovább növelték, és felkeléseket váltottak ki. Ausztria ereje azonban nem volt elegendő ahhoz, hogy a törököt minden területéről keresztény többséggel üldözze el. A menedéjjoggal együtt autonómiát biztosítottak számukra népcsoportként is. A szerb bevándorlók élén 1691-ben III. Arsenije von Pec pátriárka érkezett Ausztriába. Ő és követői a szerbek számára lelki és politikai vezetők voltak. És az egyházi nemzeti konzílium, amit a hierarchia első emberei alkottak, megadta számukra azt a lehetőséget, hogy szabályozzák az ügyeiket, és hogy azok a kéréseik is, amelyek a saját grémiumaik kompetenciáját meghaladják, teret kapjanak.

1868/69-ben a Duna menti ortodox román nép is Andrei Saguna vezetésével a szerbekkel történt kiegyezés során egy saját, atokephal egyházközséget alkothatott, amit a legmagasabb körök támogatásával az ő román „egyháznemzetüké” formáltak át. Az egyházi alkotmány a plébániákon teljes üléseket, valamint az egyházközségek, az egyházmegyék és az egész egyházközség területén kiválasztott grémiumokat vett tervbe. Ezek megadták Erdély ortodox románjai számára a demokratikus akaratnyilvánítás lehetőségét. Nem csak az egyházi, hanem a kulturális és nemzeti érdekeltségeik is hatékony segítséget kaptak ezekben a grémiumokban.

A Duna menti Monarchiában a románok egyházi grémiumainak hatókörét támasztja alá, hogy Petru Groza, aki egy kommunista ve-

zetés alatt álló román kormány első miniszterelnöke lett, politikai tevékenységét az erdélyi román ortodoxia grémiumaiban kezdte. 1884-ben született Erdélyben. Apja és nagyapja is ortodox pap volt, ő pedig jogász lett. Még az első világháború előtt, tehát az Osztrák-Magyar Monarchiában, a politika felé fordult, és beválasztották az egyházi grémiumokba. Legalább részben az erdélyi egyházi grémiumoknak a romániai társadalmi életre gyakorolt befolyására vezethető vissza az, hogy Romániában a kommunista párt az összes többi kommunista párttól eltérő álláspontot vett fel az egyházzal kapcsolatban.³

A Duna menti Monarchia és az ortodox „egyháznemzetek” nagy mértékben partnerei voltak egymásnak. Az egyházak nagy felelősséget vállaltak a nevelésben és a képzésben. Tették mindezt az állami törvénykezés keretein belül, amely törvények az általános képzést emelték ki, és meghatározott képzési célokat fektettek le. Az oktatási törvények, amelyek az egyházi és az állami oktatási intézményekre ugyanolyan mértékben érvényesek voltak, gondoskodtak arról, hogy a képzési célok megfeleljenek az ország gazdasági és szociokulturális szükségleteinek. Az egyházak gondoskodtak az oktatásügy és egyáltalán a nyilvános élet etikai alapjairól, ezen kívül kötelességük volt a képzési programot úgy összeállítani, hogy az egyes nemzetek népeit jellemző értékek továbbadása az újabb generációknak szavatolva legyen. Így egyház és állam együtt gondoskodtak a közjóról, amiben az egyház szerepe az volt, hogy etikai alapot biztosítson az állam által szorgalmazott gazdasági és szociokulturális célokhoz. Ezen kívül az egyház gondoskodott arról is, hogy az ország sok nemzetiségű mivoltát megfelelőképpen vegyék figyelembe.

Társakként alkotta meg a bécsi császár és Karlóca, Nagyszében valamint Czernowitz három autokephal ortodox egyháza (amelyek a 19. sz. utolsó harmada óta léteznek) a partikuláris egyházjogot is. Ez megfelelt az ortodox egyházjogi elméletnek, amelyet N. Milasch a következőképpen írt le: „Amikor az egyházat a jogrendszer alapján kiáltották ki, és egyesek politikai és bizonyos esetekben általános jogképességét is az egyházhoz való tartozástól, illetve az egyházhoz való nem tartozástól tették függővé, az egyház önként átadta az államhatalomnak azt a jogot, hogy egyházi kérdésekben is vagy egyedül, vagy az egyházi vezetéssel együtt alkosson törvényeket.”⁽⁵⁾ Az egyházak autonómiájukat annyiban őrizték meg, hogy az esedékes egyházi jogszabályokat semmi esetre sem alkothatta meg egyedül az államhatalom, hanem belső egyházi tanácsok alkották meg azokat, és a császár csak szentesítette őket.

¹ Elhangzott a Bécsi Egyetem Teológiai Karán a 2000/2001-es tanév őszi félévében tartott „Teológia és politika - pozíciók és útkeresések” című előadássorozat keretében.

² Ezen „egyháznemzet” létrejöttének igazán rövid bemutatása található Suttnernél a „A fordulat szociálpolitikai okairól” c. fejezetben, az egyházak egyesítése Erdélyben 1697-1761: A testvér-egyházak között létrehozni kívánt sakramentális közösségektől való fáradozás az ortodox keresztényeket a katolicizmusra való áttérésre degenerálja. (Ostk. Stud. 47/(1998) 22-33)

³ A Román Népköztársaság nem nyilvánította ki az egyház és az állam szétválasztását, és hívők számára, sőt hivatalban lévő keresztények számára is lehetőség volt a kommunista párt tagjának lenni. Ezzel és más egyéb különlegességgel has. össze a „A román ortodoxia szociális apostolátusa a második világháború utáni első évtizedben” c. cikket (Suttner, Kirche und Nationen, Würzburg 1997. 387-419. old.

II. Nemzet – államok és nemzeti egyházak Dél-Európában

Az Oszmán Birodalom bukása után a 19. sz.-ban Dél-Európa népei újra megkapták állami önállóságukat. Nemzetállamokat alkottak, és hamarosan mindegyik ilyen államban létrejött egy nemzeti egyház.

Mivel a konstantinápolyi pátriárka civil jogi fennhatósága volt az oszmán birodalom ortodox híveinek, akiket a szultán előtt képviselt, valamint ugyanakkor a szultánt is képviselte a hívő alattvalók előtt, ezért – érthető módon – az oszmán birodalom határain túl illetékességét nem ismerték el. Nem akartak az egyházon keresztül indirekt módon a szultánnal kapcsolatban maradni. Az ortodox népek nemzetállamainak megalapítása után ezért emelték fel hangjukat „egy szabad egyházért a szabad államban”. Aki ezt a jelszót képviselte, az elutasította az állami egyházat és szabad egyházakat követelt. Ugyanez a felhívás Dél-Európában nem az állam hitegetésétől való megszabadulást jelentette, hanem a külföldi felső egyházi hatóságoktól való függetlenséget. Ezért kerülhetett sor arra – amikor az Oszmán Birodalom hanyatlásnak indult –, hogy új ortodox autokephal egyházak jöhettek létre, és a konstantinápolyi pátriarkátus fokozatosan kisebb lett.

A szultán uralkodása idején – ahogy fentebb már tárgyaltuk – a keresztény népek szociokulturális érdekeiről való gondoskodás csaknem teljesen az egyházi vezetők felelősége volt, és az ortodox nép hozzá volt szokva, hogy nem csak vallási, hanem sok világi dologban is a püspökei és papjai vezették. Ezzel szemben a politikusok, akik a nemzetállamok megalapítása után a világi érdekeltsgű dolgokért átvették a felelősséget az egyszerű nép számára, különösen falun, nem voltak egy bizalomgerjesztő jelenség. Hogy a felelőségüket valóban fel tudják venni és programjaikhoz, kezdeményezéseikhez a nép egyetértését meg tudják szerezni, bizony meglehetősen gyakran volt szükségük támogató szavakra a püspöki pástörlevelekben vagy más egyéb egyházi hirdetményekben.

Ez megmagyarázza, hogy miért vezették be különböző nemzetállamok kormányai a 19.sz-ban a püspöki pástörlevelek állami cenzúrázását. A püspökök és a lelkipástörök nem haboztak akkor, ha egy jó kezdeményezés érdekében „reklámozóként” kellett fellépniük. Hiszen az oszmán időkől rendelkeztek olyan tevékenységekben szerzett tapasztalatokkal, amelyeket manapság „világi szolgálatnak” lehetne nevezni. És ezek részint olyan feladatokra vonatkoztak, amelyeket Nyugat-Európában senki sem kapcsol össze a vallásossággal. Így nem kell csodálkoznunk, hogy az állami egyház hierarchiája és az állami hivatalok hierarchiája között a kompetenciák megosztására került sor, ami a nyugat-európai kortársakat csodálkozással tölti el.

Az egyháznemzetek számára különös megterhelést jelentett az, hogy a kormányok minden kínálkozó alkalmat megragadtak arra, hogy a fent idézett egyházi jogi szabályoknak megfelelően „egyházi kérdésekben egyedül alkossanak törvényeket”. Sikeresen törekedtek arra, hogy államaik ortodox egyházainak jogrendszerét úgy alkossák meg, hogy nekik a lehető legnagyobb befolyásuk lehessen az egyházak belső életére. Fontos egyházi hivatalok átadását oly módon szabályozták, hogy a mindenkori kormány jogosult legyen hathatósan beavatkozni. A „szabad egyházak a szabad államban”, ahogyan a nemzeti egyházakat nevezték, nem tartoztak bár egyetlen külföldi feljebbvalónak sem számadással, ugyanakkor teljes függőségre kerültek az állami hatóságoktól.

Ez megmutatkozott többek között az oktatásügy területén is. Az ugyanis az új vezetés különös figyelmét élvezte. A következő generációt a képzésen keresztül akarták megnyerni a maguk számára. Az összes iskola egytől-egyig a kultuszminiszternek volt alárendelve. Tekintettel arra, hogy milyen nagy tekintélynek örvendett az

egyszerű nép körében korábban a papság, ez alól a szabály alól még a papok képzése sem jelentett kivételt. Az is kizárólag állami szabályozás alatt állt. Az állami felügyeleti szervek azon fáradoztak, hogy a nemzeti gondolkodást, sőt lehetőleg a mindenkori kormány politikai felfogását, mint az egész oktatási program etikai alapját jelenítsék meg. Közben a politikai erők – olykor egyetlen generáción belül is – eljutottak az egyházi etika nyílt felvállalásától a világias liberalizmuson át egészen a fasiszta-diktatórikus, sőt totalitárius radikalizmusig a jogalkotásban.

Súlyos konfliktusok alakultak ki a kizárólagos állami vezetés miatt, amikor az első világháború után a Duna menti monarchiák széthullottak, és a monarchia „egyház-nemzeteit” a nemzetállamok egyházaival kapcsolták össze. Magukban az egyházakban is kialakult egy jelentős ellentét a véleményeket illetően, mert azok akik a nemzeti egyházakból jöttek, generációk óta az állam befolyása mellett nevelkedtek, miközben a többiek az „egyház-nemzetekből” azt a tudatot hozták magukkal, hogy nyilvánosan is a keresztény szociális etika normáit kell képviselni. Ez az ügy kiéleződött, és üldözések kezdődtek meg, amikor néhány év diktatúra után, egy generációval később a kommunisták kerültek hatalomra, és azokat az egyházi illetőségeket, akik a sok népet magába foglaló Habsburg államban a társadalmi élet etikájáért való felelősségüknek tudatában voltak, a totalitárius eljárásban a lehető leggyorsabban el akarták hallgattatni.

A „modern” nemzeti felfogás átvétele óta a nemzethez való tartozásnak már nem előfeltétele egy vallásos-etikai értékrend, hanem maga ez a felfogás számít egy fontos – az extrém nacionalistáknál a legfontosabb – értéknek. A társadalomban azonban megmaradt az a tudat, hogy egy „igazi vallás” a nemzethez tartozik, és mindenkitől elvárták, hogy nemzetisége ismertetőjeleként legalább néhány vallásosnak feltüntetett népszokást megtartson.

A következmény a hitközösségekről szóló beszámolóknak az a borzasztó szekularizálása, ami lehetővé tette, hogy a legutóbbi boszniai háborúban a tv, a rádió és a sajtó a háború résztvevőit „ortodoxnak”, „katolikusnak” és „muszlimnak” nevezhette, pedig egyikük sem egy vallásért, hanem mindegyikük egy népért harcolt. Aki egy ilyen profán „nemzeti egyházhoz való tartozásról” hallott, azt gondolhatta, hogy ebben a háborúban nem a vallás elleni gyűlöletről, hanem a másik a néppel szemben táplált dühből rombolták le már az első támadásnál a másik templomait. Illetve aki látta a palei tévéközvetítésben, hogy Karadzic úr hogyan vetett keresztet – természetesen jobbról balra, mert így volt igazán „szerb”, mert ha balról jobbra vetette volna, akkor az horvát lett volna – szintén hasonló gondolatokra juthatott.

III. A nemzeti egyházi struktúra: Teher az ortodoxia számára

Amint láttuk, a nemzetállamok kormányai kezdettől fogva gondoskodtak arról, hogy a nemzeti egyházak ne akarjanak velük szemben kritikát gyakorolni. Ezáltal megkérdőjelezték mind a nemzeti egyházak prófétai küldetését, mind pedig az ortodoxia egységét.

Mindegyik nemzetállam alkotmánya – még ha mégoly kimért is – privilégizálja az államnemzetet, és az állam területén élő más nemzethez tartozókat kisebbségeknek nevezi, akiknek csak bizonyos megengedett jogok járnak. Igazán csak a nacionalisták által – akik a nemzetet ismerték el az értékrendben a legmagasabb rangúnak – fajult a nemzetállam gondolatáért folytatott következetes harc az államnemzeteik kollektív egoizmusává. Az ilyen csoportok a más népekkel való konfliktusok során nem ritkán a népi hovatartozást az általános emberi jogok fölé helyezik és figyelmen kívül hagyják

az egyenlő bánásmódra való jogot, ami minden embert az ő emberi méltóságában megillet.

Egy olyan egyháznak, amelyik teljesíti prófétai feladatait, az állam-nemzetek kollektív egoizmusával szemben kellene fellépnie. De eltekintve az állami befolyásolás szükségességétől, amit a nemzetállamok kormányai az ortodox püspökökön, papokon és hívőkön keresztül gyakoroltak, és rábírták őket, hogy a szabálytalanságokról hallgassanak, nos, ők maguk sem voltak immunisak azzal az ideológiával szemben, amit az állami vezetők vallottak. Épp ellenkezőleg: Az úgynevezett „nemzeti gondolkodás” közülük sokat lenyűgözött. Mindaddig, amíg a nemzetállamok kormányzó rétege többségében keresztényi módon értette meg magát, és az egyházi képviselőket nem fenyegette letartóztatás, ha ellentmondtak a kormánynak, a nemzeti egyházak kevés kritikát gyakoroltak a nacionalizmussal szemben.

Meglehetősen sokáig – a második világháború utánig – tartott, míg az olyan ortodox csoportok száma megnőtt, amelyek panaszt emeltek azzal kapcsolatban, hogy a modern nemzeti egyházak kialakulása az ortodoxia szétforgácsolódásához vezetett. A román pátriárka, Justinian, aki 1949-ben az „Ortodoxia” című folyóiratot alapította, és azt az ökumenizmus kérdéseinek szentelte, az előszavában arra szólít fel, hogy a nemzeti egyházak provincializmusát le kell küzdeni. Ebben az ortodox teológia legeslegsürgetőbb ökumenikus feladatának az ortodoxia egysége utáni kutatást nevezte.⁵ Ennek a pátriárkának a 70. születésnapjára egy közleményben

1971 vezető román teológus megfogalmazta, hogy „az utóbbi évszázadban az ortodoxia bizonyos mértékben az egyes nemzeti egyházak határaiba beszűkítve provinciális szellemben élt.”⁶

A nemzeti egyházak egymástól való elszigetelődésében a nemzetállamokkal szemben kifejtett kritika mellőzése nagy szerepet játszott. Mert az első világháború után újra létrehozott államok határai sehol sem estek egybe az egyes nemzetek településhatáraival. Tehát rögtön feszültségek és ellenségeskedések voltak közöttük. De a nemzeti egyházak széles csoportjai igen nagy készséget mutattak arra, hogy a szóban forgó problémákra ugyanúgy tekintsenek, mint a kormányuk. Mivel ezek a csoportok, amelyekhez az egyszerű laikusokon kívül magas rangú egyházi vezetők is hozzátartoztak, a szellemi egységet, ami az ő saját egyházuk és a másik nemzet egyháza között fennállt, nem tartották egyértelműen fontosabbnak, mint a nemzetek közötti politikai rivalizálást, így az egyházak aligha tudtak hozzájárulni a feszültségek békés rendezéséhez, sőt ők maguk is néha heves vitába keveredtek.

De ne kezdjünk el keseregni. Sokkal inkább örüljünk annak, hogy az Úr, aki könyörületes a hiányosságainkkal, nem engedte, hogy ortodox testvér-egyházaink valamelyik nemzeti elvakultságban alámerüljenek, hanem a nemzeti liberálisok, a fasiszták és a marxisták azon próbálkozásai után, hogy láncra verjék, és a politika céljaira használják fel őket, új vágyat hívott életre egy pánotodox teljes keresztény egységre.

Fordította: Ulbert Erzsébet

A legnagyobb hazai zöld könyvtár

2002.01.01 - 2003.01.01

e-mail: [* | In-line.WMF konyvtar@kia.hu

web: <http://www.kia.hu/konyvtar>

Magyarország legnagyobb zöld könyvtárát ajánljuk mindenki szíves figyelmébe, amely Óbudán, a Selyemgombolyító épületében található. Érdemes ellátogatni!

A Kulturális Innovációs Alapítvány Könyvtára

Elsősorban az ökológia és a környezetvédelem kulturális, gazdasági és társadalmi vonatkozású irodalmát gyűjti, de állományában az alternatív energiahasznosítási és építési eljárások kézikönyvei éppúgy megtalálhatók, mint a környezeti nevelés szakirodalma, vagy a biogazdálkodással és egészséges életmóddal kapcsolatos könyvek. A könyvtár és a videotéka teljes állománya mintegy 13 ezer (a zöld könyvtári állományrésze pedig több mint 5500) egység. Összesen csaknem 11 ezer a könyvek és egyéb sokszorosított kiadványok és 800 a fordítások, kéziratok tanulmányok száma. A fennmaradó részt a videó- és egyéb nem hagyományos dokumentumok teszik ki. Az állomány közel egyharmada – ezen belül a zöld könyvtári állománynak mintegy a fele – idegen, főként angol és német nyelvű. Az éves gyarapodás átlagosan 600-800 kötet. A 120 rendszeresen járó folyóiratból 30 a külföldi. Közöttük jó néhány jelentős ökológiai, környezetvédelmi szakfolyóirat is megtalálható.

A könyvtári állomány katalógusa elérhető a www.kia.hu/konyvtar címen.

Szolgáltatások

A könyvtár részét képező videotéka anyaga közművelődési célra kölcsönözhető, a könyvek és egyéb dokumentumok használatát a könyvtár helyben olvasási, videonézési, valamint fénymásolási lehetőséggel biztosítja. Emellett mód van a saját gyártású, illetve szabad forgalmazású videoműsorok helybeni átmásolására is.

Az állomány egésze szabadpolcon van elhelyezve. Az olvasótermi férőhelyek száma: 14.

Nyitvatartási idő:

hétfőtől csütörtökig: 8.30 és 16.30 óra között

pénteken: 8.30 és 15.30 óra között

Cím: 1035 Budapest, Miklós tér 1. (Selyemgombolyító épülete)

Telefon: 2500-420/14, 2500-424/14

Fax: 368-8002

Könyvtárosok: Ernst Árpád, Mács Ildikó

5 Has. össze. a pátriárka szentelő szavait ennek a folyóiratnak az első füzetében.

6 Az „Ortodoxia” szerkesztőségének üdvözlő szavaiból Justinian pátriárka 70. születésnapjára: *Din activitate ecumenica sub arhipastoriea P.F.P. Patriarh Justinian, (Ortodoxia 23(1971) 6)*

Oikosz és Egyház – közös házunk

E rovatunkat a Természet- és Társadalombarát Közalapítvány támogatja

Környezeti viszonyaink

A környezet – az ember környezetét jelenti. Azt mondhatnánk, nemcsak egyféle, hanem többféle környezetünk van. (Kémiai, fizikai, biológiai, ezen belül növényi, állati, emberi, valamint társadalmi, technikai-ipari, családi, munkahelyi, testi, lelki stb.) Persze, úgy is fogalmazhatunk, hogy a sokfajta környezet végülis mind egyetlen egységet alkot. A mesészerű anekdotával szólva – ha a Kínában felszálló pillangó szárnyainak verdesése a brazilai őserdő fölötti esőzéseket is befolyásolhatja, valóban – minden mindennel összefügg. Interdependencia – halljuk a tudományos szót. Tehát egy környezetünk van, bár nagyon különböző, sokféle viszonyal kapcsolódunk ehhez.

Vagy nem kapcsolódunk. Amikor orraesünk hétköznapi környezetünk hulladékain, s megcsömörlünk a fizikai és lelki szennyeződésektől, megpróbálunk átlépni okoskodó értelmünk és felelőtlen értelmetlenségeink korlátain, mert reményünk szerint szükség lesz az „új eget és új földet” ígérő akaratra is... – akkor értjük meg József Attila transzcendens felé forduló sóvárgását („én túllépek e mai korcsmán, az értelemig és tovább...”). Túllépés, transzcendálás, – ez is környezethez, egy sajátos környezethez fordulás. Jó, ha nem feledkezünk meg erről a „harmadik típusú” környezetről sem.

Az ember, aki vagyunk – a trichotomikus felfogás szerint: szóma, psziché és pneuma (vagyis test-lélek-szellem) egysége – megérdemli: ne csak testi környezetét, hanem teljes pszichoszomatikus, sőt pneumatikus, azaz szellemi környezetét is gondozzuk, védelmezzük. Minden fontos és szükséges környezeti cselekedetünk sikere azon is múlik – tudjuk-e szándékainkat fölemelni a transzcendens, a spirituális szintre. Az ember és környezete összetartozik.

Viszonyaink (a jelenkorról szólva, az is megkockáztatható: iszonyaink) jelzik, hogy hol élünk, s azt is: hogyan élünk. A környezetünkhöz kapcsolódó viszonyulásaink (beleértve önmagunkra való reflexióinkat) egyúttal lelki tükreink.

Szándékunk szerint az Egyházforum rendszeresen helyet ad majd környezetünkről szóló híreknek, tudósításoknak, cikkeknek és leveleknek. Az egész egyház s minden tagja felelősséggel tartozik természeti, emberi (s néha embertelen) környezetünkért, s egyúttal a természetfelettihez való viszonyunkért.

Ne felejtjük el: összetartozik az ökológia és az egyház – fogalmilag, jelentésileg is. Az **oikosz** és az **egyház** is közösségre, közös házra, egységre utal. Azok, akik az „ora et labora” szellemében mind imádságban, mind a munkában vállalják és végzik a teremtésből ránk jutó szabadság és felelősség Istenre figyelő cselekedeteit, eséllyel kezdetnek hozzá a szép, de magukban esendő környezeti, ökológiai céljaink, a teremtett környezetet megőrző, növelő gondolatok valóra váltásához.

Deme Tamás

Válaszd az életet...!

(Magyarországi egyházak állásfoglalása 2002. február 20-án a Parlamentben megrendezett „Vallás és drogmegelőzés – Drogmegelőzés az egyházban” című konferencia alkalmából)

A kábítószeres modern világunknak aggodalomra okot adó és Istentől nyert küldetésünket megpróbáló kihívásává lettek. Világosan látnunk kell, hogy a drogok nem csupán egyre elfogadottabbá válnak a fiatalok számára, de a rendszerváltozást követően, de elsősorban a kilencvenes évek második felében két és félszeresére növekedett azoknak a középiskolásoknak a száma, akik kapcsolatba kerültek illegális kábítószerrel. Jelentősen nőtt azoknak az aránya is, akik betegként, szülőként, hozzátartozóként, vagy elkötelezett segítőként szenvednek a drogok következményeitől. A kábítószeres fogyasztása immár veszélyes valósággá vált.

A fiatalok néha óvó, intő, néha aggodalomra okot adó módon szembesülnek a mózesi intéssel: „elétek adtam az életet és a halált, az áldást és az átkot: válaszd azért az életet, hogy élhess te is, utódod is” (MTörv 30,19). Meggyőződésünk, hogy nemzetünk és fiataljaink jövőjét nem rabolhatják meg hamis álmok. Igaznak tartjuk, amit egy gyógyult he-roinista lány mondott: ah-hoz, hogy álmainkat megvalósíthassuk, ébren kell maradnunk. Az aláíró egyházak és felekezetek testvéri közösségben vallják, hogy a drogok elleni küzdelem mindannyiunk számára a ma egyik legfontosabb teendője a jövő érdekében. Kijelentjük, hogy az Országgyűlés által 2000. december 5-én ellenszavazat nélkül elfogadott Nemzeti stratégia a kábítószer-probléma visszaszorítására c. programmal egyetértünk, annak célkitűzéseivel azonosulunk, és annak megvalósulása

érdekében magunk is részt vállalunk. Ez a stratégia a kábítószeres fenyegetésével szemben nemzeti egységet és közös megvalósítást sürget, mely bennünket is kötelez.

Jól tudjuk, hogy legfontosabb a bajok megelőzése és az egészség, vagyis a legátfogóbb értelemben vett testi-lelki-szellemi élet lehetőségének kiteljesítése. A közösség és a személyesség tereinek biztosításával, az alapvető emberi értékek felmutatásával, a teremtettségünkben Istentől kapott egészség értelmének megvallásával, a családok erősítésével, és ha kellett, a drog által érintett családi közösségek támogatásával eddig is azonosultunk a megelőzés céljaival.

A társadalom érdekében folytatott szolgálatunkban egyébként is számos módon köteleztük el magunkat az egészséges élet megőrzése érdekében. Mind a gyülekezeti munka lehetőségeit felhasználva, mind pedig speciális ellátások megszervezésével segítettünk a különböző szenvedélyek rabságába eső embereken, az alkoholisták és drogbetegek gyógyításában és lelkigondozásában. Elsőként hoztunk létre szervezett szolgálatot az iszákosok, majd később, a nyolcvanas évek elején, a teljes társadalmi elutasítás és tiltás idő-

szakában a kallódó, kábítószerező fiatalok számára.

Kijelentjük továbbá, hogy híven eddigi elkötelezettségünkhöz, mellyel a társadalomban lévő problémák enyhítését kívántuk sokféleképpen szolgálni (intézményesen, személyes hitvallással, egyszemélyes diakóniával, gyülekezeti szolgálattal), a kábítószer-probléma visszaszorításában is hozzá kívánunk járulni annak a széles társadalmi összefogásnak a sikerességéhez és áldásosságához, melynek tanúi lehettünk az elmúlt években.

Ennek érdekében igyekszünk mindent megtenni annak érdekében, hogy az egyházközségek tevékenységében megfelelő helyet foglaljon el az egészséges és a függőségektől mentes élettel kapcsolatos bibliai tanítás, mint a teremtettség súlyából fakadó egyetemes érték. Ennek érdekében az igei szolgálatban kiemelten kezeljük az emberi életet beszűkítő társadalmi problémákkal szembeni tanítói, lelkipásztori szolgálatot. Fontosnak tartjuk, hogy a szószék helye lehessen a szabadítás és befogadás üzenete hirdetésének, tudván, hogy az Istennek kedves szolgálat az, „nyisd meg a gonoszság bilincseit, oldd meg az iga köteleit, bocsásd szabadon az elnyomottakat, tépj szét minden ígát” (Iz 58,6). Törekedni kívánunk arra, hogy a lelkipásztorok, diakónusok, hitoktatók, pedagógusok és az egyházi intézményekben felnövekedő értelmiségiek megfelelő felkészültséggel és szemlélettel segíthessék elő a már megkezdődött folyamatokat. A teológus-, lelkész- és rabbiképzésben, a gyülekezeti munkások, az egyházi és felekezeti szeretetszolgálati tevékenységet elősegítő képzések terén hangsúlyt kívánunk fektetni a szenvedélybetegségek megelőzését és a bajba jutottak gondozását, gyógyítását szolgáló felkészítésnek.

Az egyházi és felekezeti iskolák a jövő nemzedékének műhelyei, melyek sokat tehetnek az ifjúságot érintő veszélyek csökkentésében. Az oktatói és nevelői tevékenységünkben a nyílt és őszinte beszél-

getés lehetőségének megteremtésével, az egyéni problémák személyes feldolgozásának elősegítésével, a tanítás minden eszközével a mózesi értelemben vett életválasztásért kívánunk tenni. A továbbiakban is erőteljesen kívánjuk támogatni azokat az egyházi szakintézményeket, amelyek a társadalom elismerését megszerezve már eddig is oroszlánrészt vállaltak a felkarolásban, gyógyításban és utógondozásban. Az ott folyó munka, az igei vezetés és szakmai tevékenység sorsokat eldöntő valóság és lehetőség. Szeretnénk minél több lehetőséget biztosítani számukra a helyi közösségek előtt történő bemutatkozásra. Kérjük és várjuk, hogy központi források biztosításával ezen szolgálatok fejlődhessenek fontos társadalmi feladataik minél hatékonyabb ellátása érdekében.

Örömmel vállaljuk, hogy az egyházi nyilvánosság és média segítségével mindent megteszünk annak a meggyőződésnek a megerősítésében, hogy nem vagyunk tehetetlenek a szenvedélybetegségek kihívásával szemben, hiszen az egyházak helyi és országos közössége megtartó erő. Fontosnak tartjuk, hogy a szenzáció és kizárás helyett a befogadás és szolgálat lelkiületével példát adjunk.

Imádsággal és felelős tettel kívánjuk elősegíteni a könnyen átokká váló szerfogyasztás helyett az Istentől áldással lett élet igelésének, a szenvedélyek rabsága helyett a hit szabadságának, a függőség elmagányosító útja helyett a közösség erejének, a kábítószerek és bármely tudatmódosító szer kínálta hazugság helyett az igazi alkotóképességnek, a bódulat helyett a hit valóságára nyitott elkötelezettségének választását itt és most. Meggyőződésünk, hogy az életet veszélyeztető kérdésekben eredményt csak egységre törekvő lelkiülettel és hittel érhetünk el.

Budapest, 2002. február 20.

Országos Sajtószerzők Szövetsége

Böjthe Csaba

Hol van Nikaragua?

Ajánlom e néhány gondolatot egy barátomnak, aki sok pofont kapott mostanában, s azt hiszi, hogy összedőlt a világ, pánikba esett, menekülne bárhova, akárhova, ki ebből a romlott világból, ahogy ő mondja, Nikaraguába.

Megvilágosodni bárhol lehet! Szerintem „Nikaragua” ott van a természetben. A hegyeken, hol sok a fa, és jó a levegő. Semmi képpen sem eldugott tiroli villára gondolok, színes televízióval s szaunával. Nem, van itt egy elhagyott bánya Kismuncselen, Dévától 28 km-re. Négyszáz bányász dolgozott ebben az ön- és rézércbányában fent a hegyek tetején. A bányát két éve bezárták, s aki tehette, otthagyta a náddal és kátránypapírral fődött barakkokat. Sok az összedőlt üres barakk, de vannak még vagy harmincan-negyvenen, akik ott laknak. Egyfelől a csodaszép természet, másfelől a feltépett föld, elvérzett családok, emberek. Ott megvilágosodhatsz, ott megtalálhatod Nikaraguát.

Helyetted lemosnék magamról minden festéket, felöltöznék nagyon egyszerűen s egy hálósákkal, s néhány kenyérrel kimennék oda, ahol megállt az élet. Az idióta kis gyermekekkel elmennék málnát szedni, gombászni. Megtanulnék kosarat, seprűt kötni Mariska nénitől, aki pont olyan fehér ember, mint mi, csak nincs senkije, és 160 000 lej segélyből kellene megélnie. De ez lehetetlen, és ő tudatosan készül az éhhalálra.

Elbeszélgetnék a szomszédasszonyával, akinek a rák az orrát teljesen leette. Ő nem tesz semmit, szerintem, szokja a halált.

Megismerkedhetek Annamáriával, akinek nincs se apja, se anyja, akit a testvére nevelt fel, és 15 évesen szülte az első gyermekét egy részeges bányásznak, akivel egy olyan viskóban lakott évekig,

melybe estéknként beengedték az állatokat is. Most sok az üres lakás és máshol laknak, de a férje ugyanúgy veri őt is az ostorral, mint az állatokat. Elbeszélgethetek arról, hogy az anyósa hogyan örült meg, és futott meztelenül a földéken, míg meg nem halt. De azt is megbeszélheted vele, hogy valóban medve ette-e meg a négyéves kislányt az erdőben, vagy talán a kutyák? Ő még nincs húszéves, de két gyermekével már olyan sokat élt, mint más száz év alatt.

Szintén itt lakik egy vénseges nagymamával, négy idióta gyermek, egy kimondhatatlanul koszos házban. Fogyatékosak, de az élet titkairól mesélni tudnak, hisz hosszan nézték, ahogy a nagyapjuk a fájdalomba beleőrült és belehalt. Kezdetben csak egy seb volt a lábán, elkezdett üszkösödni, s ahogyan teltek a hetek, a férfinak feketé lett térdtől lefelé a lába és nagyon bűdös. Feküdt, a lábát lógatva és üvöltött, akkor már a szeméből nem nézett senki vissza. Másnap belehalt abba a karcolásba, amelyet felétek egy kis sebfőző vízzel és ragtapasszal elintézték.

Először mellbe fog vágni mindaz, amit látsz, hallasz. Lehet, hogy sírni fogsz, és átkozni ezt a világot, melyben jól fészült alakok 300 DM-t adnak egy kutyáért, de egy nyomorult gyermeknek meg kell élnen havi 10 DM segélyből. Nem érted, hogy lehet az, hogy ezeket az embereket a társadalom kivitte a hegyekbe kommunizmust építeni, s most annyi pénzt sem ad, hogy napi egy fél kenyérre jusson, nem beszélve húsról, buszjegyről, villanyszámláról, orvosságról. Ezeket az embereket egy örült eszme, a kommunizmus felsodorta a hegy tetejére, s mint az elhaló hullám lerakta, otthagyta őket. Rájössz, hogy még léteznek a régi rendszer kényszerlakhelyre ítéltjei, de ezeket már nem fegyveres örök, hanem a mérhetetlen szegénység,

a nyomor s ennek a gyermeke, a fogyatékosság meg az emberek közönye tartja fogva.

Nagyon furcsa ötleteid lesznek. Lefekvés előtt azon fogsz gondolkodni, hogy rablóbandává kellene átszervezni ezeket az embereket. Magad is csodálsz, hogyan önt el a gyűlölet, és felfedezed magadban az anarchistát. Hangosan kimondod, hogy nem érdemi meg az életet az a társadalom, melyben a kutya több húst eszik meg egyszerre, mint egy gyermek egész hónapban. Fel kell robbantani, szét kell rúgni mindent. Félelmetes erők szabadulhatnak fel benned.

Ne siess, ne kapkodj, ne dönts, próbálj meg nagyon nyitott lenni. Másnap sétálj nagyot a természetben, nézd a fákat, a felhőket, a madarakat. Közben sírhatsz, káromkodhatsz, imádkozhatsz. A fontos az, hogy dőljenek le a falaid. Omolj össze. Engedd be az életedbe mindazt, mi körülvesz. Ne te légy, aki belép hozzájuk. Ne csinálj semmit. Ne szervezd, ne formáld ezt a világot. Nikaraguában nem formálunk, hanem formálódunk, nem tanítunk, hanem tanulunk. Nem adunk, hanem kapunk. Neked előbb meg kell, világosodj, hogy magad is árasztani tud a fényt.

Alulról nem látod a perzsaszőnyeg mintáit. Emelkedj fel, a nagy egészet nézzed. Figyelj, rengeteg hang, nesz, zöreje van az erdőben. Nézd meg a napfelkeltét. Lásd, ahogy a hasadó hajnal lassan beragyogja fénnel a világot. Vedd észre, hogy a sötét nem valami, nem lehet ütni, vágni, törni. A sötét egyszerűen a fény hiánya. Nem kell harcolni a sötétség ellen, nem lehet erővel összetörni, és kilapátolni.

Csodálkozz rá a Napra, mely megjelenik, és körülötted minden formát, életet kap. Mindez olyan egyszerű, de át kell élned. Úgy dél felé add meg a száraz kenyered. Lassan, komótosan harapj, ügyelj, hogy egyetlen morzsa se hulljon a földre. Igazából a napfénynek s a sárnak gyermekét, a kenyeret eszed. Csodálkozz el azon, hogy tud ilyen finom lenni az üres kenyér. Tudod te fénnel, meleggel táplálkozol...

Ne siess, keress egy forrást, add meg a módját, ereszkedj térdre, érintsd szádat a forrás vizéhez, mintha csókolóznál, és csak aztán igyál. Érezd, hogy átjár a kristálytisztá hegyi forrás vize. Eggyé válsz a földdel, beléd hatol az élet. Csodáld a fekete földet, mely kenyeret, vizet fakaszt magából a napfény mosolyától. Nézd a forrást, nézd a sarat a forrás fenekén, lásd, fogd meg a kezedd. Hunyd be a szemed, és érezd a fényt, a meleget, mely kenyeret, vizet fakaszt. Ahogy te dalra, sírásra, a sáros föld kenyérré és vízre fakad.

Menj tovább. Talán megérted, hogy te is ez vagy, egy marék por. Ha valahonnan fentről rád hull egy végtelenül tiszta és szent fény, te is képes leszel néhány magot befogadni, és kenyeret adni, forrássá válni. Mindez végtelenül tiszta és egyszerű: láss, higgy és szeress.

Föld, fény, élet: ez vagy te, csoda. Talán ha ugyanott ülsz megvárod a naplementét, még jobban megérted ezt a titkot. Látod, hogy elfogy a fény, és megjelenik az árnyék, a homály, a sötétség. Minden elveszti a színét, majd lassan a formáját, alakját, végül a csillagatlan éjben egyszerűen eltűnik.

Mit érzel? Próbáld mindezt befogadni. Az idő nem fontos, ne sajnáld a napokat. Amint az ünnepi ebédhez a szakácsnő sok-sok mindent belevág egy nagy fazékba, te is fogadj be mindent Nikaraguában. Hordozd saját magad és mások fájalmát, a titkokat, melyek körülvesznek, a darazsat, a pillangót, mely rád száll, majd továbillen. Csodálkozz rá a bárányfelhőre. Oly csodaszép, de elnehezül, és földre hull. Árad a víz le a Föld gyomrába, hogy majd forrásban, kútban, virágok szirmában, hegyre kapaszkodó emberek homlokán megszülessen, és újból égbe ragadtasson a napsugárban. Gondolataid minden lépésénél újabb csoda vár: csak az a vízcsepp tud repülni, égbe emelkedni, mindent tisztán látni, amelyik megfürdik a fényben, melyet a napfény magával ragad. S az elpárolgott, fölröppent víz minden szennyet maga mögött hagy.

Gondolataidat ne császárold ki magadból. Ne siess! Az eszmélés lassan, de biztosan, végtelen csendben, derűsen történik. A környezeted megzavarhatja, de meg nem szakíthatja mindezt. Lassan lehiggadsz, megnyugszol. Kitisztulnak gondolataid, vágyaid, elönt egy hatalmas béke. Megvilágosodsz. Minden nagyon egyszerűvé, áttetszővé válik. Érezd, hogy minden, ami körülvesz, legbelső énednek rokona. Felsejlik Isten végtelen nyugodt keze vonása a világon. Mint felhővé szelídült tajték, onnan fentről mindent sokkal tisztábban fogsz látni. Források fakadnak fel benned. Érezni fogod magadban az erőt, mely most már nem magadért: értük, a világért fakad. Már nem harcolni akarsz, hanem teremteni. Nem gyűlölsz senkit és semmit, nem pusztítani akarsz, hanem segíteni, alkotni, életet adni, a beléd áramló fényt tovább engedni, árasztani.

Nem érted, csak éled a csodát, ahogy belőled, a marék földből feltör az életadó kenyérmag s a forrás. Fürdesz egy végtelen tiszta fényben, melynek csak visszfénye a Nap. És érzed, hogy végtelenül jól van ez így, mert minden tetőről látni a napot.

Hiszed, hogy nemcsak része vagy a világnak, hanem partnere a mindenséget szeretetből szakadatlanul továbbteremtő Istennek. Az Úrnak, aki számára sokkal fontosabb minden, mint számodra. Ő meghalt ezért a világért. Szelíden belesimulsz az Úr kezébe, a Jó Pásztor lábához kuporodsz. Érzed, hiszed, ha szólít, erőd lesz vezetni a nyáját, Teremtőd akarata szerint terelni a rád bízottakat.

Megérted, hogy vessző vagy a szőlőtőkén, s csodálsz a téged hordozó, neked életet adó tövet, mely alázattal átengedi a dicsőséget, a fűtők hordozásának örömét, dicsőségét. Általad születik a nektár, de a töke nélkül nincs benned élet. Jól van ez így!

Minden helyre kerül, és már nem zavar semmi. Nem kapkodsz, hagyod, hogy öltöztessenek, felszereljenek. Érzed a hegyeket mozgató erőket magadban, tudod, hogy emberek fognak születni, talpra állni, gyógyulni szavadra. De még ez sem fontos. Semmi sem fontos, csak az a kapcsolat, mely, mint a Nap, lassan felkel és beragyogja világodat. Élsz, de már nem te élsz, hanem Isten él általad. Hordozd a szentséget, az áldást, mert hordoz téged a Szentség és az Áldás. Istennek társa vagy, megvilágosodtál, ott vagy Nikaraguában.

Folytatják a Prohászka-templom felújítását

Székesfehérvár: Csillag a Prohászka-templom kiskupolája, amit 2001-ben már felújítottak. A nagykupola rézlemezeit csak 40%-ban sikerült kicserélni, de az idén szeretnék folytatni és befejezni.

Az emléktemplom a vasútállomás közelében található, a bel- és külföldi turisták akarva-akaratlanul „beleütköznek” ebbe a római Panteonhoz hasonló szép építménybe. A város díszé ez a templom, ahol Isten ígéjét hirdetik, ahol az Anyaszentegyház tanítását hallhatják, ahol az egyház társadalmi tanítását hirdetik a jó erkölcsre, Isten törvényének betartására. Elmúltak azok az idők, amikor az egyháznak a föld alá kellett vonulnia. Ma már bátran hirdetik a papok a jóra való törekvést, a becsületes és tisztességes életet. Az egyházközség bízik abban, hogy 2002-ben folytathatják a templom felújítását, ami igen sok pénzbe kerül. Köszönik a Megyei Jogú Város Önkormányzatának az elmúlt évben adott anyagi segítségét, s bíznak az idejében is. Megköszönik az egyházmegye főpásztorának, Takács Nándor megyéspüspöknek is a 2001-ben nyújtott anyagi segítséget, és kéri a további támogatást. Szeretnék templomunkat 2005-re, Prohászka püspök 100 éves püspökké szentelésének évfordulójára, az emléktemplom ragyogó fényében átadni a város lakosainak, híveinek.

Az egyházközség kéri és várja mindenki segítségét. Címük: Vasútvidéki Prohászka Egyházközség, 8000 Székesfehérvár, Kaszap István utca 1. Számlaszámuk: 11736006-20328102. Az adományok postai úton is elküldhetők az egyházközség címére. MK

Horvát Ciprián O.S.B.

Lucerna Hungarorum

Az Egyházforum 2001/6. számával kiküldött szerkesztői levélben újra arra kértük Olvasóinkat, hogy valóban tekintsék fórumnak a lapot, írjanak, szóljanak hozzá, ötleteikkel gazdagítsák ezt a folyóiratot. Fórum rovatunk különösen alkalmas erre. Bár el kívántuk kerülni a választások előtt a politikai témákat, de ha Olvasóink most ehhez a témához küldik írásait, úgy illik, hogy helyet is adjunk nekik.

Az az ember tartozik a magyar nemzethez, aki magyarul gondolkodik, beszél és az összmagyarság érdekében cselekszik vagy él. Szereti a magyarok lakta földet, amelyből „vétezt, mint Ádám”, és oldalbordájából (szelá = bordacsont) fölépített „feleségének” tekinti a történelem Ura és elődei szorgalma által fölépített „asszonyt”, az **ő Éváját**, aki vele „egy test egy lélek”, és akit az ország és egyházalapító **Szent király** a „bűnös Éva” tiszta ellentétéjeként a **Szent Koronában** Krisztus **anyjának örökre felajánlott!** Ha a magyar népet férfiszemmel nézem, hogy a bibliai hasonlatnál maradhassak, akkor az összmagyar Nemzet az én **anyám**, azaz **évám** (hawa = Élek Anyja), az én „Máriám” (Mirjam = Űmöm), Krisztus és az Egyház Édesanyja, a magyarok nagyasszonya! Ezért első **himnusom: Boldogasszony Anyánk** régi katolikus ének és azt követő **himnusom: a református Kölcsey himnusza: Isten, áldd meg a magyart...** Erkel Ferenc lelkéből dalra fakadt nemzeti **imádság!** Ha ezeket átélve énekelem és imádkozom, megrendült szívvel harsogom bármilyen fönséges és közösségi pillanatokban, akkor tökéletesen betölt a magyarságtudat és nincs jelentősége a vérszerinti máshonnan származásnak vagy a nem magyaros névnek.

Minden magyar testvérem úgy határozhatja meg hazaszeretét, patriotizmusát, hogy elkerülje, hogy sovínisztának tartsák: „**A patrióta jogot véd, a sovíniszta jogot sért**” (Illyés Gyula)

A hazaszeretetnek egyik legkiemelkedőbb és egyúttal legmélyebb lelkiismereti döntése a parlamenti vagy önkormányzati választás. Az erről való lemondás, amelynek szabadsága és titkossága biztosítva kell, hogy legyen, az ezzel való visszaélés bárki részéről hazaáruló tettek minősíthető: nagy véték és mulasztás a magyar jövő és az utánuk következő generációval szemben. A választások kampányolása, amely csak az anyagi jólét szintjére viszi le ezt az egyik leghazafiasabb döntést, és csak az uralomvágyat vagy üres ígéreteket fogalmazza meg (mert Marxtól megtanulta azt a föllöttébb alságos buzdítást, amellyel népeket csaptak be Marx követői: „ígéreteken senki fölül ne múljon benneteket!”), a kampányolót is, a neki hívókat is a biológiai emberi szintre nyomja vissza és lelki terméke az illetőbe sulykolt anyagelvű világnézetnek, vagy az ember telenné is válható fogyasztói felfogásnak. Annak ellenére van ez így, hogy a zsidók által várt Messiás, a keresztények Messiásnak vallott názáreti Jézusa, mindig csak a pozitív irányba vitte az embereket, a hallgatókat, majd hívek életét: „Azért jöttem, hogy életük legyen és bőséges legyen!” Betegeket gyógyított és nem egészségeseket tett beteggé, halottakat támasztott fel, és nem őket tett halottá, mint az „osztályharc egykori hirdetői”. A baloldali „szociális érzékű párt” életük első szakaszában kommunizáló (tehát a magánvagyonot államivá tévő), majd az állami vagyont privatizáló tevékenységük által, egzisztenciát és anyagi gyarapodást teremtett magának. Az önzés e tettei miatt volt és lesz mindig idegen a magyar népnek, e szabadságszerető nemzetnek az internacionalizmus, a hazaszeretetet kioltó társadalmi hatás, vagy a kozmopolitizmus nemzetközisége. Ennek elve: „ubi bene, ibi patria! Ahol jó dolga van az embernek, ott a hazája” (Arisztofanész). Ha ez a liberális

szellem Petőfi „világszabadságát” jelentené, és a költőzsenire jellemző magyarságtudattal párosulna, akkor jól integrálna bennünket az **Európai Unióba és végül az emberiség nagy családjába**. De ez a törekvés elveszhet a két „izmus” tekintetében az egyéni önzésen. Minden erős és jogos, mást nem sértő vagy kirekesztő közösségi öntudatot, így a magyarságtudatot is jellemezheti, sőt kell is jellemeznie az önazonosságnak, de egyetlen nemzetnek vagy fajtának sincs megengedve erkölcsileg a **világuralom**. Isten egy népet sem rendelt világuralomra, egyedül a zsidó népet választotta ki Messiás kiserlésére, ami meg is történt, noha kereszthalállal végződött. Ám feltámadásával elvitathatatlan és örök a dicsősége..

Az eszmei megfontolások után minden magyar embernek, de különösen a keresztény hívő magyar embernek hazafias kötelességei adódnak:

Mindenki menjen el szavazni, aki erre jogosult, mert aki közömbössége, vagy a politikusokból való kiábrándultsága miatt nem adja le voksát az általa méltónak tartott pártra, vagy az azt képviselő személyre és programra, annak szinte elvész a jövőben a joga az elért anyagi, kulturális, lelki és művészeti értékek örömet adó használatára vagy élvezetére. Jézus saját személyével kapcsolatban mondta, és itt a hit s az üdvösség volt a tét: „Ismerem tetteidet. Nem vagy se hideg, se meleg. De mivel langyos vagy, kivetlek a számból” (Jel 3,21-22). A parlamenti választásokkal és a helyhatósági választásokkal kapcsolatban sem lehetünk közömbösek, langyosak, mert **édesanyánk, a magyar haza kivet a szájából: a hazaszeretettel kell bizonyítanunk élő voltunkat**, és nem lehetünk az anyaföldön temetetlen holtak! Jézus így folytatja: „A győztesnek megadom, hogy velem üljön a trónomon, mint én is győztem, és Atyámmal ülök trónján” (Jel 3,21-22). A magyar **haza** most felajánlja polgárainak a parlamenti, majd a helyhatósági választásokkor a képviselői helyeket (tehát a népet képviselni a kormány felé, a kormányt képviselni a nép felé, – ha meg ellenzékbe jut valaki, akkor a jobbító kritika által jobbítani a kormány munkáját, mert pusztán ellenzékiesség és a hatalom átvételére való kizárólagos törekvés nem más, mint zsarnokság!), a kormány minisztereinek pedig a bársonyszékeket. Ezen a helyeken ülve pedig dolgozni kell, és nem meggazdagodni, szolgálni, és felelősséget vállalni, nem pedig populistá vagy demagóg módon szónokolni. Ez a nép utálatát vonja maga után. Amint a tudományban, úgy a politikában is a legszebb emberi és keresztény erény a szerénység és az alázat, valamint az érvényes törvények iránti engedelmeség, mert aki jól tud engedelmeskedni, az közhasznúan tud felelőssége tudatában parancsolni. Ezért a haza és a haza szolgálata **nem eladó**, hanem egy önzetlen vállalkozás. Ilyen volt a Kossuth által a legnagyobb magyarnak tartott Széchenyi Istvánnak is a lelkiereje és a cselekedete. Mindenét a nemzet oltárán áldozta fel. Tudta ugyanis, hogy az életével Istennek és a népnek el kell számolnia, és holtában is hirdeti minden földi hatalom mulandóságát és a közösséget építő szeretet örökkévalóságát: „**Voltunk, mint ti, lesztek, mint mi: por és hamu**” (ld.: nagyeceni sírfelirata!).

Jézus viselkedésének meg van egy tanítása a magyar választók

számunkra, akár hisznek Őbenne, akár nem, mert ez esetben is vonatkozik az illetőre Jézus viselkedése, csak nem üdvösen, hanem ítéletesen: Jézus keresztfeszítését a főtanács koncepciózus perben intézte el. A végrehajtást pedig az istenített római császárra és annak a zsidók számára kirendelt helytartójára, Poncius Pilátusra bízta. Jézus föltámadása után nem jelent meg sem Kaifás főpaprak vagy a főtanácsnak, sem Poncius Pilátusnak, sem a pénzimádó Júdásnak, aki szeretetet volt képes színelni áruló csókjával. Jézus abban a helyzetben is „barátomnak”, vagy pontosabban „társamnak” szólította, de azt mondta, hogy ezzel a csókkal

A „Magyarok Nagyasszonya”
zarándokszobor

elárultad az Emberfiát... És jaj annak az embernek, aki ezt merte tenni, „mert jobb lett volna, ha meg sem született volna!” De az Írásnak így is teljesülnie kellett, viszont dogmatikailag az Egyház nem döntött Júdás személyes elkárhozásáról, mint a vértanuk boldog vagy a szent dolgáról... – A föltámadt Jézusnak ugyanis nem volt szüksége a megátalkodott ellenségei előtt hatalom fitogtatására. Az Ő dicsősége az Atya szívében volt elrejtve, akinek a keblén nyugszik, vagy trónján ül, de a keresztények szívében is ott él, mint a Föltámadottal a damaszkuszi út végén találkozó Saulnak, aki Pál lett: „Számomra az élet Krisztus, a halál pedig nyereség!” Ezért „Uramnak, Istenemnek ismeretéhez képes mindent szemétnak tartok... felejttem, ami mögöttem, van, és az előttem lévő után törekszem...”

Salamon király lelkületét kérem Jézustól a választandó politikusaink számára testvéri szeretettel, hogy előbb bölcsességet kérjenek Istentől és ne gazdagságot vagy hosszú életet.

Isten úgy meghatódik, mint Salamon esetében is: megadja a nép ügyiben való döntés isteni bölcsességét és még a gazdagságot, meg a hosszú életet is. Ezért „**pro patria et libertate**” menjünk szavazni, mert „**recrudescunt inclitae gentis hungariae vulnera...**” Kiújulnak a jeles magyar nemzet sebei”.

A lelkiismeretes és a nemzeti érdekeket képviselő, megvalósító személyre, pártra vagy pártszövetségre adott szavazatunk gyógyítja be a magyar nemzet sok éve vérző sebeit!

Hegyi Gyula

Választások előtt

Éveken át voltam az Egyházforum szerkesztő bizottságának tagja, s ma is legalább annyira tekintem közírónak, mint politikusnak magam. Egyéni ízlésemnek az felelne meg, ha a nagy demokratikus pártok versenyében sem az egyház, sem az egyházi sajtó nem kötelezné el magát. Ha a klerikusok és az egyházi lapok szerkesztői négy – és sokkal több esztendőn át – jól végzik a dolgukat, akkor aligha van szükségük arra, hogy a választási kampányban is megszólaljanak. A kereszténység örök értékei pártállás nélkül minden emberhez szólnak, s aki romlandó kampányjelszavakkal keveri őket, az végső soron a transzcendens értékeket járhatja le. Az egyház csak a politikai hatalomtól függetlenül hirdetheti szabadon és a maga teljességében Krisztus igazságát. A nagy történelmi egyházak évszázadokon át a mindenkor hatalomhoz kötődtek. Most, amikor a Gondviselés kegyelméből szabadok lehetnek, súlyos hiba és önfeladás lenne saját akaratukból egyik vagy másik párthoz kötni magukat.

A mai magyar valóság azonban messze áll ettől az ideális állapottól. Ezért érdemes felidézni néhány alapgondolatot kereszténység és közélet kapcsolatáról. A II. Vatikáni Zsinat katolikus részről végleg szétválasztotta az egyház és politika feladatát. A máig üdítő és szabadító frissességet sugárzó Gaudium et Spes zsinati konstitúció úgy fogalmaz, hogy „az egyház feladatánál és illetékességénél fogva semmiképp sem keveredik össze a politikai közösséggel, s nem is kötődik semmiféle politikai rendszerhez.” A laikus hívők különböző politikai pártokban politizálhatnak, de egymás iránt megértő szeretetet kell tanúsítaniuk. Az egyház csak annyit vár el a politikától, hogy „mindig és mindenütt legyen meg a joga, hogy igazi szabadsággal hirdesse a hitet, előadhassa szociális tanítását, akadálytalanul teljesíthesse hivatását az emberek között”. A politikai természetű vitákban az egyház nem azonosítja magát az egyik vagy a másik fél álláspontjával, s a híveket is arra szólítja fel, hogy „a

múlандó dolgok rendezésénél az egymástól eltérő törvényes véleményeket ismerjék el.”

Számos példa mutatja, hogy az úgynevezett Magyar Katolikus Egyházban nemcsak a hívők, hanem a papok és a püspökök között is akadnak számosan, akik a zsinati tanítással szemben mégis összekötnék az egyházat egy politikai közösséggel, a jelenlegi jobboldali koalícióval. (Magam egyébként a Magyar Katolikus Egyház elnevezést sem értem pontosan, engem az egyetemes egyházba kereszteltek be, s a katolikus teológia szerint „a nemzeti hovatartozásnál előbbre való az egyházi hovatartozásunk”). Mindez eddig sem volt titok, de a mostani választási kampánnyal valósággal belerobbant a politikai viták középpontjába. Az egyházak politikai szerepvállalása zafatos botrányokat kavart, vallásos szervezetek tüntetnek fokozott rendőri készültség mellett, s a kereszt jegyében gyűlöletbeszéd árad azok felé, akik a demokratikus választásokon le akarják váltani a jelenlegi kormányt.

A baloldali-ellenes tüntetéseket szervező „keresztény” szervezeteknek amúgy érdemes lenne elgondolkodniuk azon, hogy az Evangéliumban egyetlen, politikai jellegű tömeggyűlésről olvashatunk. Arról, amelyen az összegyűlt tömeg Pilátus háza előtt Krisztus keresztre feszítését követelte. Megoszlanak a vélemények arról, hogy ez az agresszív kampány a jobboldalnak vagy a baloldalnak (netán a csendes középpártoknak) hoz-e néhány százalék plusz szavazatot. Egy bizonyos: a kereszténységnek, a kampány ringjébe alászálló papoknak és híveiknek bizonyosan árt.

Jó-e az egyháznak és az egész társadalom lelki békéjének, ha az örök igazságról szóló tanítás összekeveredik a politikai kampány szükségszerűen túlzó és leegyszerűsített jelszavaival? A mai politikai marketing nem sokban különbözik a kereskedelmi reklámtól. Ha ma egyesek természetesnek tartják a politikai marketing megjelenését a templomokban, akkor mások nem viszik majd be ugyanoda a keres-

kedelmi reklámot is? (A kérdés nem költői, egyes kisebb felekezetek nyíltan kötődnek gazdasági érdekekhez.) A rossz útra könnyű rátérni, de sokkal nehezebb kinkeservesen visszafordulni róla. Keresztény optimizmussal azt remélem, hogy az elmúlt hónapokban kirobbant vita alkalmas lehet arra, hogy az illetékesek még időben visszaforduljanak arról az útról, amely az egyházat ismét (de ezúttal saját akaratából) a politika szolgálólányává zülleszténé. Ezt kívánja az egyház tekintélye, de természetesen hosszabb távú érdeke is. Hiszen a modern demokrácia a nagy pártok váltógazdaságáról szól, maguk a hívek is megoszlanak a politikai táborok között, s ha az egyház kimarad a választási küzdelemből, akkor emelt fővel kérheti számon az éppen aktuális győztesen a saját jogait. Durva becslések szerint a politikai értékválasztást megfogalmazó hívek hetven százaléka inkább jobboldali, harminc százaléka inkább baloldali. Ez utóbbiakról – több százezer hívőről – csak az mondhat le, aki tudatosan az egyház gyengítésére törekszik. Szomorú lenne, ha Magyarországon az újraevangelizációt az egyháztól egyes papok politikai szereplése miatt elriasztott híveken kellene kezdeni.

A zsinati konstitúció ugyanakkor joggal figyelmeztet arra, hogy ha az egyház kivonul a politikából, akkor cserében minden rendszertől megkövetelheti a hit és a szociális tanítás hirdetését, saját hivatása teljesítését. Utcai tüntetések szervezése és egyoldalú, kioktató nyilatkozatok helyett bölcsőbb lenne tárgyszerű vitákat kezdeményezni például arról, hogy a katolikus egyház szociális tanításához hogyan viszonyulnak az egyes pártok? Ha napjainkban a magyar-

országi gyermekek negyvenöt százaléka szegény családban él, sokkal több, mint ötven éve bármikor, akkor ki és hogyan változtatna ezen a valódi botrányon? S ha II. János Pál pápa szerint keresztény ember nem lehet antiszemita, a rasszizmus pedig Isten elleni bűn, akkor az egyes pártok koalíciós elképzelései mennyiben felelnek meg ennek a tanításnak? Szent István óta nemzetünk ezer esztendő célja a szellemi és civilizációs Nyugat-Európához való egyenrangú csatlakozásunk. Ki képviseli hitelesen ennek a programját, s ki veszélyeztetné ezt ostobán magyarkodó és ködevő demagógiájával? Ilyen kérdések higgadt megvitatása valóban közelebb viheti a hívő embereket ahhoz, hogy megfontoltan szavazzanak, nem papi instrukcióra, hanem saját meggyőződésük szerint.

Keresztény ember számára az egész szerencsétlen vita végső soron egy dologról, a krisztusi tanításról szól. Azért halt meg Krisztus a keresztfán, hogy egyik vagy másik párt három százalékkal többet kapjon ellenfelénél? Elvész-e akárcsak egyetlen betű is az Evangéliumból, ha az ellenzék leváltja a kormányt? Levehető-e Krisztus a keresztfáról ötvenegy százalékos szavazati aránnyal? S másfelől kétharmados többség esetén megjeleníthető azok szívében, akik ellenállnak a meghívásnak? Aki ezekre a kérdésekre ösztönösen nemmel válaszol, az sohasem keveri össze az egyházat egyetlen politikai párttal sem. Támogathatja az egyiket vagy a másikat, de ezt a döntését a maga gyarló lelkiismeretével, s nem a hit tekintélyével igazolja. Aki mégis megteszi, az arról vall, hogy számára a hit már csak ürügy egy politikai párt szolgálatához.

Nyilatkozat

Keresztény állampolgárként megdöbbenéssel és mélységes szomorúsággal tapasztaljuk, hogy a választási kampány során több civil szervezet utcai demonstrációkkal, gyűlölködő hangvételű szórólapok terjesztésével próbál nyomást gyakorolni az állampolgárokra és a politikai pártokra.

Sajnálatos, hogy megmozdulásaik által keresztény testvéreink is hozzájárulnak a kampány eldurvulásához.

Ízléstelennek és alaptalan kampányfogásnak tartjuk „keresztényüldözéssel” riogatni a társadalmat, hiszen nyilvánvaló tény, hogy egyik politikai erő sem támadja az egyházakat. Megítélésünk szerint a „fenyegetettség” érzésének gerjesztésével, hisztériakeltéssel egyesek a választók vallásos érzéseit kívánják pártpolitikai célokra, szavazatszerzésre fölhasználni.

A fentiek alapján sajnálatosnak tartjuk, hogy a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége és a Jobboldali Ifjúsági Közösség (JOBBIK)

aktivistái, magukat kereszténynek nevező polgártársaink pocskondiázzák, hazaárulónak és gonosznak nevezik a felebarátaikat, pusztán azért, mert azok más politikai állásponton vannak, mint ők.

Meggyőződésünk szerint a magyar társadalom olyan békére és nyugalomra vágyik, melyben mindenki kényszertől mentesen alakíthatja ki döntését vallási és politikai kérdésekben. Szeretettel kérjük azokat a – meggyőződésünk szerint kisebbségben lévő – keresztény hívőket, akik eddig részt vettek ilyenféle kampányokban, hagyjanak fel az eddigi gyakorlatukkal, és segítsék elő, hogy a választási időszak gyűlölettől mentessé válhasson.

Balassa Péter, Bárdos-Féltoronyi Miklós, Bulkai Tamás, Bulkai Margit, Endreffy Zoltán, Geréby György, Kamarás István, Mészáros Klára, Dr. Mizsei Béláné, Szőlőssy Ágnes, Tillmann József A., Törzsök Erika, Ungváry Rudolf, Várdy Péter, Vekerdy Tamás, Wildmann János

Az eltelt négy év eredményei, tapasztalatai alapján a Fideszre szavaztam – elfogadva az olykor jelentkező emberi gyengeségeket és néhány „működési zavart”. A választások közeledtével viszont teljesen elbizonytalanított a „kokárda dresszírozás”, a Kövér szózat és a már-már pökhendi magabiztosság. Most, az első választás után, már a többedik felszólítást kapom, hogy imádkozzunk az országért, mintha a Gonosz testesülne meg a szegfűkben. Természetesen imádkozok. De ezt megtenném más eredmény esetén is. *(egy katolikus kisközösség vezetője)*

A Fideszre szavazok, mert úgy látom, hogy fontosnak tartja a népegészségügyet és elindított egy olyan programot, amely felemelné a mélyből, lehetővé tenné az orvosok, nővérek, betegek megbecsülését.

A Fidesz az értékeket próbálja meg visszaadni a magyar népnek. Azért küzd, hogy a családok méltó életet élhessenek, hogy ne kelljen a gyermekeiket az utcára dobni. A családot mindennél előbbre helyezték és fontosabbnak tartották. Ez nagyon fontos. Meg kell adni a lehetőséget arra, hogy amit elkezdtek azt folytassák és küzdjenek e népért, mely 15 millió magyart foglal magában. *(egy egészségügyben dolgozó hívő katolikus)*

Én a Fidesz ellen szavaztam, mert fölháborított, amint a kormánypártok a kereszténységet és egyházakat saját szekértolójuknak degradálták. Ezen túl pedig erkölcsileg is csődöt mondtak. Például akkor, amikor egyetlen parlamenti vizsgálóbizottság föllálítást sem engedélyeztek maguk ellen, vagy a közpénzek szétosztását áttekinthetetlené tették. Kemény László akasztókötéles és Schmidt Mária lelövéses nyilatkozata pedig a Fidesz iránti maradék szimpátiámat is gyökerestül tépte ki belőlem. *(katolikus pap és teológiai tanár)*

Ez a kormány intézkedéseit és retorikáját helytelen, sokszor szakszerűtlen és korszerűtlen ideológiából (pl. „nemzetieskedés” a globális kihívások vállalása helyett) indította és indokolta. Mint aki nem hallja az „Idők Szavát”, és ezáltal járhatatlan utat teremtett. Az ellenzék által bemutatott vezető képviselői gárda szakértelme és nemzetközi elfogadottsága viszont reményt kelt arra, hogy nagyobb tér nyílik a korszak alapvető kihívásai, a paradigmaváltás feladatai iránti koncentrációra. A szellemi - kulturális tanácsadói testületek szerepe objektíve felértékelődött. Ez mindannyiunk nagy felelőssége. *(Hermann Judit, egy katolikus bázisközösség tagja)*

Mihályi Gilbert O. Praem.

Az egyház társadalmi tanítása V.

Történelmi áttekintés

Folytatjuk a szociális tanítás ismertetését XII. Pius és XXIII. János pápákkal, és a Vatikáni Zsinattal.

XII. Pius pápa – háború, béke, egyetemes emberiség

Bár XII. Pius pápa nem írt kimondottan szociális enciklikákat, de pápasága II. világháborús, majd „hideg háborús” évei tele voltak súlyosabbnál súlyosabb társadalmi kihívásokkal. Ezekkel foglalkozott elsősorban karácsonyi rádiószózatában, pápaságát kezdő Summi Pontificatus c. körlevelében és számos más megnyilatkozásában. Ezekből készült összefoglalónk.

1. Az osztatlan emberiség. Ennek egyik alapja a közös eredet. Aki embernek született, faji bőrszíni, nemzeti vallási stb. megkülönböztetés nélkül egybetartoznak. Aki hátrányos megkülönböztetést tesz, vét a Teremtő akarata ellen. Az istenképűségre teremtett embert bizonyos jogok megilletik. A földön mindennek az embert kell szolgálni, ezért nem lehet az ember eszköz, hanem a szolgálat célja.

Másik alapja az ember társas természete. Ezért kapcsolatot keres mindenki, aki ember, hiszen embertársak, embertestvérek vagyunk. Ez az emberkapcsolat manapság a technológia fejlődése következtében globálissá szélesült.

Továbbá az osztatlan emberiség gyökere a közös emberi hivatásban és célban van. A Teremtő rájuk bízta teremtése fejlesztését, azért a kultúra és a technológia fejlesztése kötelesség, csak ne használják pusztításra.

tásával és felhasználásával igazságosságban, békében és szeretetben munkálhassák az emberi család életét.

2. A népek egyetemes közössége. Az emberiség egysége közösségekben valósul meg. Ezt államok alkotják. Az ember, társas természete ugyanis teljességre törekszik és a családi közösség tovább bővül állammá, majd a népek közösségében éri el egyetemességét. Ennek horderejére XII. Pius pápa 1949-es karácsonyi rádiószózatában mutat rá: „A népek mindegyike békére hivatott és nem háborúra, együttműködésre és nem elszigetelődésre, igazságosságra és nem nemzeti önzésre, hogy így kialakíthassák az emberiség osztatlan családját”. Minden népet megillet nemzeti létéhez és sajátos kultúrájához való jog. Az önállóság és egybetartozás, szuverenitás és szolidaritás nem ellentétesek és egymást kizárók, hanem egymásra vonatkozó, egymást kiegészítő, tökéletesítő értékek. Úgy aránylnak egymáshoz, mint a rész és az egész. Ugyanígy a hazaszeretet sem ellenkezik az emberiség szeretetével. 1954. évi karácsonyi szózatában hangsúlyozta a pápa: „Mihelyt önzővé válnék és kizárna másokat, mihelyt elfelejtené, hogy a határokon túl is embertestvér lakik, megszűnne hazaszeretet lenni. Inkább államistenítés, mások jogát semmibe vevő faji gőg, gyűlölet lenne. Az igazi hazaszeretet, a patriotizmus az univerzalizmusban találja meg helyét és értékét. A helyi közösség nyílt az egyetemes felé, kölcsönös felelősséggel tartoznak egymáshoz, valamint alapvető függésben, hiszen egymás nélkül nehezen tudnának boldogulni.

3. Az államok közösségének megszervezése. Az emberiség fő java a béke. Ez az „emberi rend” egyedül méltó az emberhez, legbenső igénye. XII. Pius pápa a II. világháború viharai között a jövőbe tekintve egyik fő teendőnek tartotta a népek együttélésének, az államok közösségének a megszervezését. Úgy fejlődött a világ, hogy szinte minden „belügy” nemzetközi vonatkozásúvá válik, például a gazdasági egymásra utaltság letagadhatatlan, tehát az államok jogi megszervezése szükséges, hogy a világ a „rend nyugalma”, otthona lehessen.

Ennek elérésére a pápa megjelölt jogokat és kötelességeket: A világ a demokrácia felé halad. Alapja a Teremtő alkotta ember személyi méltóságának elfogadása és jogainak garantálása (1994. évi karácsonyi rádiószózat), államok nemzetiségek, kisebbségek jogainak elismerése, sürgette az európai integrációt (1944. kar.), senkinek sincs joga a gazdaság és nyersanyagforrások kisajátítására és mások kizárására. Lemondás az egymás elleni erőszakról, minden állam függetlenségének és szabadságának megvédése, ellentétek, válságok, krízisek megfelelő kezelése, nincs helye az egyház és a vallás üldözésének, a világkonfliktussá válható elmélyülő gazdasági egyenlőtlenség megállítása, a javak igazságos elosztása és a szegény népek létfenntartásának emberi színvonalra emelése, szerződések megtartása, revíziója, lefegyverzés, amely a régi ellentéteket feloldja ez segíti az egymáshoz közeledést, egymásra találást. A Teremtő világrendjében akarjunk és tudjunk embertestvériségben, igazságosságban és szeretetben élni.

„1939 karácsonyán fejeztük ki kívánságunkat nemzetközi világrend felállítására az igazságosságra épülő béke biztosítására. Ez egyre jobban felkeltette az emberek és az államférfiak figyelmét, adja Isten, hogy létre is jöhessen ez a világszervezet az emberiség

XII. Pius érme a békéért (1940)

A föld javai az emberiség közös tulajdona, ebből senkit sem szabad kirekeszteni. Aki ezt tenné, vétene az emberiség ellen.

Ez a keresztény emberkép a természetfeletti hivatásban lesz teljes. Az ember Jézus Krisztus megváltó misztériumában felemelést nyert a Szentháromságos Egyisten szeretetközösségébe, és az ebben való örök részesedés az emberlét beteljesedése. Sajnos a keresztények jó része hűtlenül az evangéliumhoz önérdékű ideológiákhoz csatlakozva az embertestvérek ellenségeként ölte egymást. A pápa reméli, hogy a szörnyű tapasztalat rádöbbeníti őket, hogy az emberi boldogulás csak a Gondviselő világtervének hűséges követésében érhető el. Vagyis meg kell érteni, az ember, társas természeténél fogva arra hivatott, hogy a „közös emberség” birtoklóival alapvető egyenlőségben és testvérségben, az osztatlan emberiségben egyesüljön, és szolidaritásban összefogva a közös földi javak kialakí-

javára” 1944. szept. 1., a II. világháború kitörésének 5. évfordulóján, 1944. karácsonyi rádiószózatában pedig így szólt: „Amiről többször szoltunk, az államok közössége a társadalmi fejlődés koronája lesz. Valós és hatékony tekintélyének kell lennie, mert nem egyszerűen államszövetség lesz, hanem a népek jogközössége, amely közös határozattal képes lesz a békét megőrizni, és a fejlődést munkálni.”

4. Az egyesült nemzetek szervezetének kritikája. A „hidegháború”, széthúzás, gyűlölködés és ellenségeskedés korában XII. Pius pápa rámutatott a világszervezet alapvető fogyatékoságaira: inkább távolodik a béke, mint közeledik, szuverén államok szövetségének magasabb rendű egységét kell kialakítani, mert lényeges fogyatékosága, hogy a nagyhatalmak a jog felett állanak, hiányzik a népek jogi egyenlősége, pl. a Biztonsági Tanácsban bármelyik állandó tagsággal bíró nagyhatalom megvétőzással megakadályozhatja bármilyen kötelező döntés létrejöttét. Az emberi jogok védelmének csődje ez, az Emberi Jogok Egyezményének csak papírtérte van, az ENSZ tehát tökéletlen formája a népek közösségének.

Ezért tökéletesítésére, reformra buzdít a pápa. Nemzetközi Bíróság felállítását javasolja és annak kötelező tekintélyét, a népek közösségének törvényhozói, végrehajtói és bírói jogkörének kifejlesztésére buzdít. Az ENSZ legyen megvalósult demokrácia, nem moloch-állam, hanem az emberi együttélés rendjében az egyetemes közjó munkálását funkcionálisan végző tagok nemzetek feletti közössége. A Charter reformja sem segít önmagában, az embereket kell nevelni embertestvériségre, hiteles univerzalizmusra. A reformmunka az államférfiakra és a delegátusokra tartozik, ne legyenek félénkek, nagyobb önbizalommal kell rendelkezniük az egyetemes igazságosság és szeretet terjesztésére. A katolikus hitük révén hivatottak a népek egymásra találásának légkörét megteremteni.

5. XII. Pius pápa állásfoglalása az 1956-os magyar szabadságharccal kapcsolatban. 1956. október 28-án **Leggyalázatosabb események** c. apostoli üzenetében a pápa bevallotta, hogy a legújabb események lelkét „fájdalmas keserűséggel töltötték el, Magyarországon lelkük mélyén szabadságra vágyó hazafiak nemes vére újra folyik”. És kimondta, hogy „a népek jogos szabadságát vérbe fojtani nem lehet!”

1956. november 1-én **Felette örvendünk** c. írást olvasva szinte érezni szívének örömet afölött, hogy Magyarország békés újjáépítése elkezdődhet.

Hangsúlyozta, hogy a személyi jogok kielégítése és az igazságosság érvényesítése a népek közti ellentét megoldásának igazi és becsületes útja.

1956. november 5-én megjelent körlevelében világgá kiáltotta, hogy az erőszak újra feldúlta és újra lerombolta a visszaállított nemzeti szabadságot. Külhatalom fegyveres ereje a vérző magyar népet visszahajtotta a szolgaságba.

1956. november 10-én rádiószózatában kijelentette, hogy a magyarországi és a szuezi események következtében a világ béke van veszélyben, mert önkényes tettek és gazdasági érdekek előbbreválónak bizonyultak az emberi élet és az erkölcs értékeinél. Közömbösségnek nincs helye, amikor az embertestvérek élete áldozattá válik. Buzdította az államokat, hogy tömörüljenek olyan szövetségbe, amely képes tagjait megvédeni minden támadás ellen.

A világ béke ellenségeit el kell szigetelni a népek családjától. A pápa elismeri a magyar ügy elsőségét, és hangsúlyozza, hogy arra kell törekedni, hogy a magyar nép szolgasága megszűnjön.

1956. évi karácsonyi szózatában XII. Pius pápa összefoglalásra buzdít, az ellenállására. Figyelmeztet, hogy ne újuljon ki a II. világháború előtti viselkedés, amikor a fenyegetett államok a maguk érdekét keresték a másik rovására, és a végén együtt lettek áldozatok.

6. XXIII. János pápa: Mater et Magistra, (1961.) és Pacem in Terris, (1963.)

A Rerum Novorum 70. éves évfordulóján a pápa méltatta XIII.

Leó és XI. Pius pápa szociális tanítását. Majd rátér korának szociális szükségleteire, mert hiszen közben a világ nagyot változott. **Mater et Magistra** – Anya és Tanító – körlevél rámutat, hogy a tudomány és technológia terén az atomenergia felfedezése jelentett nagy horderejű eseményt, hiszen az felhasználható energiafejlesztésre és mindent pusztító rombolásra is.

XXIII. János érme a II. Vatikáni Zsinat megnyitására (1962)

Továbbá a rádió, televízió, a közlekedés tökéletesedése közel hozta egymáshoz a távol lakó embereket, népeket. Az ürrépülést szintén meg kell említeni. Társadalmi téren különösen az oktatás elterjedése, gazdaságban pedig a kiélesedő életszínvonalbeli különbözőség jelentkezett a fejlett, fejlődő és fejletlen országok között. Politikailag a közhatalom egyre jobban belenyúlt az életfolyamatba, Afrika és Ázsia népe felszabadultak a gyarmati sorsból, a népek egyre jobban kölcsönös függésbe kerültek egymással. Ezek mind nagy hatással vannak az emberek és népek társadalmi életére.

XXIII. János pápa tudta, hogy az új problémákhoz kell hozzáigazítani a társadalmi tanítást.

A gazdasági élet szükségessé teszi az állam szerepét, de ez ne korlátozza az egyének és civil szervezetek kezdeményezéseit, munkásságát. Érvényesüljön a szubszidiaritás elve. Fontosnak tartja a pápa, hogy a dolgozó járuljon hozzá vállalkozás nyereségességéhez. Ezért fejlessze magát, tökéletesítse emberségét, szerezzen képesítést, szakmai tudását növelje, hogy keresett foglalkozású munkahelyek betöltésére is alkalmas legyen.

Illő, hogy jól menő vállalkozások adjanak részesedést a nyereségből, ha a dolgozók kaphatnának részt az üzemvezetésben.

A munkáért való járandóság meghatározása nem hagyható rá szabályozatlan versenyre, sem a diktálás önkényére, az igazságosság és méltányosság a norma. A magántulajdonnak ma már kibővült köre van, így pl. a biztosítás, nyugdíj, befektetés értékpapírokba stb., felsőbb szakképzettség. Sokan ezekben keresik életbiztosításukat. Ezt XXIII. János pápa a civilizáció fejlődésének tekintette.

A körlevél a mezőgazdasággal is foglalkozik. Itt is jelentkezik a falusiak problémája, megkezdődött a városba költözésük jobb élet keresésére, mert életviszonyaik elsilányodtak. A közhatalomnak kell közbelépnie a javulás munkálására a falusi vidékeken. Utak építése, közlekedés előmozdítása, ivóvízellátás, lakásteremtés, orvosi kezelés, modern gazdasági gépek bevezetése stb. szükséges. A mezőgazdaság fontos része a nemzetek gazdasági életének, hiszen élelmiszert látják el a lakosságot, és nyersanyagot szállítanak az üzemeknek. Ezért az államnak segítenie kell a mezőgazdaság népét adócsökkentéssel, teremteni kell ésszerű viszonyokat az ipar, a szolgálatok és a földműves ágazat között, hogy boldogulni tudjanak. Családi farmok, kialakításán kell dolgozni, a farmerek szervezzék meg érdekérvényesítő közösségeiket. Ha pedig a gazdasági élet különböző ágazatai között, vagy valamely ország részein visszaesés, lemaradás történik, a közhatalomra vár redukálni és megoldani az egyensúlytalanságot. Vizsgálják meg, hova megy a közpénz, vajon a nemzeti presztízs- imázs emelésére, vagy éppen fegyverkezésre.

Mater et Magistra megfogalmazza, hogy a szociális problémák a munkásosztályon túl nemzetközivé bővültek. A Harmadik Világ fejletlenségében küzdelmet folytat az emberi életért, de a népességnövekedést, vagy túlnépesedést nem lehet megoldani mesterséges születésszabályozással vagy abortusszal. Az emberéletnél nincs nagyobb érték. De az elmaradottság népei általános felemeléséről van itt szó. A fejlett, gazdag országoknak emberi szolidaritással kellene az egyetemes közjó szolgálatát a szociális igazságosság szellemében vállalni, hogy az elmaradott népek alapvető életszükségleteikhez hozzájussanak. A modern tudomány és technológia alkalmazása tudná hatékonyan boldogulásukhoz hozzásegíteni őket.

A mondottak szellemében érthető, hogy az enciklika szerint Európa újjáépítése ne csak gazdasági jellegű legyen, hanem gazdasági fejlődésének feleljen meg a szociális haladás is.

Nyitást tesz a szovjet hatalom felé, a kommunista országokkal dialógusra és együttműködésre hív fel.

A világi hívők apostokodásának nagy fontosságot tulajdonít az Egyház Társadalmi Tanításának terjesztésében és érvényre juttatása munkálásában. Kívánja, hogy az egyház Társadalmi Tanítása a papnevelő intézetekben kötelező tantárgy legyen.

Pacem in Terris. Béke a Földön c. enciklikáját XXIII. János pápa nem csupán a katolikus hívőkhöz intézte, hanem minden jóakarát emberhez. Ez az útjása nagyon érthető, hiszen a béke minden jó szándékú ember kell, hogy érdeke legyen.

Hangsúlyozza, hogy az emberi együttélés akkor rendezett, ha a jogok és a kötelezettségek kölcsönösen megvalósulnak. Ezért is sorolja fel az embert megillető jogokat. Első ízben, történik ez az ENSZ 1948-i Egyetemes Emberi Jogok Nyilatkozata óta: a testi épséghez, szabadsághoz, lakáshoz, orvosi ellátáshoz, társadalmi szolgálathoz, így pl. biztosításhoz, öregségi és munkaképzetlenségi helyzetben, munkanélküliségben és özvegyiségben. További emberi jogok: az emberi személyiség tisztelete, szabad véleménynyilvánítás, alapvető iskolázás, az egyén tehetségéhez mérten felsőbb tanulmányok végzése, a kultúra áldásaiban való részesedés, vallás magán és nyilvános gyakorlása, életállapot választás szabadsága. Gazdasági téren: munkaalkalom, megfelelő munkahelyi körülmények, nők munkavállalása megfelelően a feleség és anyahivatáshoz, emberi életet biztosító munkabér, fizetés, magántulajdon birtoklás szociális kötelezettséggel, szakszervezeti tagság, gyülekezés, társulás, költözködés, emigráció megfelelő ok esetén.

A pápa hangsúlyozza a jogok és kötelezettségek együtt járnak: amit kívánunk önmagunknak, azt adjuk meg másoknak is!

A kornak egyik jellemzője – vallja az enciklika –, hogy a nők tudatára ébrednek emberi méltóságunknak és nem tűrik, hogy semmibe vegyék őket. A lenézést nem fogadják el. A nők egyre jobban részt vesznek a közéletben. Ez történik a keresztény civilizáció országaiban, de elindult a más hagyományú és kultúrájú népek körében is.

Másik jellemzője korunknak, hogy népek visszanyerik függetlenségüket. A faji megkülönböztetés nem jogos, hiszen minden ember egyenlőnek van teremtve. Viszont veszély, hogy a politikai gyarmatsors helyébe a gazdasági függőség vár sok népre. Pedig emberi viszonyok csak az igazságosság és a szeretet elvére épülhetnek. Az elv és gyakorlat azonban nem mindig jár együtt, így pl. Latin- Amerikában, ahol a függőség lerázására a „liberation theology”, „a felszabadítás teológia” mozgalom alakult ki.

A világbéke biztosítására alakult Egyesült Nemzetek Szövetsége 13 évének tapasztalata alapján XXIII. János pápa őszintén kifejezte elégedetlenségét: „Ebben a történelmi helyzetben az ENSZ, illetve tekintélyének működése nem felel meg az egyetemes közjó követelményeinek”. Politikai tömbök hatalmi harca erőszakos konfliktussal fenyegetett és ebben a „hideg háborúban” veto-val lehetetlenítették a Security Council - döntéshozó Biztonsági Tanács -

határozathozatalát. A pápa sürgeti „az egyetemes megegyezés” alapján a reformot, hogy az ENSZ az egész emberiség közjavát tudja hatékonyan szolgálni.

A kubai rakéta-kriziskor így írt érthetően: „a jogos háború” az atomkorban átértékelést igényel. Nem lehet a háborút az igazságtalanság helyreállítására használni.

A **Mater et Magistra**-ban a kommunisták felé tett „nyitása” sok helyen csodálkozást és megütközést váltott ki. Erre a **Pacem in Terris**-ben azt válaszolta a pápa, hogy jobb a dialógus, mint a hallgatás.

A pápa sürgeti a képzett világi hívek apostolkodását a társadalmi bajok megoldásában, a hit és tett integrálását. A katolikusok és nem katolikusok politikai, gazdasági, szociális téren való együttműködését a közös célért.

II. Vatikáni Zsinat – Az egyház a modern világban, 1965.

Ez a zsinati lelkipásztori konstitúció fejtegeti az emberi együttélés problémáit, illetve az evilági boldogulás követelményeit.

1. **A keresztény emberkép** – „Hívők és nem hívők csaknem egybehangzó véleménye az, hogy mindent az ember érdekében kell elrendezni, minthogy az ember áll a földi lét központjában és csúcán” (12.). Az egyház ezt az embert, az egész embert szolgálja itt a világban, vagyis földi, társadalmi boldogulását és egyben örök üdvösségének elérését.

Ez az ember a Teremtő alkotása, „saját képére és hasonlatosságára” teremtette, Krisztus pedig a szabadságával visszaélt bűnöst megváltotta, újjáteremtette. Ez az emberi személy méltóságának forrása. Ebben minden ember egyenlő, ezért a faj, bőrszín, nyelv, vallás, kultúra stb. alapján való diszkrimináció támadás az ember, a teremtés koronája és Teremtője ellen.

Ez az ember nem magányos, hanem társadalmi, közösségi lény. Természeténél fogva megnyílik embertársai felé, a velük való közösségben lesz képes önmagát kifejleszteni. A közösségi élet kölcsönös függésében és egymásrautaltságában együttműködnek a közös megteremtésében, amely biztosítja az emberhez méltó létfenntartást, céljaik munkálását.

Érthető tehát a konstitúció kijelentése: „A társadalom rendje és annak továbbfejlődése szüntelenül a személy javára irányuljon, mert a dolgok rendjét a személyek rendjéhez kell szabni, nem pedig megfordítva” (26.). Mindez indokolja, hogy az egyház küldetésében az ember földi problémáival is foglalkozzék és a világgal állandó dialógusban legyen.

2. **Közösség: család.** Az emberi együttélésnek alapvető közössége a család. A konstitúció rámutat, hogy ennek nélkülözhetetlen értékeit kikezdték világunk mélyreható változásai: együttélés, válás, mesterséges születésszabályozás, abortusz, homoszexuálisok házassága, szabad szerelem stb., a család nem merőben evilági, földi életvitel, nem egyszerűen biológiai, fiziológiai vagy szociológiai jelenség. A családi közösség a személyi méltóságban egyenlő férfi és nő szeretetközössége, amely a házasság szövetségkötésének szentségében kezdődik. Ezt élük kölcsönös hűségben, egymás kölcsönös támogatásában és szolgálatában, és a kölcsönös önátadás szeretetében, amelynek a gyermekvállalás egyik megnyilatkozása. Ez a családi eszménye azoknak az embereknek, akik tudatában élnek emberi méltóságuknak és társas természetüknek, amely az istengyermekségben fogant keresztény emberkép lényeges része.

A család a társadalom alapja. Amilyen a család, olyan a társadalom. Ezért az egyház ma a családpasszorációval a keresztény családi életet akarja élővé és erőssé tenni, és hogy az ezekben nevelt fiúk és leányok majd a társadalomban a keresztény kultúra és civilizáció építői lehessenek.

3. Község: kultúra – A kultúra életforma, életmód, ahogyan egy emberközösség él. Ez nyilatkozik meg a viselkedésében, műveltségében, szokásaiban, vallásában, nyelvén is, erkölcsi felfogásában. Sajátos világnézet, értékrend az alapja. Az egyház nincs kötve egy kultúrához sem. De kultúrában él a népek között. Nem sértve az államok és népek érdekeit, küldetése szellemében az üdvösségüzenet értékeit próbálja beoltani a kultúrákba, hogy azokat gazdagítsa, és így a Teremtő alkotta ember tudja testi-lelki boldogulását munkálni.

4. Közgazdaság. „A közgazdasági életben is tisztelni és érvényesíteni kell a személy méltóságát, az ember csorbíthatatlan hivatását, és az egész társadalom érdekét. Az ember ugyanis megteremtője, központja és célja az egész közgazdasági életnek” (63.). Ez, sajnos, manapság álomvilág. „Az emberiség még sohasem volt ennyire bőségében javaknak, energiaforrásoknak és gazdasági hatalomnak, ám a föld lakóinak óriási hányada még mindig éheznek, és nélkülözések közt gyötrődnek, emberek milliói pedig írni-olvasni sem tudnak” (4.). Ennek okai: faji, ideológiai stb., ellentétek, nagyhatalmi érdekek, fejlett, gazdag és fejletlen népek égből kiáltó egyenlőtlensége, uralomvágy stb. Mindez az emberiség egyetemes közjáva ellen van, és állandósítja a veszélyt.

Az egyház az emberi személy megbecsülésére, a társas lénynek teremtett ember elfogadására és az egyetemes emberi család összefogására, valamint igazságosságra és szociális szeretetre buzdítja a társadalmat és a fejlett országokat, hogy „a köztük és a fejletlen népek közt egyre súlyosbodó ellentétet” (63.) megfelelő módon kezeljék, „mert ez a világbékét is veszélyeztetheti”. A keresztényeknek különleges kötelessége, hogy az igazságosság és a szociális szeretet uralmát előmozdítsák.

5. Politikai község. Az Egyház nincs kötve egy politikai községhez sem, független, de egészségesen együttműködik a politikai községgel az emberek szolgálatában. Nem szól bele az állam ügyeibe, de prófétai küldetésében véleményt nyilvánít, bírál és kritizál, ha ok van rá az emberjogok és a közjó érdekében. Buzdít szolidaritásra, a közjó felelős munkálására, a politikában való részvételre, a hazaszeretetre, de ez nyitott az egyetemes emberi család felé.

A politika a közügy szolgálata, a közjó végett létezik. A közhatalom ismerje el és védje az állampolgárok személyi jogait, pl. a gyülekezést, társulást, szabad véleménynyilvánítást, magán és nyilvános vallásgyakorlatot. Az államhatalom intézkedéseiben maradjon a jogállam keretén belül, ne lépje át illetékességét. Az állampolgárok pedig köteles-

ségszerűen menjenek el szavazni politikai községük érdekében.

6. Nemzeti község. „Az egyetemes emberi család lassankint egységbe tömörül, de emberségesebb világot csak úgy építhet, ha mindenki megújult lélekkel az igazi béke megvalósításáért fáradozik” (77.).

Béke az igazságosság műve, a rend gyümölcse. Folytonosan építeni kell. Biztosítva csak akkor van, ha minden, ami a személyt megilleti, szüntelenül valósággá teszi az embertestvériséget” (78).

A háború erőszak, pusztítás, embertelenség. Bár nemzetközi egyezmények vannak, háború szakadatlanul pusztít a föld valamelyik részén. A támadó háború bűncselekmény. A totális háború gonoszság. Háború biológiai fegyverekkel elvetemültség és kárhozottatni kell. Az igazságtalanul megtámadottat megsegíteni emberség és kötelesség.

Folyik a fegyverkezési verseny, pl. „elrettetésre”, ez nem biztosítja a béke megőrzését. A nukleáris csapás borzalmas tragédia. Fegyverre van pénz, de a világnyomorúság orvoslására nem jut.

Megfelelő hatalommal rendelkező nemzetközi tekintélyt kell létesíteni a biztonság megteremtésére. A béke és leszerelés összefügg, de bizalmatlanság, gyűlölködés, hatalomvágy, ideológiák megakadályozzák. A nemzetközi tekintély, amely tudná szolgálni a békét, hiányzik. Halaszthatatlan, hogy a nemzetek családja olyan közös szervezetet hozzon létre, amelyik megfelel a feladatoknak. A nemzeteknek mai egymásrautaltsága megköveteli a gazdasági együttműködést. A gazdasági egyenlőtlenség nagy, hozzá kell látni kezeléséhez. A világkereskedelem mai módszereinek meg kell változniuk. A fejlett nemzeteket terheli a felelősség, hogy segítsék az elmaradottakat.

A népesség kérdése is probléma lett. Sokan állítják, hogy bármiféle eszközzel csökkenteni kell. Az egyház csak az erkölcsi rendnek megfelelő megoldást ajánlja. Nevelni kell a népeket, és a vallásnevelés ennek elengedhetetlen része. Meg kell velük ismertetni a születésszabályozás megengedett módját.

„Isten egész népe köteles, szóval és példával előljáró püspökeivel az élen, erejéhez képest enyhíteni jelen idők nyomorúságait” (88.).

Az egyház tanításával hozzájárul a béke megszilárdításához és biztos alapot ad az emberek és népek testvériségének felépítéséhez. Különösen a keresztények felelősségük tudatában mozgósítsák elő az emberek és népek együttműködését, szociális és karitatív szervezkedéssel segítsenek az elmaradott népek nyomorultjain, és mozgósítsák elő a párbeszédet. Ugyanaz az emberi és isteni hivatás szólít mindnyájunkat, hogy megtaláljuk egymást, és együtt építsük az emberi család békéjét és boldogulását.

Ádám János S.J.¹

Nomen est omen

A jezsuiták szegedi Kálvária sugárút 1. ingatlanának kálváriája

A latin közmondás „Nomen est omen” (a név a végzet, a név intő, figyelmeztető jel) bölcsessége bebizonyosodott a jezsuiták Kálvária sugárút 1. sz. házában történetében.

Szeged és a jezsuiták

A magyar jezsuita rendtartomány az 1920-as években kötelezte el magát Szeged és az akkor a várost környező tanyavilág népének szolgálatára. A jezsuita P. Bús Jakab Szeged buzgó apostola volt. 1920-ban év végi szentbeszédében úgy felbuzdította Szeged hívő népét, hogy az 1879-i árvíz idején tett fogadalmat, amelynek telje-

1. A szerző a jezsuita rend magyarországi tartományfőnöke.

sítését részben az első világháború és azt követő nehéz idők akadályozták, magukra vállalták, és 1930-ra befejezték a Fogadalmi Templom felépítését, amely azóta is Szeged városának büszkesége. Miután a jezsuitákat elűzték Szegedről, P. Bús itt maradt. Földi maradványa ma is a Dóm kriptájában várja a föltámadást. A jezsuita rend 1930-ban vállalta az Egyházmegyei Hittudományi Főiskola és Papnevelő Intézet vezetését és tanárokkal való ellátását. Szegeden alapította meg saját Hittudományi Főiskoláját is. Az akkor megnyílt szegedi egyetem kérte a jezsuitákat, hogy vállalják el az egyetem hittudományi fakultásának vezetését. Külső körülmények akadályozták meg a kérelem teljesítését. Szegeden indította el 1935-

ben P. Kerkai Jenő két civil munkatársával a KALOT mozgalmat. P. Bíró, az akkori tartományfőnök, a harmincas években Innsbruckhoz hasonló nagyszabású kulturális intézetet akart Szegeden felállítani a keleti, főképp az ázsiai kultúrák tanulmányozására s a velük való dialógus kialakítására.

Szeged hitéletének fellendítésében a jezsuiták komoly érdemeket szereztek. Először a Rókusi templomban, majd 1921-től kezdődően a saját Gyöngy utcai (ma Dáni utca) kápolnájukban működtek, amelyben korszerű városi lelkipásztorkodást folytattak; a városon kívül pedig misszionáltak a tanyavilágot is. P. Bús, az első házfőnök s munkatársai megalapították a férfiak, a nők, az egyetemi hallgatók és hallgatónők, tanítónők és iparos ifjak kongregációját, megszervezték a Szívsvöetséget, a szegénygondozást, az alföldi katolikus nagygyűléseket, a szentkúti zárandoklatot, a tanyai lelkigondozást, lelkigyakorlatokat és missziókat tartottak, elindították a *Katolikus Ébredés* című lapot stb. Kezdetől fogva terjesztették a Jézus Szíve tiszteletet, és pesti mintára megszervezték a szegedi Jézus Szíve körmenetet is. A körmenet a jezsuita kápolnából, majd a 6 évig tartó építkezés után 1936-ban felépült Szent József templomból indult ki. 1933-tól a püspök határozott kívánságára a körmenet a Fogadalmi templom elé vonult, ahol az ünnepi beszédeket tartották. Sokak szerint Szegeden semmi sem volt képes akkora tömeget megmozgatni, mint a Jézus Szíve körmenet, amelynek létszáma 1947-ben már elérte a húszezret is. Ugyanannyi volt 1949-ben is, annak ellenére, hogy a plébániák a körmenetet megelőző délelőtt, hamis pecsétel ellátott, a körmenetet lemondó levelet kaptak, amit a templomban fel is olvastak, sőt az újságok, hamisított püspöki aláírással és pecsétel ellátott értesítést közöltek, hogy délután a körmenet elmarad. Mi több – nem tudni milyen véletlenség folytán – áramszünet miatt, telefonösszeköttetés sem volt.

P. Borbély István, egykori tartományfőnök és a szegedi Jezsuita Hittudományi Főiskola egykori rektora, 1959-ben, a rendtartomány ötvenéves fennállása alkalmából így emlékezett vissza a kezdő évekre: „A megindulás idejéről az akkori novíciusok valóságos legendákat őriztek meg: szemük láttára ment végbe Szeged közömbös és lanyha rétegének, a műveltebbeknek és az iskolázottabbaknak felfigyelése a katolikus megújulásra. Látták ők, hogy a jezsuiták beszédei vonzották a közönséget és elevenére találtak. Észrevették, hogy a lelketlennek látszó nagy tömegekben is számosan vannak olyanok, akik az első ébresztő szavakat megértik. De arról is tudomást kellett szerezniük, hogy a mélyebb átalakulás hosszabb idő s szívós munka eredménye lehet. Leginkább megkapó a kongregációk alapítása volt. Ők élesztették azt a buzgóságot, amely először egy szerény nyilvános kápolna nyitására, majd a máig is létező kistemplom építéséhez vezetett. A szegedi alapítás életrealizációját és fontosságát semmi sem bizonyítja annyira, minthogy bajok és küzdelmek ellenére soha senki sem gondolt Szeged elhagyására, sőt mindig több és több munkát csoportosítottak együvé ebben a városban.”

A jezsuita főiskola

A Pozsonyból elűzött rendi főiskola 1921. augusztus 20-án a szegedi Kálvária út 1. szám alatti akkori Délvidéki Konviktus épületében talált magának új otthonát. Ez az épület már akkor sem számított újnak, hiszen Weisz Jakab pékmester 1860. július 10-én kért és 1861 tavaszán kapott emeletes házára építési engedélyt. Úgy tűnik, hogy az ezzel az épülettel kapcsolatos munkák engedélyezésének hatósági malmai már 140 évvel ezelőtt is lassan öröltek. 1868-ban, első ízben, aztán később még több alkalommal is az akkori tulajdonosok tovább bővítették az épületet.

Az épület állapotára P. Borbély István így emlékszik vissza: „Kezdetben rozoga, kopott, patkányjárta, ijesztő épület volt. De

kedvező helyen feküdt s aránylag olcsón jutott a kezünkbe. Fele részét a jólelkű Szeged-belvárosi prelátus-plébános ingyen adományozta nekünk, csak a másik felét kellett egy középiskolai tanárnak kifizetnünk. Hét esztendeig abban az állapotban maradt, ahogy kaptuk. Ennyi ideig a provincia filozófusai mindhárom évfolyamon át közös tan- és hálótermekben éltek, minden más egyéb helyiség nélkül. Ezt az igénytelenséget aránylag könnyen viselték. Még azt sem lehet állítani, hogy a helyiségek szűk volta miatt kellett a tanulmányoknak alacsony színvonalon maradniuk. A képzés fogyatkozásait inkább az okozta, hogy nagyon csekély tanári személyzetnek kellett megküzdnie a három év anyagával s az újabb irodalom elenyésző kis számmal volt a Pozsonyból örökölt szerény könyvtárban képviselve.”

1928-ban a szűkké vált házat egy emelettel bővítették, az ideiglenes kápolnát gyűlésteremmé alakították. A felújított házat, amelyben most már 30 tanuló rendtag kapott szállást, október 20-án áldották meg. Az 1940-es évek elején azonban még ez is szűknek bizonyult, és ezért a rendtartomány vezetősége elhatározta, hogy ugyanabban az utcában néhány száz méterrel a város közepétől kijebb új tanulmányi házat épít. Ez fel is épült és Kálvária u 39 sz. alatt működött. Ebben a tanulmányi házban volt a magyar jezsuita rendtartomány filozófiai és teológiai főiskolája. 1949-ben 31 pap, 46 tanuló rendtag és 14 testvér, összesen 91 fő lakott ebben a házban.

Változó idők – Elnyomás

1948 októberében vagy novemberében azonban a Kommunista Párt uszítására ipari tanulók egy csoportja megszállta és elvette az új rendház két alsó szintjét. Állandó éjjel-nappali dúradózásukból kitűnt az őket mozgató hatalom szándéka: mihamarabb kifűstölteni onnan a jezsuita kispapokat. A tanoncok a jezsuitákat külső biztatásra leköpdösték, zavarták és inzultálták. 1949 elején a jezsuiták helyzete kezdett tarthatatlanná válni. A jezsuiták a rendház Kálvária u. 37-i részébe szorultak. Ekkor világossá vált a rendtartomány vezetősége számára, hogy a rend fiataljai nem tudják befejezni tanulmányaikat Magyarországon, és ezért, engedélyt adtak, hogy külföldre távozzanak. Sokan éltek ezzel a lehetőséggel, bár közülük többen lebuktak és börtönbe, vagy internáló táborba kerültek.

Az 1950-ben a hatalomra jutott kommunista rendszer a legtöbb szerzetesrendet betiltotta, házaikat és intézményeiket valamint vagyonukat elvette és eltiltotta őket minden apostoli tevékenység folytatásától is. Így 1950-ben a jezsuita tanulmányi-ház is a többi szerzetesházak sorsára jutott. A még ott lakókat kényszerszállókodási helyre hurcolták. Minden berendezést eltulajdonítottak és a könyvtárat is, amely annak idején a legjelentősebb modern teológiai könyvtár volt, szétszórta. Nem járt sokkal jobban a jezsuita rend a többi négy szegedi ingatlanával sem, azok is teljes berendezésükkel a kommunista hatalom kezére jutottak.

Újrakezdés

A rendszerváltás kínálta lehetőségekkel élve a Jézus Társasága, a jezsuita rend ismét megkezdte magyarországi működését. A rendtartomány létszáma erősen megcsökkent, tagjai megöregedtek. Az elnyomás negyven éve alatt a jezsuiták „a föld alá” kényszerültek. Az itthon maradtak közül 64 jezsuita együttesen 227 évet töltött börtönben vagy internáló táborban, összesen 1067 évre ítélték el őket. Külföldről huszonöt, közben nem megfiatalodott jezsuita tért vissza, hogy az itthon és még megmaradt rendtestvérekkel ismét, most már nyíltan is Isten magyar népének szolgálatába álljanak. Jelenleg 130 tagja van a magyar jezsuita rendtartománynak; ezek közül 23 még tanulmányait végzi és 5 novícius.

Szeged – a füstbement terv?

A legtöbb magyar jezsuitát szép emlékek fűzték az elnyomás előtti Szegedhez. Abban a reményben, hogy szívesen visszafogadják őket, miután a Szent József templomot ismét gondozásba vették, elkezdtek a szegedi jövőt tervezgetni. A rend az öt volt szegedi ingatlanja közül csak a Kálvária sugárút 1. szám alattit igényelte vissza. A Kálvária u. 39. sz. ingatlant, mely sokkal jobb állapotban van, mint a Kálvária sugárút 1. sz. nem igényelte vissza, mert az jelenleg is Idősek Otthonaként szolgál. Helyette a sokkal rosszabb állapotban levő Kálvária sugárút 1. sz. ingatlant kérték vissza, részben azért is, mert ez az ingatlan a Szent József templomuk közvetlen szomszédja.

Első stáció

Az épületet a törvény értelmében visszakapták ugyan, de jelenleg is gúzsba kötött kézzel állnak előtte. Nem tudják ugyanis arra a funkcióra használni, amelyre szükségük lenne. Azt remélték, hogy ott majd ismét rendházat és tanulmányi házat, könyvtárat, a város számára is hasznos, rangos előadótermet és egy modern lelkipásztori központot alakíthatnak ki. Erre egyébként az egyházi ingatlanok tulajdonrendezéséről 1991-ben hozott törvény értelmében lehetőség is nyílt volna.

Az ingatlant az 1997-ben meghozott kormányhatározat szerint, Szeged Megyei Jogú Város önkormányzata legkésőbb 1997. szeptember 30-ig köteles lett volna a Jézus Társasága Magyarországi Rendtartományának tulajdonába és használatába adni. Hiába volt azonban határidős kormányhatározat, azt a város nem teljesítette és „technikai okokra” hivatkozva kérte a szerzetesrendet, hogy az épületet csak egy évvel később, 1998. július 1-én, adhassa át. Aztán ez a határidő is elmúlt, és a város szocialista polgármestere további, most már 1998 végi, 1999 eleji épületátadást kezdeményezett. Közben megszületett egy új kormányhatározat (60/1998 /XII. 17/), amely szerint a 2156/1997 (VI. 13) Korm. határozat 2. pontja szerint az átadási dátum 1999. VI. 30-ra változott. Végül 1999 júliusának elején az épületet használó a Kossuth Zsuzsa Egészségügyi Szakközépiskola kiköltözött.

Az épületet tehát átadták a tulajdonosnak, aki most már felmérhette, hogy mit is kap. Milyen is volt ez az épület? Olyan, mint amilyen a letűnt szocializmus volt a maga valóságában. Kívülről még kinéz valahogy, de belülről lepusztult, alapjai rothadtak. Joggal felmerülhet persze a kérdés, hogyan lehetséges ez, nem túlzás-e a láttelep. Nos, nem az. Egy példa csak az áldatlan állapotokra, hogy az épület átadása/átvételekor az előző hetekben még működő 400 adagos konyha közepén, kiderült, hogy a főzőszámolyok mellett lévő és szétrohadt vízóraakna-fedél azért van deszkákkal és téglákkal letakarva, mert ott korábbi kivitelezési hibák miatt bejárnak a patkányok. Amúgy a konyhában és az étteremben – hasonlóan az épület más részeihez – penészes a fal, és a vízesedés miatt omlik le a vakolat. Az önkormányzat a visszaigénylés alatt álló épületre nem költött az utóbbi tíz évben, de a jelekből ítélve azt megelőzően sem sokat.

A várva-várt birtokbavétel után a Jézus Társasága szakemberekkel átvizsgáltatta az épületet és kiderült, hogy annak állapotára és a megvalósítani szándékozott tevékenységekre tekintettel az épület felújítása sok százmillió forint beleölése mellett is gazdaságtalan, jobb egy újat építeni helyette. A birtokbavétel óta az épület biztosítása és őrzetése a jezsuiták felelősége, ami súlyos anyagi következményekkel jár.

Második stáció

Ekkor kezdődött a Kálvária sugárúti épület kálváriájának újabb fejezete. A rend képviselője érdeklődött a szegedi építési hatóságnál az épületre vonatkozó helyi előírások felől, ahol közölték, hogy az

épületet, az átadást megelőző három hónappal helyi védettségűvé nyilvánították. Ez azt jelenti, hogy bár az épület nem számít műemléknek, de városképi szempontok miatt nem lehet elbontani.

Ennek ellenére a rendtartomány képviselője, P. Ádám János tartományfőnök 2000. szeptember 18-i levelében kérte az elbontási engedélyt, mert Ybl-díjas építészek véleménye, szerint a meglévő épületből nem lehet egy a funkcióknak megfelelő épületet kialakítani. Dr. Bartha László Szeged polgármestere 2000. október 19-én értesítette a jezsuita rend képviselőjét, hogy a Kálvária sugárút 1. sz. épület helyi védettség alatt áll. Szeged Megyei Jogú Város jegyzője 2000. november 21-i levelében elutasította a jezsuita rend elbontási kérelmét.

Harmadik stáció

A jezsuiták 2000. december 22-én fellebbeztek az elbontási tilalom ellen. 2001. április 23-án személyes találkozásra került sor a jezsuita tartományfőnök P. Ádám János SJ és Járai Béla megbízott, valamint a Szegedi Önkormányzat képviselői: dr. Bartha László polgármester, Novák István főépítész, dr. Lengyel Gyöngyi kancellár és dr. Benyik György főtanácsadó között. A megbeszélésen dr. Bartha László polgármester – látszólag – határozott jóindulatot tanúsított a jezsuiták ügye iránt. Novák István főépítész azonban hajthatatlanul mutatkozott. A megbeszélés végén a polgármester kérte, hogy a jezsuiták adjanak írásbeli garanciát két dologban: (1) hogy van elegendő pénzük az új épületet felépíteni; (2) a tervezett épület olyan lesz, ami beillik Szeged városképébe. Ennek fejében a polgármester megígérte, hogy a jezsuiták fellebbezését visszakéri a Csongrád Megyei Közigazgatási Hivataltól, hogy saját hatáskörében járjon el, amit a jezsuiták úgy értelmeztek, hogy megadják az elbontási engedélyt.

A polgármester által kért garanciát a tartományfőnök írásban megadta. A jezsuiták úgy értesültek, hogy a Csongrád Megyei Közigazgatási Hivatal 2001. április 15-én visszaküldte fellebbezésüket Szeged Megyei Jogú Város jegyzőjéhez. Öt hónapos várakozás után, 2000 augusztusa vége felé kapott a tartományfőnök végre egy levelet, de nem a szegedi jegyzőtől az elbontási engedély megadásáról, hanem a Csongrád Megyei Közigazgatási Hivaltól, amelyben augusztus 17-i dátummal az elbontási tilalom elleni fellebbezésüket másodfokon is elutasították.

A fellebbezés elutasításának az igazi okát nehéz megtudni. Novák István főépítész szeptember 10-én Járai Bélával a Duna televízióban folytatott beszélgetésében azt állította, hogy azért nem adták meg az elbontási engedélyt, mert az eredeti épületre, vagy legalábbis annak homlokzatára Szegednek a városkép szépsége miatt szüksége van. Szeptember 13-án pedig a szegedi regionális TV-ben azzal okolta meg az elbontási kérelem elutasítását, hogy ha megadnánk az engedélyt, a jezsuiták elbontanák az épületet és az üres területet drága pénzen eladnák. Itt természetesen felmerülhet a kérdés, hogy ha még ez is lenne a jezsuiták szándéka, amit sohasem nyilvánítottak ki, miért fáj az önkormányzatnak vagy Novák István főépítésznek, hogy egy szerzetesrend, amelyet mindenből kifosztottak, esetleg, valami pénzhez jutna, hogy fiataljai nevelését és taníttatását biztosítani tudja.

Negyedik stáció

A jezsuiták eredeti szándékuk szerint a rend tanulmányi házat (noviciátus) az újraépítendő Kálvária sugárút 1. sz. épületben tervezték elhelyezni. Noviciátusuk az elmúlt tíz esztendőben Gyulay Endre szeged-csanádi megyés püspök jóindulatának köszönhetően a Szegedi Szeminárium épületében kapott elhelyezést. Az elmúlt év folyamán azonban döntés született, hogy a Szegedi Szemináriumot

megszüntessék, nyelvüket, kultúrájukat megsemmisítsék. A második világháború után a csángók részére magyar nyelvű iskolákat alapítottak. Ezeket az 1950-es években a hatalom egymás után bezáratta. A Ceausescu-diktatúra idején kutatóknak nem volt tanácsos belépni a csángó falvakba. A csángó magyarok létezését a román kormány tagadta, fel sem merült annak gondolata, hogy népszámláláskor őket a „magyarul beszélő román állampolgárok” kategóriájába sorolják.

Csángó magyarok - Merre visz az út?

A hatalomváltás után

Az 1859. évi népszámlálás még 37 823 magyart mutatott ki Moldvában (a római katolikus népesség 71,6 százalékát), az 1930-as már csak 23 886 (21,7 százalék), az 1992-es pedig - a mai megyehatárok között összeírt 4749 magyar katolikus közül a közigazgatásilag Bákóhoz csatolt Gyimesbükk magyarjait leszámítva - mindössze 1800 csángó magyarról tud a moldvai megyékben. A moldvai katolikusoknak – akiknek legnagyobb része bizonyítottan magyar származású – ma már csak 43 százaléka (103 543 a 239 938 főből) él olyan településen, ahol egyáltalán beszélnek még a magyar nyelvet. Ez utóbbi települések mintegy százezer fős katolikus lakosságának jelentős része nyelvileg is elrománosodott. A Moldvában élő, magyarul is beszélő csángók számát ma mintegy 62 ezer főben állapíthatjuk meg, ez a moldvai katolikusoknak csak mintegy negyedét (25,8 százalékát) jelenti.

A csángó falvakban ma is nagyrészt a 15. századi archaikus nyelvet beszélnek. A csángó kultúra sok régi, több évszázados elemet őrzött meg: a nyelv és a nyelvi szokások, énekek, mesék, imák, rítusok, öltözködés, a gyermekek nevelése, élet- és világfelfogások, néhány mesterség, viselkedés stb. A moldvai magyarok közül sokan úgy vélik, hogy a csángó kultúra egyenlő a lemaradással, ezért folyamatosan eltávolodnak tőle. Az értelmiségi réteg csak most formálódik. A magas végzettségűek nagy része elfelejti származását, mert úgy gondolja, hogy gátolja az érvényesülésben. A csángó magyarok legnagyobb része falvakban lakik. Az értelmiségi réteg a lakosság 1 százaléka. A falvak 10 százaléka írástudatlan, 40 százaléka félalnfabéta. Magyarul tud olvasni körülbelül 2 százaléka, írni körülbelül 0,5 százaléka. A diákok 10 százaléka érettségizik, közülük minden tizedik jelentkezik egyetemre. A moldvai magyarok általában elég alacsony műveltségi és civilizációs szinten élnek. Vannak szociális problémák is, mert a munkaképes férfiak 60 százaléka munkanélküli. Az asszonyok nagy része a háztáji gazdaságban dolgozik, patriarchális állapotok között. A családok többsége földművelésből

él, habár a föld kevés és szegény, nincs modern eszköz a megművelésére. A Kárpátok vonalán kívül élő katolikusok szinte semmit sem tudnak származásukról, történelmükről. Csak románul olvasnak könyveket, és ezek nagy része jócskán ferdíti a történelmi tényeket. A legtöbb román történész semmibe veszi a csángókra vonatkozó történelmi dokumentumokat. Sok történelmi irat, dokumentum tartalmaz leírásokat vagy moldvai magyar vonatkozásokat, de többségük hozzáférhetetlen, magyarországi és vatikáni levéltárakban őrzik. Ugyanott fellelhető sok moldvai közösség kérése magyar papra és misére, amelyek mindmáig megoldatlanok maradtak.

A problémák okáról és esetleges megoldásokról megkérdeztük Darvas Kozma József csíkszeredai esperest is, aki a következőket mondta:

A moldvai csángók magyarul beszélnek, viszont a liturgikus magyar nyelv nem azonos a beszélt nyelvvel. Nem értik meg például a magyar szentmisének a szövegét. Előbb a népet kell felkészíteni arra, hogy ismerjék meg a fogalmakat, mert a II. Vatikáni Zsinat idején 1962 és 66 között vezették be a népnyelven való misézést. Addig latinul folyt Moldvában is a szentmise, az igehirdetést pedig egy-egy buzgó csángó pap magyarul mondta, hogy mindenki értse, mások csak román nyelven beszéltek. Az a változás ami végbement, hogy ők a román liturgiát ismerték meg. Azt a templomban tudják. Magyar liturgia számukra ismeretlen, ha azt mondom, hogy 80 %-át megértik, az nagyon sok. Ha csak egyszerűen bekapcsolódnának és hallgatnák az magyar szentmisét. Ezért fontosnak tartom, hogy az iskolákat kell visszaállítani, hogy anyanyelven tanuljanak, s miután anyanyelven tanultak, akkor lehet rátérni a magyar nyelvű szentmisére. Ahhoz meg papokra van szükség, akik a magyar liturgiát tudják vezetni.

Mekkora az igény arra, hogy anyanyelvű misét hallgassanak és anyanyelvű iskolába járassanak?

31 évvel ezelőtt voltam először Moldvában, utána évente többször megfordulok, a falvakat járom, a rózsafüzért magyarul mondják. Az olvasót. A szentmise részeit ismerik. Igény van, csak nem hallgatják meg.

Aki beletörődött, mert nagyon pap tisztelők, ott mint régen a középkorban volnánk, úgy lehet megérteni, hogy a pap ott úriember. Először 31 éve, amikor a szentmiséről jöttek ki, előbb két oldalt megálltak, s a pap kezét két fele tárta, mint a szárnya szegett madár, mindenki szent embernek tartja. A pap, amit mond az úgy van, és az ellen nem mernek fellebbezni, az igényüket viszont nem hallgatják meg. Most oda jutottunk, hogy mernek beszélni, és elő is állnak az igényekkel. Viszont van a megtorlás.

Egyházi részről is van, ismerek olyan csángó származású és magyarul is beszélő papot, aki azt mondotta, hogy ő bevezetné a magyar szentmisét is, tudom azt, hogy magyarul gyóntat is, ahányszor odamegyek hozzá, mindig magyarul beszélgetünk. A püspöke. Gerger megmondotta, hogy ha bármit be is fognak bevezetni, – elnézést a kifejezésért – az Isten háta mögé fogja vezetni és otthagyja addig amíg a szemét le nem zárja.

Tehát egyházi fórumról jön fentről a nyomás.

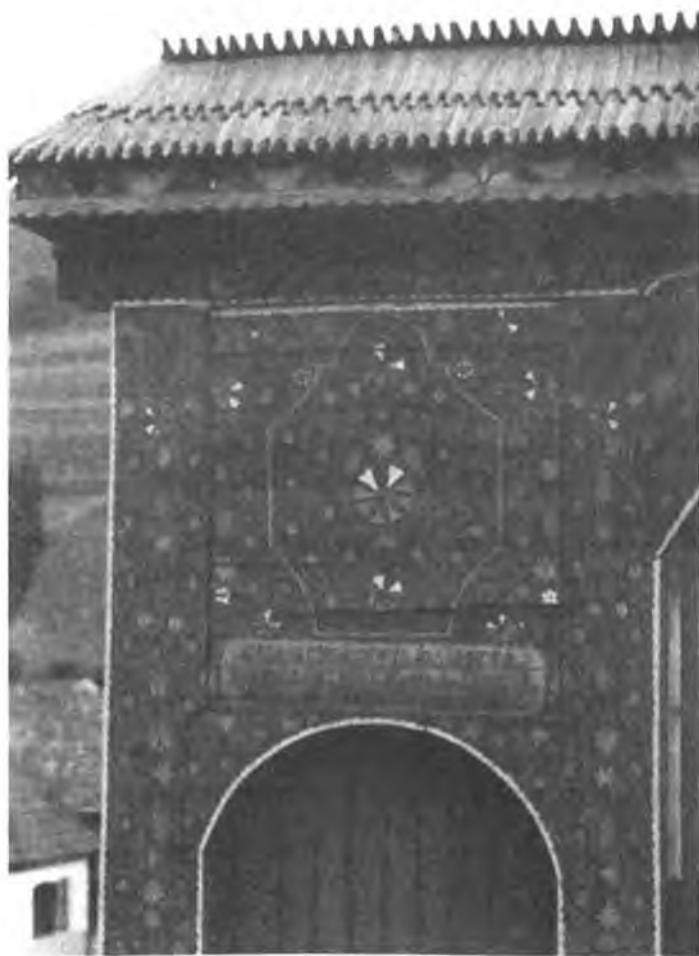
Tudnillik a rácvárosegi püspök a Bukaresti érsekség alá tartozik. Mind a két főpap, a bukaresti érsekúr, valamint a jasi püspök úr, született csángók. Ők átvedlettek most románná, kb. 400.000 hívő, a két püspökség területén élő római katolikusok száma. Ezzel szemben mi katolikus magyarok Erdélyben, Temesvár, Nagyvárad, Szatmár és a Gyulafehérvári érsekség területén, közel egy millióan vagyunk. És mégis az ő hatalmuk érvényesül.

A moldvai csángó magyarok létszáma most mennyi lehet? Azoké, akik anyanyelvű misét szeretnének, és nem kaphatják meg?

Ez megoszlik. A 260 ezres moldvai csángó katolikusok közül 60.000 ezren beszélnek a csángó magyar nyelvet.

Mi lehet itt a segítség? Kívülről lehet-e bármit is tenni ebben a dologban?

Igen. Tavaly az Európa Tanács elfogadta az 1521-es határozatot, amelyben a csángó kisebbség kultúráját meg kell menteni, és ebben előírják, hogy lehetőséget kell biztosítani, hogy anyanyelvükön tanuljanak, és legyen joguk ahhoz, hogy anyanyelvüket a liturgiában, az istentisztelet során is használhassák. Ez alapvető emberi jog mindenki számára. És amikor Mádl Ferenc köztársasági elnök, Magyarország elnöke október 9-én a Szentatyánál volt, akkor tárgyalta Sodano bíboros államtitkár úrral is, és a csángó ügy ismét terítékre került. Ekkor a Vatikán megígérte, hogy a kisebbségek lelkipásztori ellátásáról gondoskodnak. Most pedig a helyi illetékes, a jasi püspök, viszont nem szabadna elfelejteni, hogy a két csángóból románá átvédlett főpap, ha elolvasná a Bándinus kódexet, a jelentéseket az 1700-as évekből, akkor az iratok, dokumentumok, tények ellen nincsen érv. Nemzeti meséket elmondani, azt senki nem tudja elfogadni. Hiszen Batthyányi Ignác püspököt, mikor 1780-ban erdélyi püspökké nevezték ki, akkor első dolga az volt, hogy Zöld Péter papnak, aki a madridi veszedelem után Moldvába ment, neki levelet írt és tájékozódott az ottani helyzetről. A pápának is írt Batthyányi Ignác püspök, és kérte, hogy adjon olyan misszionáriusokat, akik a nép elsajátítják és gondozzák lelkipásztorilag az embereket, mert gyóntatni sem tudnak, pedig ez nagyon fontos volna, és képes volt XIV. Kelemen utódjának, VI. Pius pápának is levelet írni, és felpanaszolta, hogy semmi különös változás nem történt, és ott vannak kitéve lelki nyomorban. S azóta ez folytatódik. Én innen azt látnám, hogy Magyarországnak a lakosságának 70 %-a ha római katolikus, akkor a Magyar Püspöki Konferencia kellene, hogy odahasson, egy kisebbség érdekében, mert itt összefogásról, nemzeti összefogásról van szó. Egyházjog ide vagy oda, mert a Gaudium et Space lelkipásztori konstitúció kimondja,

Székely kapu

hogy sokak lelkiismerete egyre jobban sürgeti, hogy védjék meg a nemzethez tartozó kisebbségek jogait. Ezt a II. Vatikáni Zsinat dokumentuma mondja. Igenis nekünk fáj, ha egy főpap vagy püspök menekül a kódex előírásai vagy a jog mögé. Vannak egyetemes emberi jogok és nemzeti érdekek is. S a mi esetünkben pedig ezek a csángók annyira meg vannak nyomorítva, hogy őket a környezetükben kell felvilágosítani. Bátorítani és jogilag védeni, hogy ha valamit kezdeményeznek, abban a pillanatban a rendőrség, a karhatalom rájuk telepszik, és mindent csírájában próbálnak elfojtani. Tehát itt látnám a megoldást. Magyarország a magyar Katolikus Püspöki Kar és a romániai püspökök is merjenek fellépni, ha kell a bukaresti érsekkel merjenek leülni asztalhoz, mert ezt a dolgot meg kell oldani.

Nyilván civil segítség is jól jöhet ebben a helyzetben. A moldvai csángók mennyire vannak ellátva magyar nyelvű imakönyvekkel, énekeskönyvekkel, vallásos irodalommal?

Olyan csekély, hogy még kifejezni sem lehet. Előbb az kell, hogy nyáron a gyerekeket kihozzuk. Mi két éven át 296 gyereket tanítottunk íni olvasni, két héten keresztül képeztük őket, és ezek visszakerültek a szülőfalujukba. Nyári vakációjukban, szünidejükben voltak itt kinn Erdélyben, visszakerülésük után kedvet kaptak továbbtanulni, mert nem szabad elfelejtenünk, hogy ott a csángó falvakban egyfajta népbetűtési folyik. Ezeknek jó minősítést adnak, de ugyanakkor a gyerekek nem tudnak írni, olvasni. Mikor elvégezték a 8 osztályos általánost, akkor, nem tudnak tovább haladni. Föld mellett legelteti a tehenet, és ez fájdalmas. A szándékos népbetűtési, az asszimilációs az egyik fontos eszköze.

Kinek az érdeke ez?

Az államnak az érdeke. Évszázadok óta mindig ezt csinálták.

Milyen lehetősége van most egy Moldvában élő csángó magyarnak arra, hogy egyenértékű állampolgár legyen?

A parabolát kellene eljuttatni oda, hogy a Duna tévé adásait tudják nézni. Nagy örömmel figyelik és nézik, óriási, milyen hatása van a Duna tévének az önazonosság megerősítésében. És legalább akkor a Duna tévé közvetítette szentmiséket is tudják nézni és be tudnak kapcsolódni. Ma a lehetőség nagy, csak mindenütt áldozatot kell hozni. Emberekre van szükség. Különösen olyan emberekre, akik ott laknak, ott élnek közöttük. Mert innen, akik bemegyünk Erdélyből, ott vagyunk egy két nap, bátorítjuk őket. De nekik kell vállalni a mindennapi keresztet, a megfélemlítést, a keresztet, amiről lehet hallani.

Az erdélyi magyar nyelvű katolikus papság körében lenne-e kézség arra, hogy kimenjenek Moldvába szolgálni?

Hát ha ebben a főpásztorok megegyeznek, akkor biztosan kerülne, mert mi az áldozattól nem félünk, sőt az egyházmegyei zsinatunk megvolt, és a szórványpasztorációról szóló dokumentum két rendelkezése, amely advent első vasárnapjától érvénybe lépett, kötelez bennünket. Beolvasnám a 62-es pontot, hogy „törődjünk egymással, különösen a szórványban élő hittestvéreinkkel, mert erre kötelez bennünket főegyházmegyénk Szent István korabeli alapítása. A moldvai magyar hittestvéreink, a csángó magyarok orvoslását, keresnünk kell. Ez rendelkezés.

Bízunk benne, hogy ezt a rendelkezést nagyon sokan meghallják.

Annak csak örövendeni tudunk, mert ha civil fórumon, egyházi fórumon is jön a támogatás, vagy sürgetik és kéri, odahatnak a kormány fele is, akkor egyházi vonalon is gondolom, hogy a Vatikánban a magyaroknak többet kellene beszélniük erről, és ezért kell összefogniuk. Hát ha a magyar nemzet összefog, s ha úgy csinálnánk, mint egy nép a nagyvilágban, hogy ha egyet ütnek, akkor 15 millió jajgat, s ha a nagyvilágban élő magyarok, ha összefogunk, akkor tudunk segíteni a halálra ítélt, talán már a 24. órát is elmúlt kis népen.

Di Blasio Barbara

Sík Sándor: A magyar költők Isten-élménye

(Kereszténység és irodalom, Válogatott írások, Vigília)

Az irodalomtörténet elhanyagolt területével állunk szemben, amikor az Isten-élményt keressük az alkotásokban és a kereszténység és az irodalom kapcsolatát vizsgáljuk.

Sík Sándor szerint az esztétikailag és nem annyira vallásilag művelt elmék bátran jelentették ki, hogy nálunk nincs igazi vallásos költészet. Ez abból fakad, hogy nincsenek tisztában a vallásos élmény igazi természetével. Írásaiban Sík Sándor erre a tévedésre világít rá: „A vallás az ember függőségének érzése attól az emberfeletti Hatalomtól, amelyben hisz, amely megjelenik a nyelvhasználatban és véleményformálásban.” A költőket csak úgy lehet vizsgálni, ha az esztétikai átélismódon keresztül akarjuk megismerni lelkiviláguk bármely területét. A művészi élmény kifejeződik érzelmi-hangulati módon, a valóságábrázolás színeiben, amely az alkotásoknak jelentést ad.

Rövid magyarázat az istenélmény mibenlétéről: Az Isten-élmény két pólus feszültségéből jön létre. Az egyik az Abszolútum, a másik, amely azt megragadja, az ember. Minden egyes ember Isten-élménye egyéni és egyszeri. Éppen ezért minden egyes költőt külön-külön kell alkotásaiban megvizsgálni, hiszen mindegyik csak magából magyarázható.

Sík Sándor segítségével megismerhetjük a magyar szellem fejlődését öt megkülönböztethető, történelmileg meghatározott Isten-élmény szempontjából. Az első a régi irodalom kora, a 18-ik század közepéig. Ez a történelmi kereszténység. Ekkori irodalmunk két nagy költője Balassa és Zrínyi. Ebben a korban az emberi magatartás mértéke a keresztény morál, a költőnek nincs külön vallásos és polgári énje. Ennek ellenére a magyar ember vallásossága nem nélkülözi a realizmust, mert a vallásos élményeket mindenki a maga módján éli meg úgy, hogy a végső cél az Abszolútummal való érintkezés. Példaként említhető itt a Szent László himnusz.

A magyar költészet első nagy formátumú költője Balassi Bálint. Az ő költői pályájának nincs igazi háttér, legjellemzőbb végletes impresszionizmusa, lelkének állandó hánykolódása. Innen ered Isten-élményének fájdalmas és bűnbánó hangja.

Egészen más természetű a költő Zrínyi Isten-élménye. Egyénisége, műve ritka példája a nagyszabású immanens misztikának, a legzetesen realiztikus magyar Isten-élménynek. Vallásossága erősen erkölcsi jellegű. Irodalmi alakjai meg nem alkuvó erkölcsi követeléssel lépnek a világba, és szükségképpen tragikus hőssé lesznek. Zrínyi sűrűn foglalkozik a szerencse témájával, példa erre a Szigeti veszedelem visszatérő témája: a forgandó szerencse.

Műveiben a játékosan hangzó eszmefuttatásokban a teológia és a filozófia legátfogóbb problémái jelennek meg, mint a végzet, a szabadság, az isteni mindenhatóság és az emberi szabad akarat viszonya.

Mindkét költő misztikus abban a sajátos értelemben, hogy megéli az Abszolútumot, mint az értéknek a teljességét. Az Abszolútum megélés kétféleképpen lehetséges, immanens és transzcendens módon. Ezzel lényegében azonos az a kétféle misztika, amely a kereszténységben megtalálható, hiszen Isten a világban is benne van és felette is áll.

A költők Isten-élménye a felvilágosodás korában zavarossá válik, mert ez az irányzat támadja az egyházat, vallás nélküli atmoszférát teremtve így.

A papköltőknek vannak ugyan vallásos verseik, de munkássá-

guk nagyobb része világi tárgyú.

A szakadás a vallásos költészetben kétféleképp jelentkezik: egyrészt gyenge minőségű „vallásos költeményt” hoz létre (Révai, Dugonics, Baróti, Czuczor), másrészt megszűnik az a szerves Isten-élmény, melyet Batsányi fogalmaz meg a Szenvedőben.

Csokonai Vitéz Mihálynál, noha költészete racionalista, etikai keresztény bölcselkedés ötvözte, szintén megjelenik a nagy kétely: a hit ösztöne vagy a ráció szenvedélye erősebb?

Az igazi vallási élménytől eltávolodik, amikor az őt ihlető Isten-ségnek Lillát vallja (a Poétikában lakó Istenségről).

A következő korszakot az Isten-élmény és az irodalmi fejlődés szempontjából egy világ választja el az előzőtől. Nagy alkotók bukkannak fel: Berzsenyi, Katona, Kölcsey, Széchenyi, Vörösmarty, Petőfi, Eötvös és Kemény. A kor költőit elsősorban a romantikus regresszió jellemzi. A magyar romantika lényege, hogy van belső dinamikája, és egyértelmű fejlődés vehető észre benne. A romantika győztes Isten-élménye Széchenyiben és Vörösmartyban bontakozik ki.

Berzsenyi Dániel vallásos élményét a vérévé vált klasszikus költészet határozza meg.

A nála megjelenő Isten-kép hasonlít a felvilágosodás Isten-képéhez, aki megteremti a világot, és magára hagyja azt. Deista Istenének jellemző vonásai azonban olyan életszerűek és érzelemteliek, amelyek egészen közel hozzák a keresztény istenfogalomhoz. Berzsenyi szemében az Isten, mint hős jelenik meg, de a hős is valami isteni. Ez az értelme Berzsenyi hőskultuszának.

Kölcsey Isten-élménye elsősorban a vallásnak emberi és etikai vonásait hordozza. A költészetében megnyilvánuló teljesség-igény magában foglalja a haza, az emberi szeretet egész mivoltát. Számára a haza nevével összeolvad a hit és remény, a hűség és szerelem.

Vörösmarty Isten-élménye

Vörösmarty Istenének nemcsak egy arca van. Megtaláljuk a bizalmas atyai Istent, amelyet a gyermek ismer meg. Ez az Isten főleg a költő zsenye verseiben és a szabadságharc utáni bujdosás idején jelenik meg. Isten-élményének dinamikáját a szüntelen és sikertelen keresés adja. Minél elérhetetlenebb a cél, annál kétségbeesettebb a vágy. A keresés tárgyát az Abszolútum képezi. Vörösmarty Isten-élménye magyar, hozzá tartozik a realizmus, az emberi élettartalom.

József Attila Isten-élménye

József Attila Isten-élményét a gyermeki bensőség, a realizmus és az intellektuális jelleg határozza meg. Némileg ez az egész korra jellemző. Isten-élménye végighúzódik egész pályáján. Istenhez való viszonya változik, de az Isten-kép érintetlen marad, meghatározottsága és egyértelműsége különbözik Adyétól, akinél az Isten a bizonytalanságból dereng fel. Nehéz életében nem valláspótlékot keres, istenes verseiben óriási szeretetvágya miatt közeledik Istenhez, akitől a maga szeretet-energiájának megújítását várja. Az Isten-motívum forradalmi és szerelmi költészetébe is beleszőődik. Az utolsó korszak Isten-verseit egy szóval lehetne összefoglalni: kapaszkodás az Istenbe, mint utolsó mentségbe.

Midling Andrea

Élettörténet mint hittörténet a lelkigyakorlatok metszéspontjában¹

Istenismeret és élettörténet a biblikus történetekben

A különböző generációk hite és tapasztalataiból kialakult magatartás közötti szakadékot azáltal lehet áthidalni, hogy visszanyúlunk a biblikus hagyományhoz, s azt kérdezzük, hogy mely istenismeret, istentapasztalat mozgatja az egyént és a közösséget, mi az, amely hittörténetének magját képezi. Biblikus értelemben csak az egyes ember élettörténetében és a vándorló nép életében válik világgossá az, ki is Isten valójában. Istenismeret a Biblia szerint nem jelent tisztán kognitív tudást, melyet birtokba lehet venni az elbeszélések ismerete, vagy intellektuális teljesítmény által. Ez az ismeret sokkal inkább táplálkozik Isten és ember közötti élő, aktív kapcsolatból, vagyis időben, térben lezajló folyamat. Ugyanakkor, ami ezt az ismeretet megelőzi, az az istenismeret utáni vágy, mely a keresésben és hozzá térésben nyilvánul meg, s amely az ember teljes egzisztenciáját veszi igénybe.

Egészen konkrétan Jézus élettörténetében mutatkozik meg, ki is valójában Isten az ember számára: Jézus életében az egyes ember saját élettörténetébe inkarnálódik Isten, és mutatja meg útját a remélt üdvösséghez. Ezzel válik Jézus élete istenismeretű. Másrészt ez a hittartalom feltételezi az istentapasztalatot, melynek értelme azonban csak egy ember élettörténeti összefüggésében képes feltárulni. Mivel egy egészen konkrét pillanatban, konkrét körülmények között, konkrét helyzetben a bibliai szövegek alapján, Jézus életének eseményeiben válik felismerhetővé a saját életösszefüggés, ezért lehetnek a bibliai történetek az ember saját történetévé, melyeket Isten megváltott. A lelkigyakorlatos tapasztalatok is azt mutatják, hogy folyamatos kapcsolat és összefüggés áll fenn a biblikus történetek, és az egyén élettörténete között. A biblikus történetek nyitottak, és így felkínálják a kapcsolódási lehetőséget az életrajzi elbeszéléshöz. Az egyén felismeri életét a bibliai történetekben, és ennek tükrében értelmezi azt, s fordítva, a bibliai történeteket mindig csak az egyéni élettörténet horizontjában lehet megérteni. Ezáltal az élettörténet a teológiai felismerés feltételének a lehetőségévé válik.

Ezt igazolja az utóbbi években elterjedt biográfiakutatás² is, amely szerint az, amit a lelkiségi hagyomány az egyén önismeretéről állít, vagyis hogy az szükséges az istenismerethez, ez az autobiográfiai reflexió jelenti a küszöböt önmagunkhoz, ez az egyén identitáskezesésének a szintere. Bár minden elbeszélés az elmondás helyzetétől függ, de a narratív elbeszélési mód garanciát jelent a saját élmények

valóságghú közléséhez. Nyelvileg a hitbeli élményt alig lehet visszaadni, jóllehet az élmény a személy lényének a bensőjét érinti, és alakítja át azt strukturálisan is: a bűnösség és a szégyen érzését, teljes értelmezési rendszerét és múltjának értékelését. Ezeknek a hitélményeknek azonban csak nyomai láthatók az egyes ember életében, a bibliai történetek által azonban újra felszínre kerülhetnek, és felismerhetővé válhatnak.

Ha az élettörténetet az egyén, a társadalom és az adott kor metszéspontjaként értelmezzük – hiszen a biográfia az a hely, ahol az időben lerakódott, szubjektív és társadalmi folyamatok kölcsönös egymásba hatolása figyelhető meg – akkor a biblikus történetek annak a konkrét embernek az életében munkálkodó Isten különleges működésének a metszéspontjaként értelmezhetők, aki az egyház egy bizonyos korszakában él.

A szentírás szerepe a lelkigyakorlatokban

Loyolai Szt. Ignácot a Szentírás lelki folyamata formálta, így a lelkigyakorlatos történetek különböző dimenziói is bibliai történetek, jelenetek és szavak sokaságában jelennek meg: csak a bibliában találhatunk tereméstörténetet, bűnbeesés történetet, meghívástörténeteket, tanítványi történeteket, szenvedéstörténetet, győzelmi és feltámadási történeteket, ahogy a lelkigyakorlatok négy hetének folyamata mutatja³. Azáltal, hogy a lelkigyakorlat valamennyi szakaszában a lelkigyakorlatozó szentírási részeket elmélkeddi át, ezáltal a lelkigyakorlatok az üdvösségtörténet megtapasztalásának intenzív időszakává válnak: összeméri és összkeresztény történetéssé, ahol minden embernek és isteninek megvan a maga helye. Az Írást különbözőképpen lehet használni: vigasztalásra, igazolásra és bátorításra, szerető ígéretként, ítéletként, lelkitükörként, és helyzetmeghatározásként, buzdításként a kérdésfeltevésre, jézusi interpellációként, gyógyító szóként, hívó hangként, kardként, kenyérként és világgossággként az úton (W.Lambert). „Ignác a lelkigyakorlatokban felvázolta azt a módszert, hogyan lehet a Bibliát 'existencializálni': ebben van a lelkigyakorlatoknak az ereje; ebben rejlik jelentősége számunkra és a jövő számára.”⁴ Mivel a biblikus ígéret, és akik az örömhírt továbbadják, az identitás keresésének dinamikáját és az ideális utáni törekvést szólítják meg az emberben, éppen ezért e tapasztalatok a lelkigyakorlatokban az önmegtapasztalást erősítik, és annak megélését teszi lehetővé. (Barry, Conolly).

Érdekes megfigyelni, hogy nemcsak az egyes ember élete, de egy nép, az Isten népe élettörténete is sajátágosan alakul és tükröződik vissza a bibliai történetekben, ill. válik Istennel megélt hittörténetté a szentírási részek átmélkedése és saját életükre való alkalmazása által. Ennek közeli és konkrét példája a magyar egyházzöldözés éveiben átélt tapasztalata. Az akkori lelkigyakorlatos szövegek, ill. a kiválasztott részek azt sugallják, hogy Isten népének a föld

¹ Részletek Midling A., *Exerzitienbewegung in Ungarn, Die pastoraltheologische Bedeutung der Exerzitien während der kommunistischen Ära (Dissertation), Wien 1999.*

² S. Klein, *Theologie und empirische Biographieforschung, Stuttgart 1994.*

³ Lgy. 218-230.

⁴ L.Bakker, *Ignatiansche Exerzitien in einer veränderten Welt, GuL 40. 1967/4 . 292.*

alatti egyházban a jézusi radikalitásra a közösség összetartozásának kihangsúlyozásával, az egymással szemben álló táborok egyértelmű megnevezésével, a közös vezekléssel és az egyértelmű tanúságtétellel volt szüksége. Mintha a kollektív lelkiismeretvizsgálat elve és kényszere uralkodott volna, hogy így érdemessé válhasson a közösség a megváltottságra. Az egyén üdvössége, személyes hittörténete elvész a közösségi történetekben és közös fájdalomban. A kiválasztott szentírási részekből és elmélkedési anyagokból hiányoznak a születés, a gyógyulás, a találkozások, a megszabadulás élményei. Sokkal inkább a bűnösség érzése, a szégyen és az ebből való egyetlen kiút, a vezeklés, a szenvedés vállalása, a mártírium dominál.

Szemléletváltást hozna a teológiában az élettörténet és a hittörténet összefüggésének felismerése

A teológiatörténetben a doxográfia levált a biográfiától, amely Michael Schneider szerint oda vezetett, hogy a teológiát többé már nem a keresztyének és a „mestereik” tanúságtétele termékenyíti meg.⁵ A teológiát újra úgy kellene értelmezni mint Krisztus követését, ami azt jelentené, hogy a hívők élettörténete a teológiai felismerés lehetőségének a feltételévé válna. A hitélet alaptapasztalata az,

hogy az ember úton van. Ezért a teológia biográfiai szemléletéből következik útkaraktere. A teológiának engednie kellene magát éppen azoktól a tapasztalatoktól és találkozásoktól inspirálnia, melyek a hívek útját alapvetően meghatározzák és hordozzák. A hívő „revisi-on de vie” tulajdonképpeni perspektívája az, hogy az egyén élettörténetét és annak konkrét útját úgy lássa, mint egy üdvösségtörténetet Istennel, mint a hit konkrét „exegézisét”. Isten nem nyilatkoztat ki tárgyi tartalmat, hanem önmagát. A Bibliában nincs „teoretikus” igazság, sokkal inkább az isteni kinyilatkoztatása annak az embernek hittörténetével fonódik szorosan össze, aki az egzisztenciájában az Isten által hallottakat és kinyilatkoztatottakat elfogadta. A teológiatörténetben mindig voltak emberek, akik életükkel teológia jelentőséget kaptak: életük mintegy konkrét, epochális egyházi életbe áttütemetett dogmatika lett, és megélt egzisztenciából lefordított tanná. „Ennek a teológiai egzisztenciának példaszerű élet-teológiája ’experimentális dogmatikát’ bontakoztat ki, mely nem fogalmak, hanem az élet felől vezet el a hit tanúságtételéhez.”⁶ A teológiának ez a koncepciója mint egzisztenciális dogmatika, a mai kor számára kihívást jelent: Istentől tanúságot tenni az életünkkel abban a világban, amelyre inkább Isten nem léte jellemző, szinte alig lehetséges – a kor azonban éppen ezt provokálja ki. A teológiai egzisztencia a hit formáját az élet konkrétságába ülteti át, anélkül, hogy elsiklana a teljesség felett: a teljességre nyújt rálátást azért, hogy az egyesekben csillan fel. Ezek közül a teológiai egzisztenciák közül egyik sem éli az evangélium teljességét, hanem mindig csak egy aspektusát, és mégis életében hite teljes üzenete válik láthatóvá. Ők az egészet élik a részletekben, anélkül, hogy eltorzítanák az egészre való rálátást. Ennek a teológiának fragmentaritása nem tetszőlegességhöz vezet, hanem épp ellenkezőleg, a legvégső elkötelezettséget követeli meg. A teológiai egzisztenciák biográfiája a Názáreti Jézus életrajzának továbbírása. Ők jelentik az egzisztenciális bizonyítékát annak, hogy a kinyilatkoztatás központi tényének magyarázata, vagyis Jézus Krisztus, valóság: így ezeknek az embereknek az élettörténete, életrajza, misztagógiává válik, vagyis útmutatóvá Isten misztériumába. Ha a teológia egyértelműbben nyúlna a hittörténet tanúságtételeihez, új identitásra és teljességre találna.

Vatikán után Budapesten A magyar kereszténység ezer éve című tárlat

Budapest: A vatikáni bemutató után március 1-jétől Budapesten, a Magyar Nemzeti Múzeumban is megtekinthető A magyar kereszténység ezer éve című kiállítás – tudta meg a szervezőktől az MTI.

A két hét múlva nyíló tárlat anyaga jórészt megegyezik azzal a gyűjteménnyel, amelyet azonos címmel (Hungariae Christianae Millennium) tavaly októberben állítottak ki a Vatikáni Múzeumban.

A Magyar Nemzeti Múzeumban a tavaly decemberben bezárt vatikáni kiállításához hasonlóan hozzávetőlegesen kétszáz magyar tárgyi emlék felvonultatásával mutatják be a keresztény Magyarország ezer esztendejét és kapcsolatát az Apostoli Szentszékkal.

Az eredeti gyűjtemény darabjai közül néhány kiállítási tárgy, például Kapisztrán Szent János szobra, helyszűke miatt nem látható majd a Magyar Nemzeti Múzeumban, a budapesti tárlat ugyanakkor a vatikánihoz képest tizenöt új tárgyat vonultat fel. Utóbbi műtárgyak a református és az evangélikus egyház műkincsei közül kerültek ki: a sárospataki és a debreceni református gyűjteményből, az Evangélikus Múzeumból, valamint az Országos Széchényi Könyvtár anyagából. A tárlat legtöbb darabja az Esztergomi Főszékesegyházi Kincstárból, valamint a Magyar Nemzeti Múzeum, a Magyar Nemzeti Galéria és a Budapesti Történeti Múzeum gyűjteményéből való.

Várhatóan a budapesti kiállításon is megtekinthető majd a Tihanyi Alapítólevél, Ulászló kardja, Pannonhalma alapítólevele, valamint számos kódex, liturgikus alkotás és világhírű festmény.

A magyar kereszténység ezer éve című tárlatot az előzetes jelzések szerint Orbán Viktor miniszterelnök és Paskai László bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek, a tárlat két fővédnöke nyitja meg.

A kiállítás várhatóan június végéig tekinthető meg a Magyar Nemzeti Múzeumban. MTI/MK

⁵ Vö. M. Schneider, *Theologie als Biographie*, St. Ottilien 1997.

⁶ M. Schneider, 19.

Szabadság, egyenlőség, testvériség

A forradalom harsonái zengenek Európa-szerte. Büszkén lobognak Franciaország háromszínű zászlai: a szabadságot, egyenlőséget és testvériséget hirdetik. XVI. Lajos király 1789. július 17-én vette át a felkelők kék és vörös színű – Párizs város színei – kokárdáját, amelyből a fehér, a királyi szín hozzáadásával kialakult a trikolor. Az elmúlt kétszáz év alatt a francia felvilágosodás három nagy eszméjéből eddig csak jobbra az első kettőt igyekeztek megvalósítani, leginkább a szabadság és egyenlőség került a politikai, társadalmi és világnézeti viták középpontjába, nyilván azért is, mert jóval könnyebben kezelhetők és intézményesíthetők, mint a testvériség.

Bár a testvériség szónak hosszú történelme van, sosem vált valóban történelemmé. Inkább csak program, látomás és töredék maradt, nagyon gyakran pedig ámitás, ürügy és alibi. A testvériség fogalma nem szült tartós politikai és társadalmi formákat, jobbra a szándék világára korlátozódott. Korunk etikai gondolkodásában, társadalmi-politikai eszmélődésében azonban mindinkább előtérbe kerül. Talán azért, mert a szabadság és az egyenlőség mindmáig nem váltotta be ígértét. „Nem hiszem, hogy szabadok vagyunk, nem hiszem, hogy egyenlők vagyunk. De talán azok lehetünk a testvériség révén, mely egyre határozottabb alakot látszik öltetni egy új, keret nélküli társadalomban” – mondja Heinrich Böll.

Testvériség és felelősség

Korunk filozófiai érdeklődése mind határozottabban fordul a francia forradalom elfeledett eszményéhez, a testvériséghez. Gyökeresen új alakot ölt a testvériség filozófiai reflexiója Emmanuel Levinas francia-zsidó gondolkodó elég nehezen megközelíthető fejtegetéseiben. Levinas 1906-ban született a litvániai Kaunasban, iskolásként élte át Harkovban az októberi forradalmat, 17 éves korában Nyugat-Európába kerül, s – szívében a kelet-európai zsidó tradícióval – a nyugati filozófiával kezd foglalkozni. Edmund Husserl freiburgi tanítványaként, majd francia fordítójaként elsajátítja a dolgok és jelenségek fenntartás nélküli leírásának filozófiai kultúráját; sajátos gondolkodásának kialakulását azonban másnak köszönheti: Franciaország német inváziója során 1940-ben francia katonaként német fogságba jut. A zsidó hadifoglyoknak felállított külön táborba kerül, a háború végét Kelet-Poroszországban éli meg. Ekkor értesül arról, hogy Litvániában élő szüleit, testvéreit és felesége családját elpusztították a nácik; feleségének és leányának egy francia kolostorban sikerült átvészelnie a háború viharait.

Tűz és kezes

Háborús tapasztalatai, kiváltképpen a zsidók elleni „háború” nyomán szakít a hagyományos kanti ismeretelmélettel, amely szerint úgy jön létre a megismerés, hogy a megismerés tárgya hozzáidomul a megismerés alanyához. Az ilyen szellemi elsajátítás – mondja Le-

vinas – erőszak jellegű. A tárgy elveszíti önállóságát és az értelem által elrendelt mozgósításnak engedelmessé bevonul a lét totalitásába, amelynek értelmét köszönheti.¹

Levinas ezzel szemben mindenekelőtt azt a konkrét élethelyzetet keresi, amelyben megjelenik és értelmessé válik a jó. Ezt az élethelyzetet a *másikhoz* való viszonyban találja meg. A másik léte kétségbe vonja derűs, gondtalan világomat: a dolgok zavartalan élvezetét, világom gondoskodó-egocentrikus felépítését. Főként az idegen, a szűkölködő, a védtelen, ez a másik. Kiváltképpen a másik idegensége zavarja meg nyugalmamat. Ezzel kapcsolatban „az arc epifániájáról”, „az ábrázat megjelenéséről” beszél.² Az arc jelenik meg a másik sikolyában is. A sikoly ezt parancsolja: „Ne ölj meg”, „Ne hagyd magamra”.³ A kiáltás egy felmérhetetlenül magas bíróság idézése. A másikért őrizetbe vett tűz vagyok. Életemmel szavatolok a másik életéért: a szeretet kemény és érdes neve, hogy tűz vagyok, hogy őrizetbe vagyok véve a másikért.

„A tűz állapota teszi lehetővé az együttérzést ezen a világon, a részvétet, megbocsátást és meghitt közelséget.”⁴ „A felelősség

A Diadalív – A testvériség diadala?

1. S. Strasser: *Jenseits von Sein und Zeit*. Den Haag, 1978. 1. o.
2. E. Levinas: *Totalité et Infini*. Den Haag, 1980. 22. o.
3. E. Levinas: *Philosophie, Gerechtigkeit und Liebe in: Concordia* (1983) 48–62. o.
4. E. Levinas: *Die Spur des Anderen*. Freiburg, München, 1983. 240. o.
5. I. m. 288. o.
6. I. m. 319. o.
7. E. Levinas: *Wenn Gott ins Denken einfällt*. Freiburg, München, 1985. 101. o.
8. I. m. 20. o.

ugyanis, mint valami megszállottság a másikért, közellét: a rokonsághoz hasonló kapcsolat, mert megelőz minden választott kapcsolatot. A nyelv pedig testvériség s ilyenformán felelősség a másikért, felelősség azért, amit nem én követtem el – a másik fájdalmáért, a másik vétkéért.”⁵ „A létezés ilyen módja, nevezetesen, hogy előzetes elkötelezettség nélkül is felelős vagyok a másikért, az emberi testvériség faktuma.”⁶ Levinas felfogásában a testvériség valamiféle megszállottság a másikért, ezt kívánja kidomborítani „a másikért őrizetbe vett tűsz” fordulataival.

De mit ért ezen közelebbiről? Behatóan fejtegeti, hogy a felelősség és a testvériség léthelyzetét sajátos aszimmetria jellemzi, a köztem és a másik közötti egyensúly hiánya.⁷ Azt akarja ezzel mondani, hogy a másiknak van elsőbbsége: a felelősség valóban önzetlen, nem vezet vissza egocentrikus módon ismét magamba. Levinas szavával: „Felelősség a kölcsönösség igénye nélkül: felelős vagyok a másikért, anélkül, hogy törődnék a másiknak irántam való felelősségével. Kapcsolat kölcsönös kapcsolat nélkül.”⁸ Nem a mindenáron való segíteni akarás neurotikus tünetegyüttesét írja le, hanem a testvériség filozófiai-antropológiai meghatározását kívánja nyújtani. Felelősségem megelőzi szándékaimat, akaratomat és elkötelezettségemet. A felelősség az akaratot megelőző alárendelődés a másiknak.⁹ Létem ontológiai hozománya, veleszületett létállapota.

A polgár ellenállása

Az ilyen alárendelődés ellen természetesen tiltakozik a polgár polgárisága. Joggal tekinti érdemének, hogy sikerült megszüntetnie a feudális társadalom alárendeltségeit s felváltania a szabadság és egyenjogúság követelményével. A polgár polgáriságát a kapcsolatok egyenjogúsága érdekli, a kiegyensúlyozott és szimmetrikus viszonyok. A polgári társadalom az önzés megszervezésével mindenekelőtt a szabadságot kívánja érvényre juttatni, míg a szocialista ideálok az egyenlőségre építenek. A szervezett önzés nyilvánul meg a gazdasági, politikai, emberek közötti cserekapcsolatokban, a kölcsönös adásban és elfogadásban. Levinas határozottan kétségbe vonja, hogy egyáltalán felfedezhetők az etikai dimenzió nyomai a modern társadalmak által erkölcsileg helyeselt kiegyensúlyozott cserekapcsolatokban. Véleménye szerint az etikum csak a kapcsolatok szimmetriáján vagy a polgáriságon *túl* jelenik meg. Az erkölcs a polgári lét transzcendálásában, túlszárnyalásában és felülmúlásában mutatkozik meg.

A felelősség és testvériség alapszerkezetét az emberek közötti találkozásokról olvassa le Levinas, a köztem és a másik, az „első jött-ment” közötti találkozásról. Tudja azonban, hogy ezzel még korántsem mondott el mindent. A másikon kívül ott van a harmadik, a sok harmadik, a sok másik. Ez új helyzetet teremt, amelyben újból érvényesülnek az egyenlők közötti kapcsolatok s ezáltal a polgári erények. Levinas szavával: attól a pillanattól fogva, amikor megjelenik a harmadik „problematicusá válik a közellét (köztem és a másik között); összehasonlítani kell, lemérni, egyensúlyba hozni, megfontolni, igazságosságot gyakorolni ... A harmadik miatt újra be kell vonni az intézményt; ez a szó, hogy igazságosság, inkább ott helyénvaló, ahol nem alárendeltségemre van szükség, hanem »méltányosságra«. Ahol szükség van a »méltányosságra«, ott nem mondhat le senki az összehasonlításról és egyenlőségről.”¹⁰ Nem mond le tehát Levinas a modern társadalmak egyenlőségen alapuló igazságosság fogalmáról, de nem tekinti elégségesnek. Csak másod-

lagos, levezetett helyet nyer gondolkodásában. Éppen azért kell a „polgáriságot meghaladó” testvériségnek biztosítani az első helyet, hogy ne torzuljon el az általános egyenlőség s ne váljék a modern társadalom merőben formális homlokzatává, ami mögött mindenki versengése mindenkivel uralkodik, vagy mindenki hidegháborúja mindenki ellen.

Testvériség és a jövő

Ha a testvériség lényegi vonása a tűszként való foglyul ejtettég, akkor meg kell kérdeznünk, hogy mit kíván ez tőlünk a jövőhöz való viszonyunkat illetően.

Az emberiség történetében először tette kérdésessé az ember, hogy egyáltalán létezik-e még holnap is. Az emberiség jövőjét végtelen fenyegeti az ember békétlensége és a kezében felhalmozott pusztító potenciál, az emberi beavatkozás a Föld ökológiai rendszerébe, az ember képtelensége, hogy igazságosan ossza el az élelmiszereket és Földünk többi javát, a nyersanyagok és az energiaforrások felemésztése stb. Mi a testvériség ennek a problémakatalógusnak a láttán? Aki nem kíván valamiféle futurologiai etika felvázolásával válaszolni, hanem az alapkérdésre szeretne összpontosítani, aligha tud szabadulni a testvériség Levinas-féle fogalmától: mi, maiak vagyunk a holnapiak kezesei. Mi kezeskedünk arról, hogy holnap is lesz emberiség, hogy holnap is élhetnek és felelősséget vállalhatnak az emberek a másikért; a másik emberért és az emberen kívüli másikért, a természetért. A holnapi mások tűszai vagyunk. Ez a mi „testvériségünk” gyermekeinkkel és gyermekeink gyermekeivel. Tőlük függ a világ jövője. Egy imájában így fogalmaz Levinas: „nem elégséges, nem lehetséges, hogy csakis fennmaradásunk energiájából létezzenek továbbra is a világok. Igazolni is kell őket. Ehhez még etikai felelősség is szükséges.” Másképpen: a világ fennmaradásához „szükséges még az egyik felelőssége a másikért, a magamért való lét átfordulása a másikért való létbe, ami már a másik feltétele az egyik részéről. Vagyis ekkor már szeretet kell, valamilyen első érték, egy kis emberség, ami által a teremtés kiérdemelheti, hogy továbbra is fennmaradjon.”¹¹ Az ember kozmikus felelőssége csendül meg Levinas szavában: „mi, maiak vagyunk a holnapiak kezesei”, „a világ jövőjének a tűsza vagyok”.

Ha jogosan alkalmazzuk a testvériség „polgáriságot meghaladó” fogalmát az utánunk következő nemzedékhez való viszonyunkra, akkor okvetlen elsőbbség illeti meg a jövő nemzedéket. Akkor olyan aszimmetria áll fenn közöttünk, ami csak nagyon visszafogottan engedi meg lehetőségeink kihasználását. Újszövetségi nyelven szólva: „akik élnek a világgal, mintha nem élnének” (1Kor 7,31). Nem lehetnénk konkrétabbak? „Dacolunk a baljós lattal” – kiált föl Hamlet. Meg kellene tanulnunk a bizonytalansággal élni, azzal a kétséggel, hogy eredményesek leszünk-e mi, maiak a holnapiak számára, hogy van-e jövője a jövőnek. Abban azonban bizonyosak lehetünk, hogy ott kezdődik a jövő jövője, amikor vállalom a mai felelősségemet; itt és most a másikért. A jövőre vetett tekintet szükségképpen visszafordul a mára. A holnap másikával a mai másikban találkozom. A szegényben, az idegenben, a védtelenben, a mai másikban a holnapé van jelen. Tűsznek lenni a másikért annyi, mint kezeskedni a holnapért.

A francia forradalom három klasszikus eszménye közül eddig csak kettő vált társadalmat meghatározó erővé. Úgy tűnik, hogy az emberiség fennmaradása végett nélkülözhetetlen a harmadiknak, a testvériségnek társadalmi mértékű érvényesítése.¹²

9. Wenn Gott ins Denken enfällt, 101. o.

10. I. h.

11. E. Levinas: Vom Beten ohne zu bitten, in: W. Breuning, H. Heinz: Damit die Erde menschlich bleibt. Freiburg, 1985. 67–70. o.

12. F. Driessens: A Philosophy assertive of Life. Venlo, 1987. 37–39, 51–52, 60–61. o.

ESWTR

European Society of Women in Theological Research

(A teológiai kutatásban érintett nők európai társasága):

A ma több mint 500 tagot számláló 1986-ban, Svájcban alakult európai szintű társaság különféle nem csupán keresztény felekezetekhez tartozó, teológiai kutatómunkát végző nők kapcsolattartását és együttműködését szolgáló hálózat. Aktuális témákat felvető *évkönyvvel*, kétévenként szervezett konferenciával és a nemzeti csoportok tevékenységét folyamatosan összehangoló munkával igyekszik a társaságot információk és kérdések naprakész fórumává lenni.

Az ESWTR magyarországi tagozata

Az ESWTR magyarországi tagozata **nők és férfiak** számára egyaránt nyitott és az európai társaságban tapasztalható nyugati dominancia ellensúlyozásaképpen sajátosan közép-kelet-európai miliőben artikulálódott problémákra igyekszik koncentrálni.

A tagozat célja:

- A különféle feminista teológiai iskolák aktuális kutatási eredményeivel való ismerkedés
- Nemekhez kötött szerepidentitások: háttérmotívációi,
 - történelmi előzményei,
 - kor kihívásai
- Más kultúrákkal vallásokkal kifejlesztett dialóguskészség fejlesztése.
- Vallási előítéletek okainak feltárása, megvitatása, feloldása

Ennek fórumai:

- Havi egy összejevetelen aktuális kérdések vizsgálata és útkeresés (*teológiai reflexió*):
 - saját élményen alapuló konfrontálódás
- kommunikálás tanulása,
- a másság tényének és problémakörének realizálása,
- önidentitás definiált határainak folyamatos revíziója,
- válaszok keresése
 - Folyóirat (és weblap) szerkesztése:
 - A külföldi feminista teológiai irodalom behatóbb tanulmányozása
- és az idevonatkozó magyar valóság bemutatása.

(Kérjük, küldjék el írásban véleményüket.)

- Minél több érdeklődő eljuttatása külföldi konferenciákra
- Érdeklődőknek külföldi teológiai, vallástudományi tanulmányokról nyújtott praktikus információk

Várjuk mindazok jelentkezését, akik – felekezeti hovatartozástól függetlenül – társadalmi és vallási szerepmegosztást érintő teológiai kérdésekre keresnek válaszokat és e keresésben hajlandóak másokkal is együttműködni.

Az érdeklődők az eswtrbudapest@hotmail.com címen léphetnek kapcsolatba a magyar csoporttal.

Egyszeri programok

3. A közép-kelet-európai regionális konferencia Lettországbán, Rigában 2002. augusztus 22-25. között kerül majd megrendezésre, címe: *"The identity of women in the churches of post-communist countries"* (Női identitás a posztkommunista egyházakban).

Az ESWTR magyar szekciójának nyári műhelymunkája

Balatonalmádiban közvetlenül a rigai konferencia után *Nő és férfi, férfi és nő. A társadalmi nemek kutatása Magyarországon az ezredfordulón.*

A Társadalmi Nem- és Kultúrákutató Központ által szervezett konferencián az ESWTR magyar szekciója is bemutatkozik 2002 novemberében Budapesten.

VÁRJUK A TOVÁBBI ÖTLETEKET, KÉRDÉSEKET!

Az ÚJ PÜNKÖSD

kiadványai

19. szám 2001. június

Zebegényben a Mária-hegyi harangszó minden délután ½ 5-kor emlékeztet Trianonra.

20. szám 2001. szeptember

Az Ostropolitik VI. Pál és Mindszenty József viszonyában. Emlékezés a bíborosnak hazájából való száműzetése 30. évfordulóján

21. szám 2001. november

A magyar lelkipásztorkodás elmaradottsága

22. szám 2002. február

Az Európai Unió — keresztény szemléletben

23. szám 2002. május

„Megváltásunk műve folytatódik” — A liturgia központisége

24. szám 2002. szeptember

Globalizmus — Az Egyház Társadalmi Tanítása

Az ÚJ PÜNKÖSD nem üzleti vállalkozás. A kiadványt mindenki megkaphatja, aki címe beküldésével kéri.
Mihályi Gilbert O. Praem., Reile G. u. 8. 3/8., 6000-Kecskemét

Az ÚJ PÜNKÖSD PÁLYÁZATA: A KATOLIKUS EGYHÁZ TÁRSADALMI TANÍTÁSÁNAK EMBERESZMÉNYE

Gimnáziumok két felső osztályosai, főiskolások és
egyetemisták részére

Beküldés legalább 5 oldalon 2002. karácsonyig
A pályázaton ne legyen név jelezve, legyen mellékelve
borítékban.

- 1. díj: - 200. 000 Ft
- 2. díj: - 100. 000 Ft
- 3. díj: - 50. 000 - 50. 000 Ft

Dr. Mihályi Gilbert
Reile G. u. 8. 3/8.
6000 Kecskemét

GLOBAL - NET 2000

WEBLAP TERVEZÉS, KIVITELEZÉS

DOMAINNÉV REGISZTRÁLÁS

GRAFIKAI MUNKÁK, CD-ROM KÉSZÍTÉS

ADATBÁZIS TERVEZÉS, PROGRAMOZÁS

TEL.: 62/557-990

TEL/FAX: 62/557-991

E-MAIL:

SZEGED@GLOBALNET2000.HU

WWW.GLOBALNET2000.HU

FILOZÓFIA

A filozófia alapjai

A kötet a középiskolai filozófiai-oktatás tankönyve. Az első rész a filozófia különböző részterületeit és problémáit vázolja. A második rész a nyugati filozófia történetét foglalja össze röviden, a fejlődés fő vonalaira, legalapvetőbb tendenciáira összpontosítva a figyelmet. *Turgonyi Zoltán: A filozófia alapjai (248 old.)*

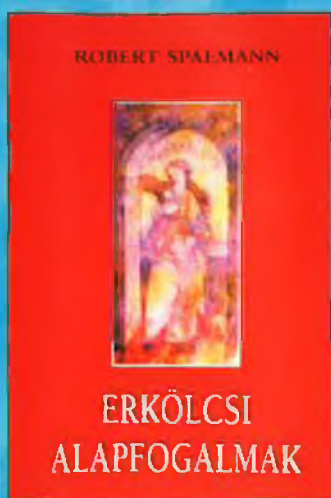
Eredeti ár: 1100,- Ft.

A keresztény ember küldetése a világban

„Intellektuális imakönyv” ez a mű, melynek örök reményt hirdető üzenete, hogy a világias világ, nem távolodott el Istentől, a megtestesült Jézus Krisztustól, hiszen Isten ott található, ahol mi magunk: az isteni Istent abból ismerjük föl, hogy emberi lett Jézus Krisztusban.

Nyíri Tamás: A keresztény ember küldetése a világban (228 old.)

Eredeti ár: 1300,- Ft.

Erkölcsei alapfogalmak

A könyvecske terminológiai vesződség nélkül és betanult előfeltevésekből való kiindulás nélkül kísérli meg az olvasót rávezetni arra, hogyan lehet az alapfogalmakról jól elgondolkodni. A könyv alapvető jelentőségű a filozófiai erkölcsstan oktatásában.

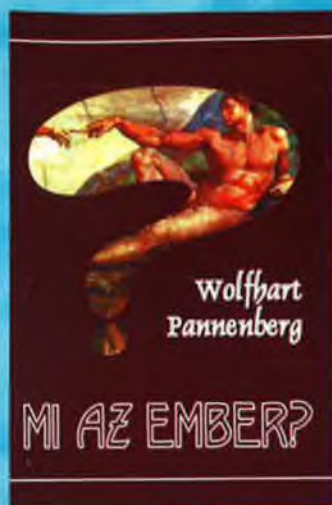
Robert Spaemann: Erkölcsi alapfogalmak (120 old.)

Eredeti ár: 950,- Ft

Ki ez az ember?

Nyíri Tamás előadásai nem a jámbor példázatok szintjén idézik fel Jézust, hanem az ember végső kérdéseinek tükrében. Nem ártalmatlan és öncélú okoskodásról van szó, hanem arról az eleven hűsvér Názáretiről, akivel össze kell mérnünk magunkat, világunkat, de kereszténységünket és egyházunkat is. *Nyíri Tamás: Ki ez az ember? (220 old.)*

Eredeti ár: 1200,- Ft.

Mi az ember?

A híres evangélikus teológus immár klasszikussá vált könyvecskéjében az ember legősibb, de újból és újból felvetődő és választ sürgető kérdését - amely magát az embert érinti - igyekszik megválaszolni a modern antropológiák belátásai alapján, a teológia felől értelmezve az ember „nyitottságát a világra”. A könyv közép- és főiskolai segédanyag az antropológia oktatáshoz

Wolfhart Pannenberg: Mi az ember? (108 old.)

Eredeti ár: 800,- Ft.

PSZICHOLÓGIA

Pszichoanalízis és erkölcssteológia

A teológus és pszichoanalitikus szerzőt e két - az ember lelki egészségéért a 19. századtól egymással ádáz harcot vívó - tudományág közötti elméleti viszony újragondolása ihlette. A közölt tanulmányok a teológia és a pszichoanalízis művelői számára egyaránt erőteljes impulzusokat adhatnak egymás tudományterületének jobb megértéséhez, és az interdiszciplináris megközelítések elől elhengeríthetnek néhány elméleti akadályt.

Eugen Drewermann: Pszichoanalízis és erkölcssteológia (168 old.)

Eredeti ár: 1200,- Ft.

Jézus a pszichoterapeuta

Jézus közvetlenül arra szólítja fel az embereket, hogy legyenek azzá, amik valójában. Ő maga, a személyisége volt a módszere. Együttal azt is megmutatta, hogy senmiképpen sem nyomja el a másikat. Ellenkezőleg: meggyőz, cselekvésre serkent, elismerést nyújt és humánus emberségben gyakorolt valódi partnerségre szólít fel.

Hanna Wolf: Jézus a pszichoterapeuta (144 old.)

Eredeti ár: 900,- Ft

TEOLÓGIA

Hit, történelem, erkölcs (Beszélgetések Bernhard Häringgel)

Häring meghatározó szerepet játszott mind a zsinat, mind pedig a katolikus erkölcsstan modern szellemének kialakításában. Gondolkodásmódja azonban sokak - különösen nagyhatalmú egyházi személyek szemében - gyanússá vált. *Gianni Licheri: Hit, történelem, erkölcs. Beszélgetések Bernhard Häringgel (327 old.)*

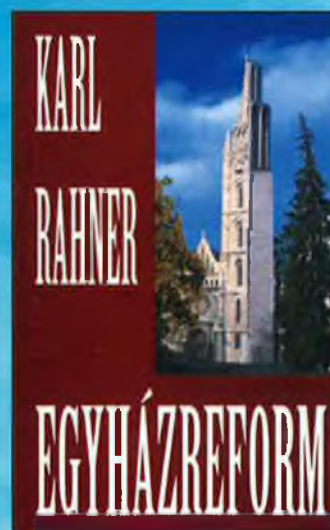
Eredeti ár: 1000,- Ft

„Népem lesznek” – A gyülekezeti hit alapjai

Az egyházban a történelem folyamán kialakult szakadás klérus és laikusok között egyre tarthatatlanabbá válik, amit bár a zsinat is megpróbált orvosolni, de csak akkor szüntethetünk meg, ha magunkévá is tesszük az erre vonatkozó alapelveket. A szerzők végül a laikusok és a klérus szemléletváltásának szükségességéről és mikéntjéről írnak, hogy a katolikus kereszténység ne csak „nyája”, hanem valódi „népe” lehessen Krisztusnak.

Paul M. Zulehner/Josef Fischer/Max Huber: „Népem lesznek”. A gyülekezeti hit alapjai (156 old.)

Eredeti ár: 600,- Ft

Egyházreform

Rahner könyvében olyan témához nyúlt, amely a zsinat óta különösen foglalkoztatja a teológusokat: Milyennek akarja Jézus az egyházat. Ajánlható ez a könyv mindazoknak, akik elszánták magukat arra, hogy Krisztus egyházának építő tagjai legyenek.

Karl Rahner: Egyházreform (108 old.)

Eredeti ár: 800,- Ft.

A közgazdaságtan társadalmi és etikai vetülete

Az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsa által rendezett nemzetközi tanácskozás anyagát adja kezünkbe a könyv a közgazdaságtan korunkban egyre égetőbbé váló problémáiról: szegénységről, igazságosságról, erkölcsről, piacgazdaságról.

A közgazdaságtan társadalmi és etika vetületei (180 old.)

Eredeti ár: 700,- Ft

A jövő biztosabb, mint a múlt

A szerző azoknak szánja ezt a könyvet, akik keresik az emberi értékeket, de ezeket a vallás mai formái között nem találják. Az írás az élmények és érzések jelentőségének elismerése mellett az észre hagyatkozva próbálja meg kalauzolni a kereső embert az értékek és értéktelen dolgok mai kavalkádjában.

Morel Gyula: A jövő biztosabb, mint a múlt (123 old.)

Eredeti ár: 800,- Ft

PEDAGÓGIA

A mi világunk. Tanári kézikönyv 8-13 évesek tanításához

A könyv a sikeres „World Studies 8-13 A Teacher's Handbook” magyar kiadása. A szerzők olyan fontos témákat tárgyalnak mint a környezetvédelem, az igazságosság, a béke, a konfliktus, az emberi jogok vagy a kisebbségek kérdése. A műben a szerzők több mint nyolcvan osztálytermi foglalkozás leírását és kellékeit teszik közzé, útmutatókat adnak arra vonatkozóan, hogyan integráljuk a „mi világunkat” az általános és középiskolás tantervbe, továbbá ötleteket kínálnak tanári továbbképzések lebonyolításához is.

Simon Fischer/David Hicks: A mi világunk (177 old.)

Eredeti ár: 1200 Ft.

GYERMEKKÖNYVEK

Gyermek-legendárium

A szerző Gyermek-legendáriumában gazdag forrás-anyagból merített a Biblia Pauperum-tól kezdve a Magyar Legendárium-on, István király intelméi-n keresztül a Szentek Lexikoná-ig. A könyv 17 rövid novellát tartalmaz, amelyek a magyar és a világegyház szentjeinek életébe engednek bepillantást.

Tarbay Ede: Gyermek-legendárium (84 old.)

Eredeti ár: 1600,- Ft

A hét bölcső fája (mesék)

Ezek a mesék mint egy garabonciás diák köpenyéből – vagy megszenvedett életéből – szóródtak szét okulásunkra, örömünkre. Gáli József – maga is igazi népmesehős –, minden szavával megérint minket.

Gáli József: Hét bölcső fája. Válogatott mesék (86 old.)

Eredeti ár: 1600,- Ft

Varjúdombi mesék

A könyv második kiadása két új mesével bővült. És mint régen, most is történetek kötik össze a meséket. A könyvet is, mint az első kiadást és a filmsorozat figuráit Heinzelmann Emma tervezte – rajzolta.

Tarbay Ede: Varjúdombi mesék

Eredeti ár: 1600,- Ft

Zabszem Jankó

Az eredeti kárpátaljai gyűjtés magyar népmeséinek hangvételét Tordon Ákos tette egységessé, a rá jellemző írói sajátosságokkal. Örökké így játszik a szavakkal, mint a Zabszem Jankó utolsó mondataiban: „Majd egyszer máskor, disznóléskor vagy aratáskor, ibolyanyíláskor, de nem kandúrnávogáskor! Igen, majd aznap mesélem el, amikor a leghangosabban nyávognak a kandúrok faluszerte, mert akkor lesz a legholdasabb este.”

Tordon Ákos: Zabszem Jankó. Kárpátaljai mesék (144 old.)

Eredeti ár: 1600,- Ft

HIT-ÉSEGYHÁZIELET

Hittansztori

A kommunista időszak hitoktatásának történetét akarta megírni a szerző, azonban a dokumentumok elvesztek... Dokumentumszerű elbeszélés helyett tehát „csupán” egy visszaemlékezést vehetünk a kezünkbe, amelyben azonban bőségesen kárpótolja az olvasót a leírt tények élményszerűsége – ugyanakkor nem kell lemondanunk az objektivitás követelményéről sem: számos olyan eredeti levél is szerepel benne, amelyek csak még hitelesebbé teszik a leírtakat.

Bernolák Éva: Hittansztori. Visszaemlékezések a hitoktatás harminc esztendejére

Eredeti ár: 800,- Ft

Kereszténység – gettó vagy kivonulás

A mű eredeti címe: „Harmadik út a hithez”. A szerző szerint ugyanis nem helyes sem a magunkba zárkózás, sem a keresztény hit értékeinek a feladása. A helyes irány keresztény hitigazságok megőrzése – állandó nyitottsággal és párbeszédre való készséggel.

Alois Müller: Kereszténység – gettó vagy kivonulás (136 old.)

Eredeti ár: 500,- Ft

Ki a keresztény?

A neves szerző húsz tételbe foglalja a keresztény tanítás lényegét. Tárgyilagos stílusa, minden emberi értéket tiszteletben tartó, világos, könnyen áttekinthető írásmódja élvezhetővé teszi munkáit hívőknek és nemhívőknek, keresztényeknek és nemkeresztényeknek egyaránt.

Hans Küng: Ki a keresztény? (52 old.)

Eredeti ár: 350,- Ft

Keresztény hit és politikai ész

Dacára annak, hogy az utóbbi száz évben pápai írárok jelentek meg az égető szociális kérdésekről, azok tanítása csak nagyon kevésé ment át a katolikus köztudatba. A szerző szerint ez annak köszönhető, hogy ezek az enciklikák nem konkrét kérdésekről nyilatkoznak, hanem csak általános irányelveket adnak, melyeket minden keresztény embernek még át kell gondolnia, s bensővé kell tennie, hogy valóban elérjék a céljukat.

Herwig Bücheler: Keresztény hit és politikai ész (300 old.)

Eredeti ár: 1200,- Ft

Júdások vagy Péterek?

(Religiográfia a pályamódosító papokról)

A címbeli kérdés arra akarja felhívni a figyelmet, hogy nincs jogunk ítéletet mondani, s a szerzőnek sem ez a szándéka: Csúpan fel akarja támi az események okait és mikéntjét, hogy helyes képet alkothassunk magunknak a problémáról.

Kamarás István: Júdások vagy Péterek (251 old.)

Eredeti ár: 500,- Ft

Katolikus kisebbség Erdélyben

Milyen helyzetbe került az erdélyi katolikus egyház a román politika kisebbségellenes harcai közepett? Erre a kérdésre keres választ a könyv, melyből azt is megtudhatjuk, milyen szorosan összeforrt Erdélyben az anyanyelv és a vallás kérdése, s hogyan vált a szabad vallásgyakorlás a nemzeti kisebbség megmaradásának zálogává. A szerző írásával a jelenlegi helyzet tisztázására törekszik, mivel még mind a mai napig nem csitulak el teljesen az indulatok a fenti kérdésekben.

Virt László: Katolikus kisebbség Erdélyben (145 old.)

Eredeti ár: 600,- Ft

Egyházközség-építők (Egyházközségek és papjaik)

Mi teszi az egyházközséget közösséggé, krisztusi közösséggé? Erre a kérdésre keres választ a könyv azzal, hogy bemutat fél tucat plébániát a nyolcvanas évekből, melyek hiteles képet nyújtanak az akkori viszonyokról

Kamarás István: Egyházközség-építők (152 old.)

Eredeti ár: 500,- Ft

Együtt és egyedül (Házasok, elváltak, élettársak az egyházban)

Aszerző szerint az emberi problémák láttán nem kioktatásra van szükség, hanem mindenekelőtt megértésre és támogatásra, hiszen Jézus is azért jött, hogy felemelje az elesetteket.

Paul M. Zulehner: Együtt és egyedül. Házasok, elváltak, élettársak az egyházban (120 old.)

Eredeti ár: 500,- Ft

Partnerek vagy ellenségek

(Az egyházak és az állam viszonyáról)

A kommunista rendszer összeomlása után sor került az állam és egyház viszonyának tisztázására is, amely azonban nem volt mentes a vitáktól. Az Egyházfórum Alapítvány egy konferenciát rendezett a kérdéssről (különösen is az anyagi javakat illető témákban), és annak anyagát e kötetben megjelentette. *Partnerek vagy ellenségek? Az egyházak és az állam viszonyáról (97. old.)*

Eredeti ár: 500,- Ft

Töprengéseim az egyházzól

Egy „öreg plébános” kézen fog bennünket és sivatagi ösvényeken vándorol velünk. Nevén nevezi a „küzdő egyház” szenvedését, de sohasem engedi elfelednünk a jelszót: „Egyetlen privilégium a kereszt”. (Bernhard Häring az Előszóban)

Kis György: Töprengéseim az egyházzól (356 oldal)

Eredeti ár: 2200,- Ft